

FELSŐS

TANÁRI KÉZIKÖNYV

A FÖLDRAJZ

TANTÁRGY TANÍTÁSÁHOZ

KOMPLEX
ALAPPROGRAM

EFOP-3.1.2-16-2016-00001

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Felső tanári kézikönyv
a földrajz tantárgy tanításához

Ez a kiadvány az EFOP-3.1.2-16-2016-00001 kódjelű
kiemelt projekt keretében valósult meg.

Felső tanári kézikönyv a földrajz tantárgy tanításához

Szerkesztette:

Sándorné Halász Erzsébet, Sütő László, Homoki Erika

Bevezető fejezet szerzői:

Hegedűs András, Makádi Marianna, Sütő László, Teperics Károly

A második, harmadik fejezet szerzői:

Barna Katalin (Tatai Eötvös József Gimnázium és Kollégium),
Hegedűs András (ME), Keszler Éva, Makádi Marianna (ELTE),
Sándorné Halász Erzsébet (EKE Gyak.), Sütő László (EKE),
Teperics Károly (DE), Tóth Józsefné (Hejőkeresztúri IV. Béla Ált. Isk.)

Eger, 2018

A bevezető fejezetet lektorálta:

Pap Attila
gyakorló pedagógus

Tanmenet-, tematikusterv- és óraterv-illusztrációkat lektorálta:

Juhász István
gyakorló pedagógus

Nyelvi lektorálta:

H. Varga Gyula

ISBN 978-963-496-062-1 (Print)
ISBN 978-963-496-063-8 (Online)

A kiadásért felelős
az Eszterházy Károly Egyetem rektora
Megjelent az EKE Líceum Kiadó gondozásában
Kiadóvezető: Nagy Andor
Felelős szerkesztő: Zimányi Árpád
Layout: Csombó Bence
Tördelés: Csombó Bence
Borító: Dankó Márton
Megjelent: 2018-ban

A nyomtatás és kötés a debreceni nyomdászat
több mint négy évszázados hagyományait őrző Alföldi Nyomda Zrt. munkája
Felelős vezető György Géza vezérigazgató

Tartalomjegyzék

Előszó.....	7
1. Elméleti bevezető	9
1.1. A kidolgozott pedagógiai rendszer rövid bemutatása	9
1.2. Az általános iskolai földrajz tantárgy kapcsolódása az alprogramokhoz.....	13
1.3. A Komplex Instrukciós Program rövid bemutatása	16
1.4. Óraelemzési szempontrendszer	20
1.5. Kérdéssor megfogalmazása önreflexióra nevelés céljából a pedagógusoknak	25
2. Tanmenet-, tematikusterv-, óraterv-illusztrációk évfolyamonkénti bontásban	30
2.1. A 7. évfolyam illusztrációi	31
2.1.1. Tanmenet-illusztráció	31
2.1.2. Tematikusterv-illusztráció	34
2.1.3. Óraterv-illusztrációk (DFHT)	39
2.1.3.1. Óraterv-illusztráció (FÖ/7/10. DFHT)	39
2.1.3.2. Óraterv-illusztráció (FÖ/7/11. DFHT)	43
2.1.4. Óraterv-illusztrációk (DFHT-KIP)	50
2.1.4.1. Óraterv-illusztráció (FÖ/7/42. DFHT-KIP)	50
2.1.4.2. Óraterv-illusztráció (FÖ/7/45. DFHT-KIP)	54
2.2. A 8. évfolyam illusztrációi	58
2.2.1. Tanmenet-illusztráció	58
2.2.2. Tematikusterv-illusztráció	61
2.2.3. Óraterv-illusztrációk (DFHT)	68
2.2.3.1. Óraterv-illusztráció (FÖ/8/22. DFHT)	68
2.2.3.2. Óraterv-illusztráció (FÖ/8/28. DFHT)	76
2.2.4. Óraterv-illusztrációk (DFHT-KIP)	85
2.2.4.1. Óraterv-illusztráció (FÖ/8/31. DFHT-KIP)	85
2.2.4.2. Óraterv-illusztráció (FÖ/8/43. DFHT-KIP)	89
3. Feladatbank	93
3.1. Földrajzi feladatok gyűjteménye	93
3.2. Linkgyűjtemény.....	115
3.3. Tankockagyűjtemény	116
4. Komplex Alapprogram fogalomtár	120

Előszó

A tanárok iskolához kapcsolódó feladatai sokrétűek, melyben a tanítással és a neveléssel összefüggő feladatok a legjelentősebbek. Az iskolai tevékenységek során a tanóra való felkészülés, a tanulók tanulási teljesítményváltozásának folyamatos követése jelentősen hozzájárul a tanulók tanulási eredményességének (learning outcomes) javulásához. A gyakorlatban az iskolák többfajta megoldással élnek, természetesen ez a tervezést, szervezést és a tanítást is érinti. A Komplex Alapprogram bevezetése az iskolai gyakorlatban változással, esetenként kisebb többletfeladattal is járhat, ugyanakkor a programban kidolgozott és a pedagógusok rendelkezésére bocsátott szakmai anyagok kompenzálják a felkészüléssel és a megvalósítással összefüggő feladatokat.

A felső tagozaton tanárok számára a programban a közismereti tárgyakhoz kapcsolódóan kézikönyvek (17 db) készültek, melyek mind az éves tervezést, mind az óravázlatok elkészítését, mind az adott óra megvalósítását támogatják.

Jelen kézikönyv elsődleges célja a program alapelveinek (adaptivitás, komplexitás, tanulástámogatás, közösségi lét, méltányosság) és tanítási-tanulási stratégiájának (DFHT) tantárgyszintű megjelenítése, a differenciált fejlesztés megvalósításához alternatív lehetőségek bemutatása. A kézikönyv azzal a szándékkal készült, hogy segítséget nyújtson a pedagógusoknak a tanóra való felkészülésben és a tanításban.

A kézikönyv négy nagyobb egységből áll:

- a) Az első fejezet bemutatja a program és a tantárgy egymáshoz kapcsolódását és annak elméleti megalapozottságát. Itt jelennek meg az alapelvek tantárgyszintű értelmezései, valamint a tantárgy és a Komplex Alapprogram alprogramjainak kapcsolódási lehetőségei, továbbá a Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanulócsoporthoz tanítási-tanulási stratégia tantárgyszintű értelmezése. Szó esik még egy általános tanítói és egy tantárgyspecifikus óraelemzési szempontsorról is, melyek támogatják az önreflexiót a tanítás hatékonyságával kapcsolatban.
- b) A második fejezetben egy éves tanmenet-illusztráció, tematikusterv-illusztrációk, valamint óraterv-illusztrációk találhatók. Ezek, ahogy jeleztük, illusztrációk, azaz a tantárgyi tartalom egy lehetséges felépítését foglalják magukba. Ezek szabadon felhasználhatók, azonban módosíthatók is, példaként szolgálnak. Az óraterv-illusztrációk az éves óraszám kb. 20%-nyi részéhez készültek, alkalmazva a DFHT óraszervezési módokat. Ezek az óraterv-illusztrációk követik a tanmenet- és tematikusterv-illusztrációkat, azokra épülnek, azonban szabadon használhatók és módosíthatók is. Példaként szolgálnak, a pedagógus elképzelése és a tanóra (és tanulócsoporthoz összetétele) sajátosságai alapján változtatható.

A kézikönyvben szereplő tanmenetekben sorszámozással jelöltük az óraterveket. Terjedelmi okok miatt nem kerülhetett be minden óraterv a nyomtatott kiadványba, azonban elektronikus formában elérhetőek. Az egyszerűbb kereshetőség miatt sorszámoztuk az órákat, illetve piros színnel jelöltük a tanmenetekben azokat az órákat, amelyekhez készültek óraterv-illusztrációk. A sorszám tartalmazza a tantárgy nevét, az évfolyamot és az adott óra sorszámát. Pl: Földrajz/ 7. évfolyam/ 1. óra: a tanmenetben szereplő jelzés: FÖ/7/1. A sorszám mellett külön jelöltük a DFHT-s és a KIP-es órákat egy-egy kiegészítő jelzéssel: FÖ/7/1. DFHT; FÖ/7/2. DFHT-KIP.

- c) A harmadik fejezetben feladatok és linkek gyűjteménye található. Ezek célja, hogy az óraterv-illusztrációkban megjelenő feladatok mellett további feladatok, játékok legyenek elérhetőek az órákon. A harmadik fejezetben található a Komplex Alapprogram koncepciójához illeszkedő Tankockagyűjtemény. Ezek a digitális formátumú feladatok kiegészíthetik a tanórákat,

érdekessé, interaktívvá, izgalmassá téve azokat. A tankockákat QR-kóddal is elláttuk annak érdekében, hogy okoseszköz segítségével (okostelefon, tablet) leolvashatók legyenek a pedagógusok és a tanulók számára is, és ezek segítségével meg is tudják oldani a feladatokat, továbbá linkekkel is kiegészítettük, hogy számítógép/laptop segítségével is megoldhatóak legyenek.

- d) A kézikönyv végén a Komplex Alapprogram fogalomtára kapott helyet, melyben bemutatásra kerül a programban használt kifejezések, fogalmak.

A tanmenet-, tematikusterv-, és óraterv-illusztrációk, valamint a feladatgyűjtemények mellett a Komplex Alapprogram segítséget kíván nyújtani azzal is, hogy kiadványai nemcsak nyomtatott formában, hanem elektronikusan is elérhetőek. Minden szakmai anyag megtalálható a **www.komplexalapprogram.hu** oldalon lévő Tudástárban is a belépést követően. Kiadványaink díjmentesen letölthetőek, szerkesztett formában is elérhetőek, ugyanakkor az óraterv-illusztrációk, feladatok, tankockák és egyéb anyagok kereshető formában is megtalálhatóak. A keresőfunkció alkalmazásával a pedagógusok adott tantárgy/évfolyam/alprogram/tartalom stb. szerint tudnak keresni, mely során a keresésnek megfelelő találatokat kap a pedagógus.

Bízunk benne, hogy kiadványunk segítségül szolgál a tanítás során!

1. Elméleti bevezető

1.1. A kidolgozott pedagógiai rendszer rövid bemutatása

Az általános iskola 7. és 8. osztályának földrajz tantárgyához kapcsolódó tanári kézikönyv „A Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanulócsoportokban (DFHT) tanítási-tanulási stratégia leírása” az EFOP-3.1.2-16-2016-00001 azonosítós számú „A köznevelés módszertani megújítása a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése céljából – Komplex Alapprogram bevezetése a köznevelési intézményekben, a pedagógusok módszertani felkészítése a végzettség nélküli iskolaelhagyás megelőzése érdekében” című pályázati programhoz kapcsolódó dokumentum (Révész, 2018a). A munka a Komplex Alapprogram koncepcióját (KAP), oktatási-nevelési programját figyelembe véve készült a program megvalósítói, fejlesztői, valamint a projektbe bevont iskolák és pedagógusok elméleti és gyakorlati felkészítését végző szakemberei számára. A dokumentum célja a program tanítási-tanulási stratégiájának gyakorlati szándékú összefoglalása, továbbá a földrajz tantárgyhoz kapcsolódó gyakorlati útmutató a DFHT megvalósítására (tanári és tanítói kézikönyvek, alprogrami koncepciók, alprogrami útmutatók, egyéb segédanyagok).

Az Európa válságterületein érezhető társadalmi-gazdasági problémák, az Európai Unió évtizedek óta romló versenyképessége miatt született meg 2000-ben a Lisszaboni Stratégia, aminek átfogó célkitűzése volt, hogy 2010-re Európa legyen a legversenyképesebb tudásalapú társadalom a világon, amelyet fenntartható gazdasági fejlődés, több és jobb munkahely biztosítása és nagyobb társadalmi kohézió jellemez.

A Lisszaboni Stratégia átfogó céljai között három konkrét „mérőföldkő” vonatkozásában is megjelent a Komplex Alapprogram által érintett fejlesztés szükségessége:

Egyrészt feladatul tűzte ki, hogy csökkenteni kell a korai iskolaelhagyók arányát, „2010-re el kell érni, hogy a korai iskolaelhagyók átlagos aránya az EU-ban ne haladja meg a 10%-ot.”

Másrészt célja az alapkészségek tekintetében gyengén teljesítők fejlesztése. „Annak biztosítása céljából, hogy valamennyi tanuló különösen az olvasás, a matematika és a természettudományok terén megfelelő szinten elsajátítsa az alapkészségeket: 2020-ra az olvasás, a matematika és a természettudományok terén gyengén teljesítő 15 évesek arányát 15 % alá kell csökkenteni”.

Harmadrészt pedig célja az egész életen át tartó tanulás folyamatának kiterjesztése. „2010-re az EU-ban az egész életen át tartó tanulásban részt vevők átlagos aránya a felnőtt, munkaképes korú lakosságnak (25–64 éves korosztály) legalább 12,5%-a legyen.”

A három célcsoport közötti kapcsolat a gyakorló pedagógusok számára érthetően közelebbi, hiszen a gyengén teljesítőkből kerülnek ki jellemzően a korai iskolaelhagyók, és ők lesznek a legnehezebben mozgósíthatók az élethosszig tartó tanulás vonatkozásában is. A probléma/problémák fontosságát jelzi(k), hogy a stratégia felülvizsgálata után („Európa 2020 Stratégia”) e három célterület maradt a következő 10 év legfontosabb feladatainak körében. Az alacsony iskolai végzettségűek arányának visszaszorítására, az alapkészségek fejlesztésére vonatkozó számszerű célkitűzések (ugyanazon referenciaértékekkel) mellett az élethosszig tartó tanulás folyamatának kiterjesztése (a 25–64 éves korú lakosság körében a felnőttképzésben megjelenő arányának 12,5%-ról 15%-ra emelése) maradt a célok között.

Magyarország – az EU célkitűzéshez kapcsolódóan – vállalta, hogy 2020-ig eléri ezeket az eredményeket. A kormányzati vállalat szolgálja a 2014 novemberében elfogadott „Végzettség nélküli iskolaelhagyás elleni küzdelem középtávú stratégiája” és a megvalósítását operacionalizáló

(napjainkban aktuális) Cselekvési Terv [A Kormány 1603/2014. (XI. 4.) Korm. határozata a Magyar nemzeti társadalmi felzárkózási stratégia II.], az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája, a köznevelés-fejlesztési stratégia, továbbá a végzettség nélküli iskolaelhagyás elleni középtávú stratégia elfogadásáról. [Magyar Közlöny. 2014/150; Dancsó és munkatársai, 2018].

A NAT (2012) mindenkori felülvizsgálatával rögzíti azokat az általános nevelési elveket és fejlesztési területeket, kulcskompetenciákat, amelyek tudatos figyelembevétele biztosítja a társadalmi egyenlőtlenségek mérséklését, a gyerekek fejlődésének teljesebb kibontakoztatását. A gyermekek személyiségére épülő, adottságaik fejlesztését előtérbe helyező oktató-nevelő munkát azonban csak egy integrált, holisztikus szemléletű pedagógiai attitűd és arra alapozott módszertan biztosíthatja. Mindez a klasszikus pedagógiai, módszertani ismeretekén túl szociális, mentálhigiénés, valamint fejlesztőpedagógiai feladatot jelent, amely mind tanári, mind tanulói oldalról egy csökkentett leterheltségű oktatási háttérben valósítható meg.

A korai iskolaelhagyás és a differenciált tanulói alapkészségekből eredő tanulási problémák kezelésére sokféle módszer született. A Komplex Alapprogram abban különbözik ezektől, hogy élménypedagógiai rendszerben integrálja a pedagógiai gyakorlatban korábban alkalmazott differenciált fejlesztésre alkalmas módszereket, tanulásszervezési módokat, többek között a problémaalapút, a felfedező tanulást, a dráma- és szerepmódszert, a Kagan-féle kooperatív tanulást, a projektmódszert, a játékosítást, az olvasás-írás a kritikai gondolkodás fejlesztéséért (RWCT) módszerét vagy akár földrajzban kifejezetten előremutató kísérleti-modellalkotó módszereket. Ezeket úgy foglalja rendszerbe, hogy a tanulási környezet, tanulásszervezés, a tanulói szociokulturális környezet, továbbá az egyéni képességek és a közösségi státuszok komplex egységében nyújtson az önismereten alapuló személyiségfejlesztési lehetőséget a szükséges egyéni tanulási stratégiák és alapképességek fejlesztésének kidolgozásához.

A Komplex Alapprogram alapvető célkitűzése **a végzettség nélküli iskolaelhagyás mértékének a csökkentése**. Segítséget adnak a tanulók számára az iskola szabályrendszerének a könnyebb elfogadásához és az iskolai tevékenységekben való aktív részvételhez. A program alapvetően a prevenció irányelveit magában foglaló intézkedésekhez kapcsolódik, amely által olyan, az iskola tanulói és pedagógus-munkaközössége számára elérhető tanítási-tanulási stratégia ajánlása a cél, amelynek segítségével **csökkenthetők a hátrányok, és kimutatható fejlődés** következik be minden tanuló esetében. A sikeres munkához a diákok, a pedagógusok és a szülők közösségét együtt kezeli. Kialakítása során a KAP nagymértékben épít a konstruktív és adaptív pedagógia, az interkulturális nevelés, a reformpedagógiai alapelveket megvalósító gyakorlati pedagógia és háttérismereteinek fejlődésére, ezzel erőteljes pedagógiai szemléletváltást hajt végre. A KIP (Komplex Instrukciós Program) módszert a személyiség egészének fejlesztésére dolgozták ki. Az ismert fejlesztőmódszerek bármelyikét használhatja, a hangsúlyt ugyanis a tanuláshoz szükséges transzverzális alapkészségek elsajátítására – kritikus gondolkodás, kreativitás, kezdeményezőkézség, problémamegoldó gondolkodás, kockázatelemzés, stratégiaalkotás, döntéshozatal és az érzelmek kezelése –, a tanulói státuszok megváltoztatására és a tanulói motiváció tartós növelésére helyezi. Kiemelkedővé váltak az együttműködést igénylő oktatási módszerek, amelyek valamennyi társadalmi csoport gyermekei számára megfelelnek, a tanulást társas tevékenységgé teszik, és a hangsúlyt a kortársi, tanulói együttműködésre helyezik (Révész és mtsai, 2018a).

Ehhez a DFHT rendszerben az oktatási módszerek használata során olyan tanári közlési módokat ajánl, amelyekhez aktív tanulói tevékenység járul (problémamegoldás, projekt, vita, kooperatív technika stb.). A monologikus közlési formákból csak annyit tart meg, amelyekkel rövid idő alatt tanulói aktivitást ér el (például: magyarázat, tanulói kiselőadás, audiovizuális szemléltetés). Az óra módszertani felépítése nem elsődlegesen a tananyagátadás, hanem a hozzá kapcsolódó kompetenciafejlesztés és nevelési célok megvalósítása mellett hangsúlyozottan a szociális készségek

és az interperszonális intelligencia fejlődése érdekében történik. Éppen ezért a tanártól kreatív ismeretfeldolgozást, az órai helyzethez, a pillanatnyi tanulói állapothoz igazodó rugalmasan alkalmazott, egymással integrált módszertani kultúrát igényel (K. Nagy és Révész, 2018).

Maga a Komplex Alapprogram egy nevelési-oktatási program, amelynek szakmai kereteit a következő alapelvek adják: 1) adaptivitás; 2) komplexitás; 3) közösségi lét; 4) tanulástámogatás és 5) a méltányosság (Szivák és mtsai, 2018). A DFHT rendszerét pedig olyan „tanítási-tanulási stratégiaként értelmezzük, amely alatt a különböző módszerek, eszközök kombinációját értjük, ugyanakkor a DFHT során előtérbe kerülő gyakorlati megvalósítást, tanulásszervezést is beleértjük. Így a KAP alapelvei a DFHT alkalmazása során valósulnak meg.

A Komplex Alapprogramban, a készség-kompetencia fejlesztése az alprogramoknak (AP) megfelelő műveltségterületi blokkokban, alprogramok keretében folyik, amelyek a következőket foglalják magukban (Révész, 2018b):

- Testmozgásalapú alprogram
- Művészetalapú alprogram
- Digitális alapú alprogram
- Logikaalapú alprogram
- Életgyakorlat-alapú alprogram

Ezek foglalkozásai bővítik, kiegészítik, dúsítják a tantárgyi rendszert, ugyanakkor kevésbé formalizáltak, mint a tanóra. Fontos megértenünk, hogy az alprogramok nem öt kiemelt tantárgy leképezései, hanem mind módszereikben, mind ismeretanyagukban és fejlesztendő kompetenciaterületeiken a tudásátadás komplex színterei. Ezért az egyes alprogramokon belül a pedagógusoknak összefogva kell integrálni a tantárgyközi ismereteket egy adott témakör feldolgozása, illetve a kompetenciaterület fejlesztése érdekében. Ez a KAP alprogramvezetők nagyobb felelősségével jár, mert csak az ő összefogásukkal jelenthetnek meg a természettudományos, ezen belül a földtudományi ismeretek és készségek. A földrajztanár kollégák szemlélete, mint írtuk a tantárgy szintetizáló jellege miatt abszolút alkalmas az együttműködésre, és gyakorlatias készségeivel – térbeli és időbeli tájékozódás, a környezet anyagainak, folyamatainak és formáinak ismerete – a legtöbb alprogram megvalósításában fontos szerepe lehet. A DFHT tanítási-tanulási stratégiája a komplex alprogram módszertani kézikönyvében részletesen megjelenik, ezért annak ismételésétől eltekintünk.

Röviden összefoglalva a stratégia legfontosabb jellemzője az adaptivitás, melynek értelmében a tanulók egyéni adottságaira, személyre szabott módon differenciálva éri el az egységes oktatási cél megvalósítását. Mindez tanári oldalról folyamatos elemzésre épülő tanulói változások követését, innovációt és reflexiót igényel az oktatás egyéni, közösségi és intézményi szintjén egyaránt. A stratégia egyik kiemelt eleme a státuszok pozitív irányú befolyásolása. A gyakran a tanár által is megerősített ismeretközpontú minősítés a tanulói státuszok rögzüléséhez vezet. Mindez a szociokulturális háttér és a hagyományos ismeretközvetítés megértése alapján az alacsonyabb és magasabb státuszú tanulók rangsorából az összes kompetenciaterülettel szemben sztereotip én- és társképet vetít előre. Az ebből történő kilépés csak státuszkiegyenlítő beavatkozások (feladatok, pozitív megerősítés stb.) használatával történhet meg. A KAP bevezetésének a felnőtt társadalmi létbe illeszkedéshez is kiemelten fontos eredménye a legfrissebb kutatások alapján (K. Nagy, 2012; Orbán, 2011; K. Nagy és mtsai, 2018), hogy az élményszerű, kollektív tanulási módszerek integrálásával a diákok észrevétlenül alkalmazkodnak társaikhoz, ezáltal az eredményesebb – és egész életen át tartó – tanuláshoz szükséges pozitív hozzáállás változására és javuló emberi kapcsolatokra lesznek képesek. Mindez megváltoztatja a tanulók egymás intellektuális kompetenciája iránti elvárásait a tőlük eltérő tanulmányi eredményű, valamint egyéb típusú speciális pedagógiai bánásmódot igénylő tanulók esetében (Bacskey és mtsai 2008).

A pedagógus a nyitott végű, többféle képességet felhasználó feladatok segítségével a tanulók számára lehetővé teszi, hogy felismerjék egymás képességeit, kompetenciáit. Ezért fontos a differenciálás, a kreativitás, a kritikai és problémamegoldó gondolkodtatás, a különböző intelligenciaterületek pozitív jellemzőire építő, a tanulók interakciójában megvalósuló oktatási helyzetek megteremtése, tudatosan törekedve az egyén erősségeinek felhasználására. Lényeges továbbá az életszerű ismeretközvetítés, a képességektől, adottságoktól független sikerélmény lehetőségének biztosítása, a feladatmegoldásban az egyén és a közösség szerepének kölcsönös elfogadása [K. Nagy és mtsai, 2018].

Az egyén biológiai, szociokulturális háttere minden embernek eltérő képességek kialakulását teszi lehetővé a különböző testi, lelki és társadalmi intelligenciaterületeken. Ezek a különbségek hatással vannak az iskolai beilleszkedésre, teljesítményre, meghatározóak az alapvető kompetenciaterületek (mozgás, kommunikáció, gondolkodás, környezetérzékelés) fejlődésében. Ezért az iskola szerepe az egyéni és társadalmi környezeti adottságokból fakadó érzelmi és értelmi fejlődési különbségek hátrányos vonásainak mérséklése, – a pozitív tulajdonságokra építve – a tanulással kapcsolatos negatív érzelmi állapotok megszüntetése, az adottságokból minél magasabb szintű képességek kialakítása. A hátrányos adottságokkal rendelkező tanulók – gyengébb alapképességűek, tanulási zavarral küzdők, alulteljesítők – lemaradása a klasszikus frontális, egyoldalú, azonos ütemű ismeretközvetítéssel azért fokozódik, mert az átlagosnál kisebb koncentrációs képesség, esetenként gyengébb motorikus és gondolkodási képességek, magatartási eltérések hamar ütemvesztéshez, a figyelem feladásához vezetnek. Így nem alakul ki az alapképességek stabil egymásra épülése, ahonnan pedig már a felzárkózás csak külön energia befektetésével valósulhat meg tanári és tanulói oldalon egyaránt. A tanulási zavarok esetén fel kell tárni a kommunikációs, motorikus, gondolkodási vagy környezetérzékelési műveletekben rejlő hiányosságokat, mert az ezekből kialakuló beilleszkedési, tanulási problémák elfedik az egyébként megfelelő fejlettségű alapképességeket. Ezután a módszerek közötti hangsúlyáthelyezéssel, ha szükséges, speciális szakemberek bevonásával juthatunk el a tanulási zavar mérsékléséhez, a további készségek sikeres fejlesztéséhez. Az alulteljesítő esetén a társadalmi környezetből és az érzelmi intelligenciából fakadó okok egyéni feltárása segíthet a tanulási környezet szorongásos stresszfaktorának csökkentésében. Mindezek megoldásában kiemelt szerepű a KAP stratégiája, amely a megelőzésre helyezi a hangsúlyt, egyéni differenciálás során figyelve a haladási ütemre, a megértésre, a hozzáállás pillanatnyi és hosszabb távú változásaira. Számukra kiemelten fontos a pozitív tanulási kötődés kialakítása, a sikerélmények biztosítása, amelyben a kortársakkal történő kollaboratív módszerek sokat segíthetnek. A KAP stratégiájának előnye, hogy módszertani repertoárja a stratégiai célok következtében alkalmas a tehetséges tanulók fejlesztésére is. A fentebb felsorolt módszerek megfelelő tanári adaptációjával lehetséges a gyorsabb felfogású, absztrakt gondolkodású tanulók foglalkoztatása is. Ezek részben a tehetségesebb tanulók közös, részben heterogén csoportok együttműködésében is megvalósíthatóak, amelyek a többlettudás megszerzése mellett az interperszonális kapcsolatokat is erősítik. Tulajdonképpen a tanulói differenciálás – a felnőtt társadalmi szerepekhez hasonlóan – a tanulási helyzetből és célokból fakadó feladatok változó módon történő, részben önálló vállalkását jelenti, amelyben építhetünk az egyéni tanulási stílusra és érdeklődésre. Ennek sikeressége nagyban múlik a státuszhelyzetek tudatos koordinálásán, az egyenrangúság, adaptivitás, méltányosság, esélynövelés, hátránykompenzáció, közösségi lét, közösségbe ágyazottság elveinek figyelembevételével.

1.2. Az általános iskolai földrajz tantárgy kapcsolódása az alprogramokhoz

A DFHT alapján a Komplex Alprogram tanítási-tanulási stratégiája három formában jelenik meg az iskolai gyakorlatban (Révész és mtsai, 2018b).

1. Tanórákon

„A tanulásszervezés a tanórákban megjelenő DFHT-ra épül, amely során az öndifferenciálás és a személyre szabott, egyéni képességekhez mért, differenciált fejlesztés dominál. A DFHT-ban megjelennek az adaptivitáson alapuló, ismert tanulásszervezési technikák és a Komplex Instrukciós Program (KIP) mint az adaptív oktatás egyik megvalósítója.”

2. Interdiszciplináris keretek között

„A tanítás-tanulás folyamata a tananyagtartalom körülbelül 30%-ának a tekintetében az összes közismereti tárgy tanítása során a kereszttantervi tartalmakra alapozva, az alprogramokkal összekötve interdiszciplináris keretek között valósul meg.”

3. Délutáni foglalkozásokon

„A nem kötelező, délutáni időszakban megvalósuló alprogrami önálló foglalkozások a képesség és személyiségfejlesztés színterei. A tanítási-tanulási stratégia tartalmát tekintve az alprogramok által nyújtott képesség- és személyiségfejlesztésben is megjelenik” („DFHT tanulási-tanítási stratégiája” K. Nagy, 2017).

A modern földrajzoktatás tartalmi révén mindhárom formában hozzáadott értéket jelenít meg a KAP szervezési formáihoz. A földrajzi tartalmak integráló/szintetizáló jellegüknel fogva alkalmasak a körülöttünk lévő világ jelenségeit értelmező komplex szemlélet kialakításához. Kettős szerkezetéből adódóan a természeti (természettudományi) és a társadalmi-gazdasági jelenségek (társadalomtudományi) is vizsgálata tárgyát képezik. A közoktatási tantárgyak között egyedülálló szintézis lehetőségét jelenti e kettő (természet- és társadalomtudomány) együttes kezelése, kapcsolataik, egymásra hatásuk feldolgozása során. Ez abban is megmutatkozik, hogy az általános fejlesztési területek és a kulcskompetenciák mindegyikének alakításához hatékonyan járul hozzá. Ezek közül is kiemelendő regionális földrajzból a humanizmus és a nemzettudat helyes alakítása, közgazdasági-pénzügyi ismeretekkel kiegészítve pedig az állampolgárságra és demokráciára, valamint a gazdasági és pénzügyi tudatosságra nevelés. A földrajz mai szemléletét átszövő fenntarthatóság tantárgyaktól függetlenül is kiemelt helyet foglal el, amelyben legnagyobb szerepe a Földünk és környezetünk tantárgy ismeretkörének van. A kulcskompetenciák közül, a már tárgyalt komplexitása miatt, a természettudományos és technikai, valamint a szociális és állampolgári kompetenciák fejlesztésében hárul rá komoly szerep. Feldolgozási módszereiben, a pedagógus jártasságának megfelelően, a digitális kompetencia élményszerű fejlesztése jelenhet meg.

A földrajzi környezetünkhöz kapcsolódó tudáselemek és képességek műveltségterületi (NAT, 2012) fejlesztési követelményei építenek az alsó tagozatos környezetismeret, valamint az 5–6. osztályos természetismeret tantárgyakat magukba ágyazó műveltségi területekre, végül 7–10. osztály között lesz önálló. A NAT-ban szereplő név tükrözi a Földünk és környezetünk műveltségi terület komplex, a földtudományok egészére vonatkozó integratív jellegét, azaz nem pusztán a földrajz, hanem a mindennapi életünket átszövő földtani, meteorológiai, térképészeti, természetföldrajzi stb., továbbá demográfiai, szociológiai, közgazdasági stb. ismeretek és készségek, gyakran egyedüli közoktatási képviselője. Ezek alapján a KAP legfontosabb alprogramjaiban is megvalósítandó fejlesztési feladatai, hogy megismertesse a földi teret, benne az ember környezetét, és kialakítsa a benne történő tájékozódáshoz és megértéshez szükséges képességek körét:

- tájékozódás a földrajzi térben
- tájékozódás az időben
- tájékozódás a környezet anyagairól, formáiról
- tájékozódás a környezet kölcsönhatásairól
- tájékozódás a hazai földrajzi, környezeti folyamatokról
- tájékozódás a regionális és a globális földrajzi, környezeti folyamatokról.

Míg néhány évtizede a gyerekek a családi élet miatt, különösen vidéken, szorosabb kapcsolatban álltak a természettel, addig ma már a természetföldrajzi kölcsönhatások egy része a tananyagban kerül először megtapasztalásra. A globalizáció, a fogyasztói társadalom már egyre fiatalabb kortól felelős térbeli, környezeti és gazdasági, pénzügyi tudatosság kialakítását igényli (környezetszennyezés, vízfelhasználás, szelektív gyűjtés, turizmus, mobilkommunikáció, bankkártya használata, hitelezés stb.).

A **tanórákon** zajló szaktanári tevékenység kapcsán a KAP elveinek megfelelően nagyobb hangsúlyt kap az adaptivitás/differenciálás és a tanulók aktivizálásának kérdése, fókuszba kerül a tanulói státuszhelyzetek változtatásának, az esélyegyenlőtlenség csökkentésének feladata. Személyre szabottá alakul a differenciálás, előtérbe kerül a kreatív, problémamegoldó gondolkodásra nevelés. Ehhez természetesen át kell alakulnia a pedagógusok szemléletének. A hagyományos ismeretközlés (amiben az új ismeret egyértelműen a tanártól származik) napjainkban már nem alkalmas az elvárások teljesítésére. „A konstruktivista felfogás pedagógiai következménye, hogy az iskolának szakítania kell a hagyományosan frontális (fülbetűző) módszerekkel, és az interaktívabb, valamint jobban személyre szabott tanulási formákat – projekt módszer, csoportmunka, az egymástól tanulás, a formatív értékelés alapján irányított és tervezett tanulási folyamatokat – kell előnyben részesíteniük” (Jakab–Alexandrov–Horváth 2016: 49).

A jövő pedagógusainak rendelkezniük kell a tanulók előzetes tudására, érdeklődésére és szociális kapcsolataira vonatkozó ismeretekkel, ismerniük kell a hatékony nevelési-oktatási stratégiákat, a tanulók státuszkezelésének fortélyait. A szükséges ismeretek, képességek és attitűdök kialakítása érdekében képeznie kell önmagát (tanártovábbképzések), meg kell újítani szakmai ismereteit és pedagógiai eszköztárát. A feldolgozás szerves része legyen az információtechnológia és média mind szélesebb eszköztára a valós (és téves) információk értelmezéséhez éppúgy, mint azok feldolgozásához (bemutató és modellező szoftverek, honlapok), mind az ismeretekkel megalapozott személyes véleményalkotás, vagy azok ütköztetése vagy éppen a közösségi együttműködés.

Az **interdiszciplináris keretek** között zajló nevelés-oktatás alprogramjaihoz könnyen kapcsolható a földrajzi tartalom. A **Digitális alapú alprogram** keretei között a „Z” generáció földrajzi információgyűjtését, útvonaltervezést, a folyamatok modellezését, a sikeres kísérletek többszöri felhasználását és alaposabb megismerését tudjuk elvégezni, lehetőség van távoli események és térbeli mintázatok valós idejű megfigyelésére. A különböző felületek, videók segítik a szövegesen nehezebben feldolgozható, elvont földtudományi változások megértését (földtani idő, felszínformálás, klímaváltozás, időjárási események stb.), globális társadalmi térbeli folyamatok leképezését (pl. népességmozgás, városiasodás stb.) vagy akár a pénzügyi folyamatok (tőzsde stb.) aktív megismerését. A különböző online tesztkészítő és földtani, földrajzi jelenségeket modellező szoftverek akár mobiltelefonon is elérhetőek.

A **Logikaalapú alprogrammal** történő munkában a földrajzi folyamatok algoritmikus egymásra épülését (hegységképződés, légkörzés, elsivatagosodás), az asszociációs kapcsolatok feltárását (például kőzetek és paleogeográfia; felszínfejlődés és -formák, vízhasználat és problémái; termékek és cégek, országok stb.). A konkrét számadatok felhasználásával járó képességfejlesztés

is megvalósítható, amelyek hozzájárulnak a természettudományos világkép megértéséhez (pl. időszámítás, a Föld mozgásai; földtörténeti korok egymásutánisága; csapadékképződés, hitelezés, népesedés stb.).

Az **Életgyakorlat-alapú alprogram** vonatkozásában a földtudományi ismeretek tanítása és tanulása, azok mindennapi életben betöltött szerepének hangsúlyos bemutatására ad lehetőséget a tanulók számára. Ebben az esetben a DFHT által ajánlott valamennyi munkaforma használható, elsősorban a megszerzett ismeretek gyakorlati kontextusban történő alkalmazására. A földtani-természetföldrajzi ismeretek közül ebbe az alprogramba tartozhat például a vulkanizmusnak vagy az egyéb természeti veszélyek szerepének, az ásványokkal, kőzetekkel kapcsolatos felhasználási lehetőségeknek, a turisztikai adottságoknak, az időjárásnak, a klímaváltozásnak, a digitális és papíralapú tájékozódásnak, a menetrendeknek a feldolgozása. Fontos szerepe lehet a hétköznapi élet környezetre gyakorolt hatásainak megismerésében, valamint a földtudományi téveszmék eloszlításában. Társadalomföldrajzból a népesedéssel, embercsoportokkal, népvándorlással kapcsolatos téveszmék eloszlítása, a helyes fogalmak és folyamatok tisztázása, a toleranciára nevelés, a humanizmus, a helyes Európa- és nemzet-tudat kialakítása, a települések változása, a gazdasági fogalmak (értékpapírpiac, hitel, kamat) kérdésköre kínálnak természetes kapcsolódási pontokat. Külön kiemelnénk, hogy a regionális földrajzi ismeretek a tanulók korosztályába tartozó más régióban, kultúrákban élő gyerekek mindennapjainak aktív megismerésével, szerep- és drámajátékok, audiovizuális bemutatók közös elemzésével komoly személyiségformáló erővel bírnak.

A **Művészet-alapú alprogrammal** a kapcsolatteremtés indirektebb, de az esztétikai nevelés részeként a modern tájföldrajzi szemlélet megjelenése a tanórákon, a természeti értékekhez kapcsolódó természetes és épített környezeti (településfejlesztés, környezetvédelem stb.) esztétikai elemek tudatosítása az emberi környezetalkítás során, a kultúrtáj fenntarthatóságának megértésében, tervezésében jól felhasználható. Az egyes kultúrák megismerése is elmélyíthető a hozzájuk tartozó művészeti értékek és tevékenységek (tánc, henna, versek stb.) tanórai felhasználásával. Tanulói képesség oldaláról megközelítve, azokat a tanulási módszereket vehetjük előtérbe, amelyek a vizuális információ feldolgozásán alapulnak, a rajzi és audiovizuális elemzések segítik az ismeretek többirányú rögzítését, kreatív feldolgozási lehetőségeket rejtenek.

A **Testmozgás-alapú alprogram** elsősorban a tantermen kívüli oktatásban, a természetjáró jármódok, továbbá az aktív ismeretszerző turisztikai trendhez illeszkedve a földtudományi értékek révén a földtani-természetföldrajzi anyag, forma, folyamat valós megtapasztalásához járulhat hozzá. Korlátozottabb mértékben, de a különböző szerep- és drámajátékok, vetélkedők is kapcsolhatók a tanórai testmozgás bevonásához.

A **délutáni foglalkozások** során a földrajzi tartalmak megjelenése (tartalmi és fejlesztési tekintetben egyaránt) pedagógusfüggő. A tantermen kívüli oktatás, terepi tanulás tapasztalatai a földrajzi kirándulások (osztálykirándulások) vonatkozásában a földrajztanár rendelkezésére állnak. Mind a 45 perces „séták”, mind a hosszabb (2-3 óra időtartamú) terepi foglalkozások a földrajzi ismeretek középpontjában lévő természeti és társadalmi környezetben zajlanak. Természeti jelenségek megfigyelése, időjárási elemek mérése, településszerkezeti jellemzők, gazdasági tevékenységek bemutatására egyaránt alkalmasak ezek a foglalkozások. A földi környezet anyagainak, szféráinak megfigyelése a kísérleti, modellező módszereket igénylik, a földtörténeti idő megértése, a folyamatok kölcsönhatásai a felfedező képességfejlesztéshez nyújtanak jó lehetőséget. A földi élettér termelőtevékenységi sajátosságainak feltérképezése, eltartóképeségének belátása, a gazdasági-pénzügyi folyamatok megértése, a globális problémák megismerése, a felelős környezeti magatartás kialakítása a köznapi folyamatok révén elemző, problémamegoldó oktatási stratégiák, projektalapú megközelítés, szerep- és drámapedagógiai módszerek alkalmazhatók. A webalapú GIS szoftverek és IT adatbázisok globális elterjedése lehetővé teszi a térbeli mintázatok időbeli változásának tanulmányozását, a döntésekhez

szükséges oknyomozást, a kritikai gondolkodás megalapozását, a modellezést, a prognosztizálás lehetőségét. A természeti környezeti értékek, anyagok és formák, a társadalmi környezet, s a kultúrtáj harmonikus fenntarthatóságának kialakítása, a funkció és a forma közötti kapcsolatban rejlő emberi hatások megértéséhez járulhat hozzá.

1.3. A Komplex Instrukciós Program rövid bemutatása

A KIP olyan heterogén tanulói összetételű feltételező oktatási eljárás, amely eredményesen alkalmazható minden tanuló iskolai sikerességének megalapozásához. A speciális kooperatív ismeretelsajátítási program jellemzője, hogy alkalmazása során a nevelés és oktatás kognitív, morális és affektív komponenseit egyformán fontosnak tartja, vagyis a tudományos-intellektuális, társadalmi-állampolgári és a személyiségfejlesztésre irányuló célok közül egyiket sem helyezi előbbre a többinél. A módszer komplexitása a tanulók személyiségének fejlesztéséhez szükséges tevékenységek együttes alkalmazását jelenti.

A KIP alkalmazása során a csoportfoglalkozások alatt a heterogén összetételű osztályokban a speciális instrukciós eljárás alkalmazásán keresztül lehetőség nyílik a tanulóknak az együttműködési szabályokra történő felkészítésére, a felszín alatt megbúvó tehetségek kibontakoztatására a sokféle, eltérő képességet megmozgató tananyag alkalmazásán keresztül. A feladatok alkalmat adnak a tanulóknak, hogy eltérő képességeikkel vagy eltérő problémamegoldó stratégiájukkal hozzájáruljanak a sikeres problémamegoldáshoz, amely lehetőségek továbbfejlesztik a tanulók erősségeit, miközben újakra is szert tesznek. A feladatok összetettsége teret enged minden tanulónak a feladatokhoz való hozzáféréshez és intellektuális kompetenciájának felvilágosítására, amelyen keresztül a különböző szociális háttérrel, tudással rendelkező gyerekeknek is alkalmuk nyílik a feladatok sikeres véghezvitelére, a csoportmunka megoldására.

A speciális munkaszervezés lehetőséget ad a pedagógusnak arra, hogy a feladatok megfelelő végrehajtása érdekében megtanítsa a gyerekeket a csoporton belüli együttműködési szabályokra, a meghatározott szerepek elsajátítására, mivel a tanárnak az óra során alkalma nyílik a csoport egésze és a csoporttagok egyedi munkájának követésére. Ebben a speciális csoportmunka-szervezésben a tanár célja az, hogy minden diáknak megadja a lehetőséget a munkában való egyenrangú munkavégzésre és tudatosítsa, hogy mindenkinek van olyan képessége, amely alkalmassá teszi a feladatok megoldásában való sikeres közreműködésre. Ahhoz, hogy minden tanuló számára biztosított legyen a tanulásban történő előrehaladás, a tanárnak meg kell tanulnia a diákok között meglévő különbségek kezelését (K. Nagy és Révész, 2018).

A módszer egyik fontos célja a tanár szakmai hozzáértésének fejlesztése a csoportmunka-szervezés során. A csoportban a tanulók különböző szerepeket töltenek be, van olyan felelős, akinek az a feladata, hogy segítséget kérjen a tanártól, és e tanuló magyarázata segítségével jusson a csoport előbbre a feladat megoldásában, miközben a gyerekek nyelvi kifejezőkészsége, kommunikációs készsége javul.

A módszer elvei, szabályai között szerepel az eltérő, nem rutinszerű feladatok alkalmazása, amely minden esetben nyitott végű, több megoldást kínáló, sokféle, eltérő képességek mozgósítására alkalmas feladatot jelent. A felelősség megosztásának elve magában foglalja az egyén felelősségét a saját és a csoport teljesítményéért és a csoport felelősségét az egyén teljesítményéért. A csoportfeladat igényli az egymásrautaltság kialakítását és a csoporttagok kölcsönös támogatását, mert amennyiben egy tanuló egyedül is képes lenne a feladat elvégzésére, elvesztené ösztönző szerepét a csoportmunkára. Abban az esetben, ha a feladat sokrétű, színes, nyitott végű, sokféle képességet mozgósít, ha az idő korlátozott, ha a tanár a csoportmunka fontosságát meg tudja teremteni, akkor a feladat sikeres végrehajtása biztosított.

A KIP a következő célok elérését tűzi ki:

- Az osztályon belüli rangsorbeli problémák (státuszproblémák) felismerése és kezelése.
- Az osztály szociális szerkezetének a megváltoztatása.
- A csoportfoglalkozások alatt az integrált, heterogén összetételű osztályokban a speciális instrukciós eljárás alkalmazásán keresztül a tanulók közötti együttműködési szerepek, normák kiépítése.
- Sokféle, eltérő képességet megmozgató tananyag alkalmazásával a felszín alatt megbúvó képességek kibontakoztatása.

A KIP-es pedagógiai innováció akkor lesz sikeres, ha

- az intézmény a program minden lényeges elemét átveszi,
- a módszert kreatív pedagógus alkalmazza,
- a programot a tantestület minden tagja megfelelő gyakorisággal alkalmazza.

Amire a pedagógus hangsúlyt fektet:

- A társas interakció előmozdítása, a kommunikáció, a beszéd és a kérdéskultúra fejlesztése.
- A képzelet, a fantázia megmozgatása, gondolkodásra készítés a nyílt végű feladatokon keresztül.
- A szabálytudat kialakulása a speciális, csak a KIP-re jellemző szabályokon (normákon) keresztül.
- A hibázás természetes dologként kezelése.
- A tanulók figyelmének a felhívása a csoporton belüli heterogenitás fontosságára.

A KIP-es tanítási óra a tanulók számára lehetőséget ad

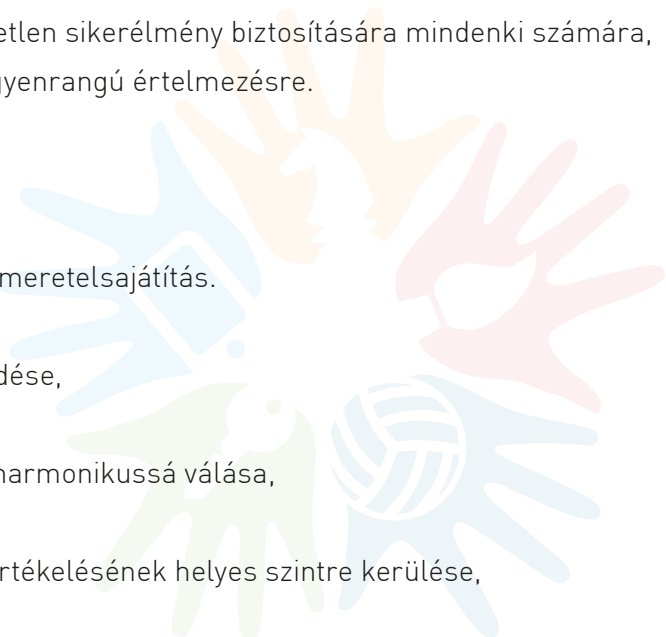
- a kreativitásuk megmutatására,
- a kritikus gondolkodásra és problémamegoldásra,
- a kommunikáció és együttműködés fejlesztésére,
- a személyiségük pozitív irányba terelésére,
- a képességektől és adottságoktól független sikerélmény biztosítására mindenki számára,
- a közös munka és az egyéni érdekek egyenrangú értelmezésre.

A tanítási órán elvárás

- a szociális viselkedés erősödése,
- a kommunikációs készségek fejlődése,
- a kognitív képességek fejlesztése, az ismeretelsajátítás.

Elvárt eredmény

- a magatartásbeli problémák mérséklődése,
- az alulmotiváltság megszűnése,
- a gyerekek közötti kapcsolat javulása, harmonikussá válása,
- a csoportos és az egyéni siker,
- az önbizalom növekedése, a tanuló önértékelésének helyes szintre kerülése,
- a tanulmányi eredmény javulása.

A KIP szerint szervezett 45 perces órák felépítése

A KIP-es órák minden esetben az alábbi keretet, menetet követik (K. Nagy, 2015):

A KIP-es óra szerkezete	Időtartam	Tanári, tanulói tevékenységek
Ráhangolás a központi téma, nagy gondolat ismertetésével	1–3 perc	A ráhangolás eszköze a bejelentés, a „nagy gondolat” közlése, kép, hanganyag stb. A központi téma, a nagy gondolat az óra vezérfonala: megjelöli azt a témát, amiben a csoportok dolgoznak. Az óra végén erre visszautalás történik. pl. „Egy fecske is csinál nyarat!” – gyűjtsd szelektíven a hulladékot!
Célkitűzés	1 perc	A pedagógus megbeszéli a tanulókkal a feladat végrehajtásához szükséges kompetenciákat. Megjelöli, hogy az óra során mely tanulói szerep teljesítését figyeli, és a szabályok közül kiemeli azt, amely betartását az óra végén értékelni fogja.
Szerepek, szabályok (normák) áttekintése	A bevezetés és a korosztály szintjétől függően 1–5 perc	Az általában használt szerepek: kistanár/irányító, beszámoló, írnok, eszköz-, időfelelős, de számítógép, laptop alkalmazásakor pl. számítógép-kezelő, IKT-eszközfelelős, testnevelésórán pl. bemelegítő. Óráról órára kötelező a szerepek rotációja. A KIP-hez tartozó szabályok (normák) betartása a fegyelmezett munkavégzést segíti. Normák, szerepek a falon jól láthatóan kerülnek kifüggesztésre: Teljesítsd a kijelölt szereped! Jogod van a csoporton belül bárkitől segítséget kérni! Köteles vagy segítséget adni annak, a ki kéri! Segíts másoknak, de ne oldd meg helyettük a feladatot! Munkádat mindig fejezd be! Pakolj el magad után!
Csoportfeladat	10–25 perc	Kötelező a tudásban és szocializáltságban heterogén tanulói csoportok szervezése. Szükséges a csoportonként különböző, nyílt végű, többféle megoldás lehetőségét adó, sokféle képességet megmozgató feladatok kijelölése • a központi témának megfelelően, • a versenyhelyzet kizárásával. A tanár feladata a tanulók közötti interakciók megfigyelése alapján • a státuszkezelés, ezen belül » a tanulók erőseinek kiemelése, » a dicséret, megerősítés, biztatás, elismerés adása.

		Pl. csoportonként kapnak feladatot hulladékokkal kapcsolatban. A különböző hulladéktípusoknak megfelelően kell információkat gyűjteniük kiadott lexikonból, netről, plakátot készíteniük, akciót szervezniük.
Csoportbeszámoló	kb. 2 perc/csoport	Követelmény: a beszámolók értő figyelemmel kísérése. A pedagógus feladata • a pozitív megerősítés, • a személyre szóló értékelés.
Egyéni feladatok	5–7 perc	A csoportmunka eredményét felhasználó differenciált, személyre szabott, képességekhez mért egyéni feladatok megoldása. A tanulók a füzetükbe ragasztják és megoldják a feladatukat. A KIP szabályainak a betartásával a feladatok megoldása közben egymásnak segítséget adnak a tanulók. Pl. a tanító által biztosított képekből vagy valós hulladékokból szelektálniuk kell a megadott szempont szerint, ki kell számolniuk a napi hulladéktermelésüket, választ kell adniuk a hulladékok lebomlási idejével kapcsolatban. Az egyéni feladatnál figyelembe vesszük az egyének eltérő képességeit, így juttatva őket a motiváló sikerhez.
Egyéni beszámolók	5–10 perc	Ha nincs idő arra, hogy valamennyi tanuló bemutassa a megoldását, akkor az órán eddig kevesebbet beszélő gyerekeket hallgatjuk meg. Lehet pl. csak az eszközfelelősök beszámoltatása. Az egyéni feladatot szorgalmi feladatnak vagy házi feladatnak is adhatjuk. Azoknak a tanulóknak, akiknek nem volt lehetőségük beszámolni az óra során, szedjük össze a füzetét, ellenőrizzük a feladatukat, és adjunk visszajelzést.
Az óra zárása – értékelése	2 perc	Utaljunk vissza a nagy gondolatra, értékeljük a figyelt szerep betöltését és a kijelölt szabály (norma) érvényesülését. Személyre szóló fejlesztő értékelés „Azért voltál ügyes, mert ...” „...-ban/-ben nagyon ügyes vagy!” „Ez a te erősséged!” „Hallottam, hogy ezt mondtad ...” stb.

A KIP-feladatsor követelménye

KIP-et a tanítási órák 10%-ában alkalmazzuk. A központi témára (nagy gondolatra) épülő csoportfeladatokat úgy állítjuk össze, hogy megfeleljen az alapelveknek, azaz

- a versenyhelyzet kiküszöbölése miatt minden csoport azonos témában, más-más, nyílt végű, több megoldás lehetőségét magában foglaló feladatot kap,
- a tanulóknak a meglévő ismereteik felhasználásával lehetőségük van eltérő képességeik mozgósítására,
- a feladat megoldásához a csoport minden tagjának munkájára szükség van,
- egy tanuló a rendelkezésre álló időben egyedül nem tudja megoldani a feladatot.

A csoportmunkát követően minden tanuló egyénileg ad számot ismereteiről írásban vagy szóban. Az egyéni feladat

- a csoportfeladatra épül,
- felhasználja annak eredményét, ami azt jelenti, hogy a megoldása nem lehetséges a csoportfeladat elvégzése nélkül.

Az egyéni feladatok kijelölésénél ügyelni kell arra, hogy – a csoportok heterogén összetételéhez igazodva – minden tanulónak képességéhez megfelelő, egyénre szabott feladata legyen. Az egyéni feladatok, a csoportfeladat nyílt végűségével ellentétben, nyílt és zárt végűek is lehetnek.

Az egyéni feladatok megoldásának különböző módjai lehetségesek: a csoportfeladat kiegészítése, továbbgondolása, véleményalkotás, kérdés megválaszolása stb. A válaszadás történhet szóban, írásban, de akár egy rajz és egyéb produktum elkészítésével is.

1.4. Óraelemzési szempontrendszer

A tanítási óra után a tanárnak mindig elemeznie kell saját munkáját annak érdekében, hogy a továbbiakban is eredményesen dolgozhasson a tanítványaival. Ez azt jelenti, hogy megfogalmazza, mit miért csinált, és az milyen eredménnyel járt. Végiggondolja, hogy a tanulók honnan indultak, és hová jutottak a tanulási folyamatban (a közösség és az egyén szintjén egyaránt). Ha valami nem, vagy nem az előzetes elképzelései szerint sikerült az órán, annak megpróbálja kideríteni az okát, és kigondolja, hogyan lehetne változtatni azon. Az elemzés történhet speciális pedagógiai nézőpontok alapján (pl. a tanár és a tanulók kapcsolata, a tanulók egymást támogató tevékenysége vagy a tanulók csoportos tevékenységének szintje), alapvetően azonban a földrajz szak módszertan és a DFHT tanítási-tanulási stratégia szempontjai alapján folyik.

A) A földrajzórák általános elemzési szempontjai

1. A tanóra helye a tudásrendszer fejlesztési folyamatában

- A témakör helye a tananyagrendszerben a tantervek alapján (előzmény: természetismeret, korábbi évfolyamok földrajzismerete, követés).
- A tanítási egység helye a témakörben (kapcsolódása a megelőző és a következő tananyag-részekhez).
- A tantervi követelmények a témakör, azon belül a tanítási egység tananyagával kapcsolatban.
- A téma legfontosabb oktatási, képzési-fejlesztési és nevelési feladatainak, továbbá a közöttük lévő kapcsolatok feltárása.

- A tanulók előzetes tudásának (ismeretek, gondolkodás, készségek) feltárása, a feltételezések helyességének értékelése.
- A tantárgyi és a tantárgyközi koncentráció alkalmazása (építés a megelőző, a párhuzamosan fejlődő tudásrendszerre, valamint utalás a követő tudásra).
- Az iskolán kívül szerzett tanulói ismeretek és tapasztalatok felhasználása a tananyag feldolgozása során.

2. A tanítási óra felépítése

- A választott órátípus és annak indoklása.
- A tanítási egység főbb oktatási, fejlesztési és nevelési feladatainak megfogalmazása, azok összhangja, kiemelten a DFHT szempontjából.
- A didaktikai mozzanatok megválasztásának és belső arányainak indoklása.
- A tanítási óra tartalmi egységeinek tagolódása, annak szaktudományos, pedagógiai és DFHT-alapú indoklása.
- Az óra időbeosztása és összevetése a megvalósulással.
- A tanítási órát megelőző tervezési és szervezési tevékenység.

3. A didaktikai feladatok és módszerek megvalósítása

- Az egyes **didaktikai mozzanatok** megvalósulása az órán:
 - » célkitűzés, rész célkitűzések megoldása;
 - » motivációk alkalmazása;
 - » az új ismeretek feldolgozásának (tényanyagszerzés, elemzés, általánosítás, rögzítés) arányai;
 - » az ismeretek alkalmazása, gyakorlati tevékenységek végzése;
 - » az ismeretek ellenőrzése és értékelése (módszerei és arányai).
- Az egyes **munkaformák és módszerek** megvalósulása a tanórán:
 - » a munkaformák tantervi követelményeknek való megfelelése és igazodása a tanulók életkori sajátosságaihoz;
 - » a munkaformák változatossága;
 - » a csoportmunka és a csoportszervezés alkalmazott módjainak indokoltsága;
 - » a kooperatív és a kollaboratív munka indokoltsága, működtetése, menedzselése;
 - » a szemléltető- és munkaeszközök használatának indokoltsága.
- A **megismerési módszerek** alkalmazásának módja és eredményessége.
- Az alkalmazott **tanulási stratégiák**, azok tanári segítése és eredményessége.

4. A fejlesztési feladatok és megvalósulásuk

- A főbb készségfejlesztési célkitűzések, feladatok és megvalósulásuk.
- A tanórai feladatok igazodása a tanulók érdeklődéséhez, aktuális készség szintjéhez.

- A tanulók természettudományos gondolkodási készsége fejlesztésének (lényegkiemelés, oksági összefüggések feltárása, következtetések és összehasonlító elemzések) színvonala.
- A tanulók kreativitásának tere, módja, mértéke.
- A többféle tudásmegközelítés és alternatív tanulási utak biztosítása, azok egyidejű kezelési módja.
- Az előzetes tanulói tudásra építkezés és a személyes tudás, konstrukciós folyamat pedagógiai támogatásának módja és hatékonysága.
- A tanulók közötti interakciók előmozdításának módjai és hatékonysága.
- Véleményütköztetés, belátáson és kompromisszumokon alapuló közös vélemény kialakításának ösztönzése, segítése.
- Az alkalmazott módszerek és hatékonyságuk a tanulók közötti kommunikáció, a beszéd és a kérdéskultúra elterjesztése érdekében.
- A tanulók önszabályozó tanulási készségének fejlesztési színvonala (módszerei és hatékonyságuk).
- A tanulók önértékelési és társértékelési készségfejlesztésének módjai és eredményessége.
- A tanulói személyiség-összetevők fejlesztésének tudatossága, segítése és színvonala.

5. A differenciált fejlesztés elvei és megvalósulásuk

- A differenciált fejlesztési elvek megválasztásának szempontjai.
- A differenciálási elvek kapcsolata a tanóra tartalmával, fejlesztési feladataival, a tanulók szükségleteivel.
- A differenciálás adaptivitása.

6. A nevelési feladatok és megvalósulásuk

- A tervezett nevelési feladatok és az óra céljainak, tartalmának összefüggése.
- A tervezett nevelési feladatok megvalósítása.
- Az órán adódó spontán nevelési helyzetek megoldása.

7. A tanulók megfigyelése

- A tanulók magatartása, munkafegyelme.
- A tanulók aktivitása, részvétele az órai munkában.
- A tanulók csoportos és kooperatív munkavégzési képességének szintje.
- Az osztály teljesítményének összevetése a tudásszintjükkel.
- A tanulók tudás-, képesség- és meglévő ismeretszintjének megfelelő fejlesztési folyamatának megvalósulása.

8. Az óra eredményessége, hatékonysága

- A tematikus tervben és/vagy az óravázlatban megfogalmazott pedagógiai és szakmai elképzelések megvalósulása.

- A tanár eltérése saját tervezésétől (indoklással).
- A tanórai anyag elvégzésének mértéke.
- A tanulóiban kialakult képzetek, átfogó kép a tanított témával kapcsolatban.

9. A tanár munkájának értékelése

- A tanítási órára való felkészülés színvonala (óravázlata, az óra előkészítése).
- A tanár szakmai tudása.
- A tanár természet- és társadalomtudományos, környezeti szemléletének színvonala.
- A tanár egyénisége: megjelenése, fellépése, aktivizáló- és szervezőképessége, kapcsolata és együttműködése a tanulókkal.
- A tervezett nevelési feladatok és az óra céljainak, tartalmának összefüggése.
- A tervezett nevelési feladatok megvalósítása, az órán adódó spontán nevelési helyzetek megoldása.
- A tanár kérdéskultúrája és problémafelvető képessége.
- A tanár beszédkultúrája, beszédmodora, hanghordozása, nyelvi kifejezőképessége.
- A tanár pedagógiai képességei (például fegyelem biztosítása, nem várt helyzeteket megoldó képessége)
- A tanár módszertani kultúrája, alkalmazkodása a DFHT elvárásaihoz.
- A tanár önértékelési és reflexiós képességének szintje.

10. A tapasztalatok összegzése

- A tanulságok levonása a tanítási óra eredményessége alapján.
- A következő kapcsolódó tanítási óra tervezésének szempontjai.
- Általános pedagógiai és szaktanári következtetések a jövőre nézve.

B) A földrajzórák speciális elemzési szempontjai

1. A tantervben szereplő főbb metodikai-szemléleti kérdések érvényesülése

- Oksági összefüggésekben való gondolkodás (ok/magyarázat – következmény/tanulság).
- Algoritmusok alkalmazása.
- A modellgondolkodás fejlesztése.
- A téma többféle megközelítési módja lehetőségének biztosítása.
- Alternatívákban való gondolkodás feladatmegoldásokban.
- A tanulók egyéni és csoportos kreativitásra épülő tudásszerzése.
- A tapasztalati tanulás (megfigyelés, vizsgálódás, kísérletezés).
- A felfedező, a kutatásalapú és a problémaalapú tanulási stratégia alkalmazása.

2. A tanár tartalmi-szemléleti fejlesztési tevékenysége

- Kapcsolatteremtés a természet és a társadalom között (kapcsolatrendszerek, hasznosítás, alkalmazás, a társadalom visszahatása a környezetre).
- A természet- és a társadalomtudományok közötti hídszerep közvetítésének, megvalósításának módja, színvonala a tananyag feldolgozása során.
- Tevékenysége a közgazdasági-pénzügyi szemlélet fejlesztése érdekében.
- Tevékenysége a kultúrák közötti közvetítés, megértés, tolerancia elsajátítása érdekében.
- Tevékenysége a környezeti, a fenntarthatósági szemlélet fejlesztése érdekében.
- Tevékenysége az egészségtudatos életmód alakítása érdekében.

3. A földrajzi tananyaghoz kapcsolódó fogalmi rendszer fejlesztése a tanórán

- Tapasztalati alapú fogalomtanulás.
- Fokozatos fogalomépítés.
- Kitekintő stratégia alkalmazása (a fogalmak szűk szakterületi és szaktudományos megközelítése helyett komplex és tapasztalati alapú megközelítés).
- Visszaautó tanulási stratégia alkalmazása.
- A tér, az idő, az anyag, a jelenségek és a mozgásfolyamatok fogalomköreinek tanulói tudáshoz igazított differenciált bővítése.

4. A földrajzi tananyaghoz kapcsolódó megismerési rendszer fejlesztése a tanórán

- Az alapvető természet- és társadalomtudományos megismerő módszerek elsajátítása.
- A lényegkiemelési technikák tanítása.
- A térbeli tájékozódás készségének fejlesztése.
- Az időbeli tájékozódás készségének fejlesztése.
- A kreatív, a kritikai és a problémamegoldó gondolkodás készségének fejlesztése.
- A társadalmi kompetenciák (kommunikációs, állampolgári, szociális, vállalkozói) tantárgy-specifikus fejlesztési folyamata.

5. Gyakorlatközpontú oktatás

- A tanórán szerzett földrajzi-környezeti tudás (ismeretek, készségek, gondolkodásmód) tanulói gyakorlati tapasztalatokra építése és hasznosíthatósága a mindennapi életben.

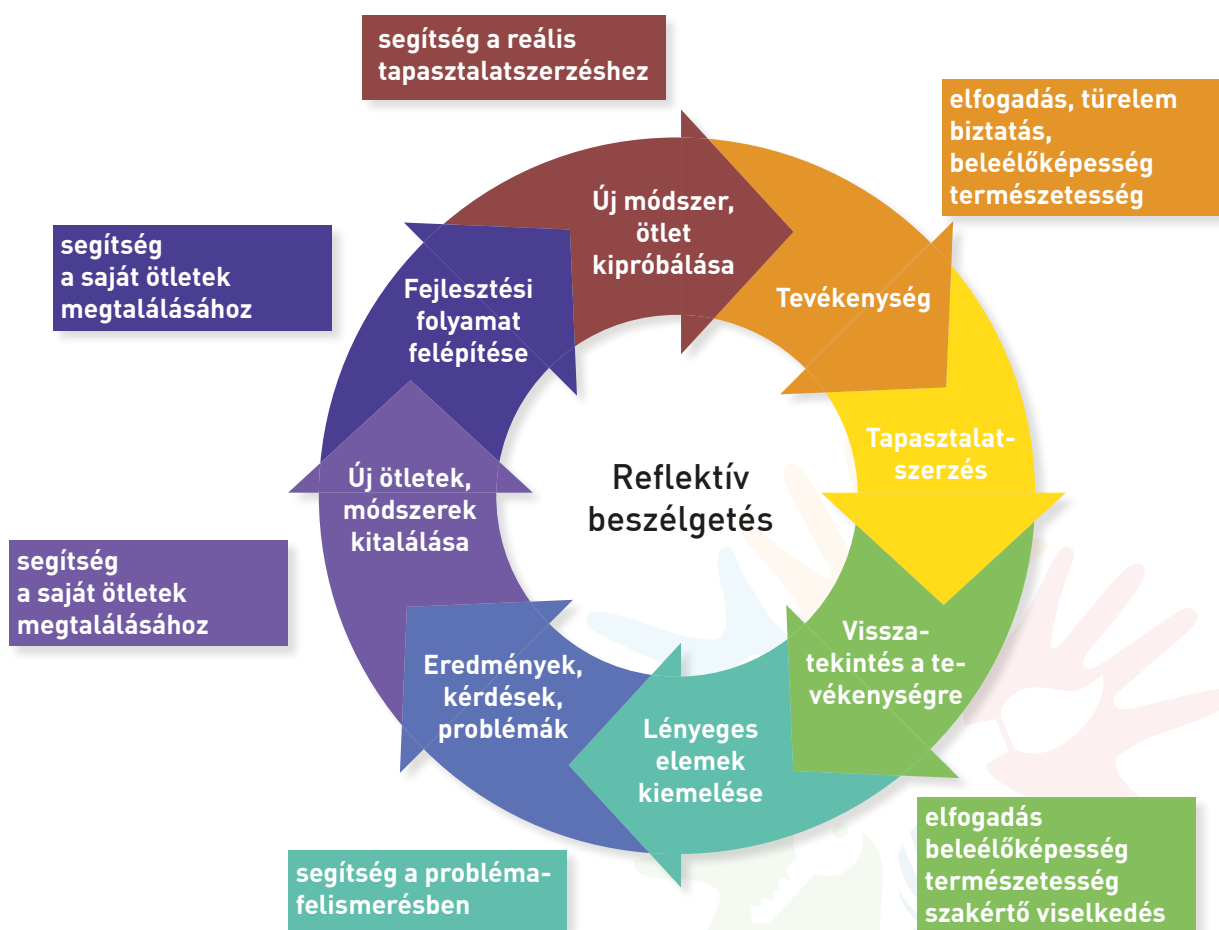
A **hagyományos óraelemzés** során először az órát tartó tanár elemzi saját munkáját az elemzési szempontok alapján. Könnyen belátható, hogy minden óra után nem lehet valamennyi elemzési szempontot sorra venni, szükséges válogatni közöttük: a kiemelkedően jókról vagy a kevésbé sikeresekről érdemes beszélni. Fontos, hogy az óraelemzés elsődlegesen a DFHT szempontjai alapján történjen, továbbá az eredményekről és a problémákról megfelelő arányban essék szó. Az eredményekről egyfelől azért, hogy a tanár megerősítést kapjon, másfelől azért, hogy az órát megfigyelők számára tudatossá váljon a jó példa. A sikertelenségek feldolgozása pedig segít abban, hogy a jövőben elkerülhetőek legyenek az oda vezető megoldások,

hiányosságok. Az elemzés lényege annak a megfogalmazása, hogy a tapasztalatoknak milyen, jövőbe mutató tanulságai, következményei vannak, hogyan lehet eredményesebbé tenni a tanári munkát, ezen keresztül a tanulók tanulási folyamatát.

1.5. Kérdéssor megfogalmazása önreflexióra nevelés céljából a pedagógusoknak

A reflektív beszélgetés

A hagyományos óraelemzésnél tudatosabb, mélyebb elemzésre adhat lehetőséget a reflektív beszélgetés (1. ábra). Az abban részt vevők mint egyenrangú beszélgetőpartnerek, hangosan gondolkodnak az órai tapasztalatokról. A beszélgetés irányítójának feladata, segítsen megtalálni a kapcsolódási pontokat az elméletben (pl. a természettudományokban, a szakmódszertanban, a pedagógiában, a pszichológiában) tanultak és a gyakorlat között. Tulajdonképpen a természetes tanulási folyamaton vezeti végig az órát tartót és a beszélgetés résztvevőit. Ítéletek helyett annak megértetésére törekszik, hogy az óraelemzés a problémák feltárása érdekében történik, hiszen az teremtheti meg a tanári tanulás, továbbfejlődés lehetőségét. Az ilyen beszélgetések során tökéletesedhet a tanár természetismeret tanításáról és tanulásáról való felfogása, tudatosabbá válhatnak a módszerei, a tanulók tudáshoz való juttatásának stratégiái.

1. ábra: A reflektív beszélgetések sémája (Korthagen, 2005 modellje alapján)

A földrajzóra értékelése

A **tanítás hatékonyságát** mérni egy-egy óra után alig lehet, tehát azon nem alapulhat a **tanári munka értékelése**. Arra csak alkalmanként van lehetőség, hogy a tanóra előtt és után is mérjük a tanulók tudását, mert a földrajz tudásanyaga – noha a tananyag felépítése elvileg lineáris – mennyiséggel nem mérhető, hiszen az az órák sorozatában, folyamatosan mélyül és differenciálódik. Tehát ilyen mérés legfeljebb témakörönként, de inkább még nagyobb egységeként vagy időszakonként indokolt. A tanári hatékonyság értékelésének másik problémája, hogy a tanulók tudása (földrajzi ismeretei, komplex földrajzi-környezeti gondolkodása, készségei) nem feltétlenül tükrözik a tanári munkát. Helyette a „**hozzáadott értéket**” vizsgáljuk, vagyis azt, hogy **a tanár mit tett a tanulói tudásfejlődés érdekében**. Ezért az óraelemzéseket követően célszerű össze-szedni a fejlesztő tevékenységeket. Ennek akkor van igazán értelme, ha nem csupán egy lista készül, hanem hozzátesszük, hogy miért, mi célból történtek az egyes tanári és tanulói tevékenységek, milyen eredményre vezettek, és mi lesz a folytatásuk. Célszerű ezek hatékonyságát pontozással is értékelni (1. táblázat).

Tevékenység		Célja	Eredménye	Ráépülő tevékenység
Tanári	Tanulói			
				1
				2
				3
				4
				5
				1
				2
				3
				4
				5

1. táblázat: A tanulói tudást fejlesztő tevékenységeket értékelő táblázat (Makádi, 2015)

A szaktanári kompetenciák másik nagy területe a **szaktudományi munka**. Ennek értékelése a tanár természet- és társadalomtudományos tudására (pl. tiszta fogalomhasználat, biztos ismeretek, problémaközpontú jelenségbemutató, modellezési szemlélet) és annak átadására egyaránt vonatkozik. Érdemes az óraelemzés és -értékelés végén megfogalmaztatni a tanítási munkájának **erősségeit és gyengeségeit** (2. táblázat) annak érdekében, hogy még tudatosabb legyen a további szaktanári munkája.

Erősségeim						Gyengeségeim					
	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5

Erősségeim						Gyengeségeim					
	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5
erős ➡ nagyon erős						gyenge ➡ bizonytalan					

2. táblázat: A tanórai tanári munka önértékelési mérlegét segítő táblázat (Makádi, 2015)

Szempontok (kérdések) a tanári reflexióhoz

1. Mivel indokolja a munkamódszerek megválasztását? Indokolja azt a tananyag tartalma és a tananyag fejlesztési céljai alapján!
2. Hogyan próbálta megvalósítani a DFHT alapelveit?
3. Mely tanulói sajátosságokra, motivációra, ismeret- és készségszintekre koncentrált a tervezés során?
4. Helyesen mérte-e fel a tanulók szükségleteit? Helyesen választotta-e meg az ezekhez igazodó fejlesztést?
5. Miben volt bizonytalan az óra tervezése és szervezése során? Mi az oka a bizonytalanságának?
6. Milyen nehézségekre számított a megvalósítás során?
7. Hogyan viszonyultak a tanulók a munkamódszerekhez? Adjon azokra magyarázatot!
8. Hogyan fejlesztette a tanulók földrajzi tudásrendszerét? (Tudáselemenkénti fokozatosság!)
9. Melyek az óra fő tanulságai tartalmi szempontból (ismeretelemek, megértés, gondolkodás, alkalmazás stb.)?
10. Mi az a tartalom, amit másként kellene megközelítenie a későbbiekben?
11. Hogyan fejlesztette a tanulók DFHT-ben kiemelt kompetenciáit? Mutassa be külön-külön a kognitív, a kommunikációs, a szövegértési, a kreativitás és a szociabilitási kompetenciák fejlődése érdekében tett tanári műveleteit!
12. Miben fejlődtek a tanulók képességei, kompetenciái? Hogyan győződött meg ezekről?
13. Milyen technikákkal fejlesztette a tanulók tanulási képességeit, hogyan támogatta a tanulási folyamatukat? Mi ennek az indoka? Hogyan vált be?
14. Hogyan valósultak meg a DHFT alapelvei (személyre szabott differenciálás, kreativitás, konstruktivitás, kooperáció, életszerűség, önszabályozott tanulás, ön- és társértékelés)? Készítsen mérleget!
15. Hogyan alkalmazta a tanulást támogató értékelést?
16. Milyen munkaszervezési és tanulástechnikai változásokra van szükség az eredményesebb fejlesztés érdekében?
17. Hogyan fejlődött a saját tanulási folyamata?

Felhasznált irodalom

- Bacskey Bea – Lénárd Sándor – Rapos Nóra – L. Ritók Nóra (2008): Kooperatív tanulás. Oktatási programcsomag a pedagógusképzés számára. Educatio Társadalmi Szolgáltató Kht, Budapest.
- Balogh Béla András – Teperics Károly (1994): A középiskolai földrajztanítás módszertana. Egyetemi jegyzet. KLTE TTK, Debrecen.
- Dancsó Tünde – Györgyi Zoltán – Híves Tamás – Imre Anna – Imre Nóra – K. Nagy Emese – Mártonfi György – Mayer József – Révész László (2018): Megalapozó tanulmány a végzettség nélküli iskolaelhagyás megelőzéséhez. Líceum Kiadó, Eger.
- Farsang Andrea (2011): Földrajztanítás korszerűen. GeoLitera SZTE TTIK Földrajzi és Földtani Tanszékcsoport, Szeged.
- Farsang Andrea (2015): Földrajzi kísérletek és modellek. GeoLitera, Szegedi Tudományegyetem TTIK, Szeged.
- Fehér József (1980): A földrajztanítás módszertana. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Jakab György – Alexandrov Andrea – Horváth H. Attila (2016): Bevezetés a digitális pedagógiai kultúrába. Új Pedagógiai Szemle 66. 3–4, 45–52.
- K. Nagy Emese – Pálfi Dorina (2017): Paradigmaváltás a pedagógusképzésben? A pedagógusképzés áttekintése a sikeres pályára való felkészítés szempontjából. Új Pedagógiai Szemle 67. 1–2., 76–82.
- K. Nagy Emese (2012): Több mint csoportmunka. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- K. Nagy Emese (2016): Milyen oktatást szeretnének? Új Pedagógiai Szemle 66. 3–4., 7–13.
- K. Nagy Emese – Révész László (2018): A Komplex Alapprogram tanulási-tanítási stratégiája. In: Révész László – Nagy Emese – Falus Iván /szerk./ (2018): Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanulócsoportban (DFHT) tanítási-tanulási stratégia. Líceum Kiadó, Eger, 36–37.
- K. Nagy Emese – Révész László – Revákné Markóczi Ibolya – Sápiné Bényei Rita – Kopp Erika – Lénárd Sándor – Major Éva – Kovácsné Duró Andrea – Illésné Kovács Mária – Dobroné Tóth Márta – Óbis Hajnalka – Sarka Lajos – Huszár Zsuzsanna – Fűzné Kószó Mária, – Musza Katalin (2018): Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanulócsoportban (DFHT) tanítási-tanulási stratégia. Líceum Kiadó, Eger.
- Kormány Gyula (2004): A földrajz tanítása. Bessenyei Könyvkiadó, Nyíregyháza.
- Köves József – Sikó Ágnes (1980): A földrajz tanítása. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Makádi Mariann (2004): Földönjáró I. Földrajz módszertan egyetemisták és gyakorló tanárok részére. Stiefel Kiadó, Budapest.
- Makádi Mariann (2005): Földönjáró II. Földrajz módszertan egyetemisták és gyakorló tanárok részére. (+ CD melléklet) Stiefel Kiadó, Budapest.
- Makádi Mariann (2015): Tevékenykedtető módszerek a földrajztanításban. Egyetemi szakmódszertani e-tankönyv. ELTE TTK, Budapest.
Elektronikusan elérhető: <http://geogo.elte.hu/segedanyagok/tankonyvek/50-tevekenykedtetomodszerkek-a-foldrajztanitasban> (letöltve: 2018. 11. 06.)
- Makádi Mariann (szerk.) (2013): Tanulási-tanítási technikák a földrajztanításban. Egyetemi szakmódszertani e-tankönyv, ELTE–Prompt, Budapest.
Elektronikusan elérhető: <http://geogo.elte.hu/segedanyagok/tankonyvek/47-tanulasi-tanitasi-technikak-a-foldrajztanitasban> (letöltve: 2018. 11. 06.)
- Makádi Mariann (szerk.) (2013): Vizsgálati és bemutatási gyakorlatok a földrajztanításban.

Egyetemi szakmódszertani e-tankönyv. ELTE TTK, Budapest.

Elektronikusan elérhető: <http://geogo.elte.hu/segedanyagok/tankonyvek/48-vizsgalati-es-be-mutatasi-gyakorlatok-a-foldrajztanitasban> (letöltve: 2018. 11. 06.)

Orbán Józsefné (2011): Kooperatív technikák. Az együttműködő tanulás szervezése. Pécsi Tudományegyetem, BTK, Pécs.

Elektronikusan elérhető: http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/koop_tech_oj/index.html (letöltve: 2018. 03.05.)

Révész László (2018a): Az EFOP 3.1.2. Projekt bemutatása. In: Révész, László; K. Nagy Emese; Falus, Iván /szerk./: A Komplex Alapprogram koncepciója. Líceum Kiadó, Eger. 120.

Révész László (2018b): A Komplex Alapprogram alprogramjai. In: Révész László, K. Nagy Emese, Falus Iván /szerk./ (2018): A Komplex Alapprogram koncepciója. Líceum Kiadó, Eger. 43–60.

Révész László – K. Nagy Emese (2018): A Komplex Alapprogram bemutatása. In: Révész László, K. Nagy Emese, Falus Iván /szerk./ (2018): A Komplex Alapprogram koncepciója. Líceum Kiadó, Eger. 11–20.

Révész László – K. Nagy Emese – Szivák Judit – Rapos Nóra – Török Balázs – Mrázik Julianna (2018a): A Komplex Alapprogram koncepciója. Líceum Kiadó, Eger.

Révész László – Légrádiné Kőházi Tímea – K. Nagy Emese – Szűcsné Hütter Eszter – Csontosné Bodnár Gyöngyi – Szabó Zsuzsanna – Lipkovics Péter – Mizera Tamás – Daróczi Gabriella – Kovács Enikő – Székelyné Magyary Nóra – Ládiné Szabó Tünde – Sándor József (2018b): Útmutató a Komplex Alapprogram intézményi bevezetéséhez. Líceum Kiadó, Eger.

Szivák Judit – Rapos Nóra – K. Nagy Emese – Révész László (2018): A Komplex Alapprogram alapelvei. In: Révész László, K. Nagy Emese, Falus Iván /szerk./ (2018): A Komplex Alapprogram koncepciója. Líceum Kiadó, Eger, 23–35.

Teperics Károly – Sütő László – Homoki Erika – Németh Gábor – Sáriné Gál Erzsébet (2015): Földrajztanítás: válogatott módszertani fejezetek. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.

Ütőné Visi Judit (2012): Mérés-értékelés a földrajzoktatásban. Digitális tankönyvtár
Elektronikusan elérhető: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0038_foldrajz_Visi_Judit-MeresErtekeles/adatok.html (letöltve: 2018. 11. 06.)

2. Tanmenet-, tematikusterv-, óraterv-illusztrációk évfolyamonkénti bontásban

2.1. A 7. évfolyam illusztrációi

2.1.1. Tanmenet-illusztráció

A 7. évfolyam tanmenet-illusztrációja az OFI kísérleti tankönyvére épült. Azért választottuk a rugalmas tanmenetet, hogy látható legyen: a témakörök feldolgozása eltérhet a normáltól, azaz a tanár bátran alakíthatja a tanmenetet akár osztályonként és évente újraírva, az adott tanulócsoport képességeinek megfelelően alakítva az egyes témák időkeretét. Bár a regionális földrajzi témakörök esetén nem biztos, hogy a címek alapján egyértelmű, de az órák egy része ugyanúgy megtartható – sőt, javasoljuk, hogy jelöljenek is ki ilyet – gyakorlatként vagy projekt munkaként, mint az általunk részletesebben feldolgozott első két témakörben. A regionális földrajz tanóra címei a jól ismert földrajzi terület bemutatási sémáját követik, azonban – ezt szeretnénk hangsúlyozni – a klasszikus címek nem a leíró jellegű, topográfia és adatalapú földrajztanítást jelentik. Az általunk megadott illusztrációk segítenek abban, hogy a tanárok bátran kísérletezzenek, és egy órán belül is változatos módszereket használjanak azért, hogy a tanmenet ne váljon monotonná, és lehetőséget nyújtson a jobb képességű diákoknak, osztályoknak a tananyag tartalmak mélyebb feldolgozására és a tehetséggondozásra, a kevésbé jó képességűeknek pedig a könnyebb feldolgozásra.

A felhasznált források:

- » Nemzeti alaptanterv [110/2012 (VI. 4.) Korm. rendelet] és az 51/2012. (XII. 21.) EMMI-rendelet 2. sz. melléklet: Kerettanterv, általános iskola 5–8. évfolyama, Magyar Közlöny, 2012. évi, 66. szám [2012. 06. 04.], 10635–10847.
Elektronikusan elérhető: http://ofi.hu/sites/default/files/attachments/mk_nat_20121.pdf (letöltve: 2018. 11. 01.)
- » Szentirmainé Brecksok Mária (2017): Földrajz 7. Tanmenetjavaslat, földrajz 7. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest.
- » Gruber László, Szöllősy László, Alexa Péter, Ütőné Viski Judit (2015): Földrajz 7. Tankönyv. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. Makádi Mariann (2017): Tanári kézikönyv a 7. osztályos földrajz tankönyvhöz. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest.

Óraszám	Az óra témája	A DFHT-módszer használata (igen/nem)
1. témakör: A trópusról a jégvilágig – 9 óra		
1.	Játsszunk földrajzot! (bevezető gyakorlati óra)	igen
2.	Az éghajlat változásai (gyakorlati óra)	igen
3.	A forró övezet földrajza	igen, FÖ/7/3. DFHT-KIP
4.	A mérsékelt övezet földrajza	igen
5.	A mérsékelt övezet földrajza	igen
6.	A hideg övezet földrajza	igen
7.	A függőleges földrajzi övezetesség	igen
8.	A földrajzi övezetesség összefoglalása	igen
9.	A földrajzi övezetesség ellenőrzése	igen
2. témakör: A közetbolygó titka – 10 óra		
10.	A Föld belső szerkezete és kialakulása, a kőzetburok	igen, FÖ/7/10. DFHT
11.	Ásványok és kőzetek	igen, FÖ/7/11. DFHT
12.	A felszín formálói: a külső erők	igen
13.	Kőzetciklus	igen
14.	A talaj	igen
15.	Tájékozódás a földtörténeti időben	igen
16.	A Föld fejlődésének folyamata, a kontinensek szerkezete	igen

17.	Irány a természet! Projektmunka	igen
18.	A kéreg földrajzának összefoglalása	igen
19.	A kéreg földrajzának ellenőrzése	igen
3. témakör: Afrika, Ausztrália, a sarkvidékek és a világítenger földrajza – 10 óra		
20.	Földtörténeti folyamatok Afrikában	nem
21.	A földrajzi övezetesség Afrikában	igen, FÖ/7/21. DFHT
22.	Afrika mezőgazdasága	nem
23.	Népesedési problémák Afrikában	igen
24.	Afrika országai	nem
25.	Ausztrália földrajza	igen
26.	A sarkvidékek földrajza	nem
27.	A világítenger földrajza	nem
28.	Afrika, Ausztrália, a sarkvidékek és a világítenger összefoglalása	igen
29.	Afrika, Ausztrália, a sarkvidékek és a világítenger ellenőrzése	nem
4. témakör: Amerika földrajza – 9 óra		
30.	Földtörténeti folyamatok eredményei Amerikában	nem
31.	A természetföldrajzi övezetesség Amerikában	igen
32.	A társadalom és a gazdálkodás övezetessége Amerikában	igen

33.	Amerika társadalomföldrajzi képe és jellemző folyamatai	nem
34.	Az Amerikai Egyesült Államok földrajza	igen
35.	Az Amerika Egyesült Államok világgazdasági szerepe	igen, FÖ/7/34. DFHT
36.	Latin-Amerika földrajzi képe	igen
37.	Amerika földrajzának összefoglalása	igen
38.	Amerika földrajzának ellenőrzése	nem
5. témakör: Ázsia földrajza – 11 óra		
39.	Földtörténeti folyamatok eredményei Ázsiában	igen
40.	A természetföldrajzi övezetesség Ázsiában	igen
41.	A társadalomföldrajzi övezetesség Ázsiában	nem

42.	Ázsia népesedési gondolatai	igen, FÖ/7/42. DFHT-KIP
43.	Ázsia sokszínű kultúrája	nem
44.	A világgazdaság ázsiai szereplői és szerepük	igen
45.	Kína földrajza	igen, FÖ/7/45. DFHT-KIP
46.	India földrajza	nem
47.	Ázsia földrajzának összefoglalása	igen, FÖ/7/47. DFHT
48.	Ázsia földrajzának ellenőrzése	nem
Év végi összefoglalás – 2 óra		
49.	A Föld természeti adottságainak területi különbségei	igen
50.	A világgazdaságban különböző szerepet betöltő kontinensek, országok	igen

2.1.2. Tematikusterv-illusztráció

A tematikusterv-illusztráció „A kőzetbolygó titkai” című témakörhöz készült. A tanárok által is gyakran nehezen elsajátíthatónak vélt tananyagban a tanulók aktív részvételére építő módszereit megmutatják, hogy a diákok képességeihez igazítható, változatos, a hétköznapiakhoz jobban kapcsolódó gyakorlati ismeretfeldolgozás érdekesebbé teszi a témakör tartalmát. Fontosnak tartjuk, hogy az anyag-forma-folyamat kapcsolatrendszerre valós, kézzelfogható élménnyé váljon, s a tanulók megértésük a földtani-termeszETFöldrajzi környezet szerepét az emberiség történetében, jelentőségét napjainkban. Próbáljuk meg a megismerést olyan szemléletben végigkövetni, hogy alkalmas legyen a diákok természetismereti attitűd kialakítására, a földtudományi értékek és anyagok védelmére és tudatos használatára alkalmas pozitív környezeti attitűd kialakítására. Ehhez sokféle eszközt ajánlottunk, de – az iskola lehetőségeihez mérten – bármelyik cserélhető. A hangsúlyt az aktív tanulói megismerésre, azaz az anyagok valóságos kézbevétele, a folyamatok saját kezű kialakítására és az érzékszervek mindegyikéhez kapcsolódó megfigyelésre helyeztük.

Készítette:	Sütő László
Évfolyam:	7. évfolyam
Témakör (modul):	A kőzetbolygó titkai (A szilárd Föld anyagai és folyamatai)
A tematikai egység célja:	A tanulók ismerjék meg a földi környezet építőanyagainak, felszínformáit és létrehozó folyamatait, értsék meg a közöttük lévő összefüggéseket a tér-idő kapcsolatok és a dinamikus környezeti egyensúly függvényében. Főbb elemei: A Föld építőanyagainak és a rajtuk kialakult formáknak a rendszere. Az anyag-forma-folyamat kapcsolatainak szemléltetése. A térszemlélet fejlesztése a földi tér különböző dimenzióiban, az ember által tapasztalható méretek összehasonlítása révén. Az időfogalom, az időbeli tájékozódás fejlesztése az ember által tapasztalható időtartamok, a földtörténeti időegységek arányainak érzékeltetésével, valamint a kőzetburkot alakító folyamatok időviszonyainak megértésével. A felfedeztető tanulási stratégia alkalmazása (megfigyelések, vizsgálódások, mérések megadott szempont alapján tanári irányítással), a balesetmentes és biztonságos eszközhasználat gyakoroltatása, a tapasztalat rögzítés önállóságának fokozatos növelése. A modellezési és rendszerezési kompetenciaterületek fejlesztése a kőzetburkok folyamatai révén. Az oksági gondolkodás erősítése, mélyítése az összetett jelenségek komplex vizsgálata során. A szükségletek kielégítése és a fenntarthatóság közötti egyensúly lehetőségének bemutatása, a környezettudatos gondolkodás, a fenntarthatóság iránti elkötelezettség megalapozása. Az élettelen természet mint megbecsülendő és védendő érték beláttatása a földtudományi értékek, a talaj példáján.

Tanesszközök:	Gruber László, Szöllősy László, Alexa Péter, Ütőné Visi Judit (2015): Földrajz 7. Tankönyv. Oktatóiskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. Makádi Mariann (2017): Tanári kézikönyv a 7. osztályos földrajz tankönyvhöz. Oktatóiskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. Kőzet és ásványgyűjtemény, kísérleti eszközök, projektor, IKT-eszközök, digitális tábla.
Kulcsfogalmak (már tanult, ismétlendő kulcsfogalmak):	A Föld belső övei (mag, köpeny, kéreg, kőzetburrok); földlő, óceáni és kontinentális lemez, magmaáramlás, lemezmozgások típusai, földrengés, kőzetciklus, ásvány, kőzet, érc; magmás, üledékes és átalakult kőzet; ősmaradvány; nyersanyag, energiahordozó, ősföld, hegységrendszer, röghegység, lánchegység, aprózódás, mállás, lepusztítás, szállítás, felhalmozás, felszíni formakincs, szárazföldi jégtakaró, gleccser, szél általi, folyóvízi, tengerparti, biológiai, emberi felszínformálás, karsztosodás, talajalkotók, talajpusztulás, földtörténeti idő és időegységek (ősidő, előidő, óidő, középidő, újidő), jégkorszak, hulladékgazdálkodás, földtani-földrajzi természetvédelem. Belső erők, vulkán, gyűrődés, vetődés, rög, lépcsős felszín, beszakadt árok, vulkán, kráter, kúrtó, magma, magmakamra, láva, vulkáni hamu, andezit, bazalt, mészkő, belső erő, külső erő, bauxit, lignit talaj, kőzettörmelék, humusz, talajnedvesség, síkság, alföld, feltöltődés, természeti erőforrás, szelektív hulladékgyűjtés, hulladéklerakó.
Tantárgyi kapcsolódás:	Kémia: szerves és szervetlen anyag, keverék, szilárd anyag, ásványok, kőzetek kémiai összetétele, kémiai elemek, halmazállapotok, oldódás, olvadás. Biológia-egészségtan: élő anyag, evolúció. Matematika: Képzleti mozgás, szétvágások. Időegységek, időtartammérés, térbeli mértékegységek és mérések (hossz, terület, térfogat, űrmérték), számok a számegyenesen. Fizika: úszás, sűrűség, erőhatások, szilárd testek fizikai változása, égés.

A tanítási egység sorszáma	Tartalom	Célok	Módszerek	Munkaformák	Eszközök
1.	A Föld belső szerkezete és kialakulása, a kőzetburrok (FÖ/7/10. DFHT)	A gömbhéjak, a litoszféra és a kőzetlemezek szerkezetének és tulajdonságainak megismerése. A Föld belsejében lejátszódó folyamatok modellezése, az összefüggések felismerése. A kőzetlemezek mozgása és következményei. A belső erők szerepének és formáinak megismerése. Anyagismeret, természettudományos kompetenciák, földi környezeti folyamatok és kölcsönhatások ismerete és modellezése, digitális és egyéb információgyűjtési és értelmezési kompetencia, térbeli és időbeli tájékozódás, önálló tanulási képességek (ábra, szöveg elemzése, készítése) fejlesztése.	DFHT, mozaikmódszer interjúval	páros munka, csoportmunka, differenciált egyéni munka	ábra, modell és animációs anyag: a Föld belső szerkezete, hegláncok felgyűrődése, gyűrődés; mélytengeri árkok és óceáni hátságok keletkezése; vulkánosság és földrengés; emelkedés és süllyedés, vetődés, rögösödés
2.	Ásványok és kőzetek (FÖ/7/11. DFHT)	Ásványok, kőzetek, kapcsolatok, fő tulajdonságaik megismerése, drágakövek, érc, energiahordozók és mesterséges anyagok (pl. beton, tégl) megismerése, a környezet anyagainak rendszerezése kőzetciklus, gyakorlati felhasználás szempontjából. Összehasonlító, rendszerező, megfigyelőképességek fejlesztése, mérés, kritikai gondolkodás fejlesztése, téveszmék feloldása.	DFHT, múzeum-pedagógia, kísérletező módszerek	csoportmunka, (differenciált) egyéni munka	kőzetciklus ábra, kőzet- és ásványgyűjtemény, kísérleti eszközök

3.	A felszínformáló külső erők	A természettudományos gondolkodás fejlesztése: a külső erők szerepe a földfelszín dinamikus egyensúlyi rendszerében (kőzet-előkészítés, lepusztulás, szállítás és felhalmozódás), tájékozódás a földi térben és időben. A külső erők képi felismerése, esztétikai nevelés.	DFHT, kísérleti és modellező módszerek	csoportmunka, (differenciált) egyéni munka	saját fotók, turisztikai weboldalak
4.	A köztér és a felszínformálódás kapcsolata: ásványtani, kőzettani és felszínlaktani gyakorlat (A 2-3-4. óra közös projektként kezelhető). Óracserével, témahéten vagy szakköri munkával is megoldható.	Kőzetmorfológia, üledékes kőzetek képződése. Kritikai gondolkodás fejlesztése (a kitermelés szükségessége, gazdaságossága, következményei). Az emberi felszínformálás jelentőségének felismerése példák alapján, külső és belső erők mint természeti veszélyek, védekezés, problémamegoldó gondolkodás.	DFHT, kooperatív vita (a bányászati szerepéről és következményeiről, hulladéklerakás földtani-földrajzi feltételeiről), modellező módszerek	csoportmunka, (differenciált) egyéni munka	kísérleti eszközök és anyagok, folyóvízes (szél) terepasztal, IKT-eszközök és adattárak
5.	A talaj, hasznosítása, veszélyeztetettsége és védelme	A talajképződés folyamatának és környezeti feltételeinek megismerése. A talajok összetétele és tulajdonságai (kísérleti megfigyelések alapján) és ezek szerepe a hasznosítás során. A talajokat veszélyeztető tényezők, védekezés, környezeti nevelés természettudományos, problémamegoldó gondolkodás fejlesztése.	DFHT, kooperatív vita, kísérleti módszerek	páros munka, csoportmunka, differenciált egyéni munka	Talajminta, szemcseösszetételi, vízgazdálkodási, kémiai tulajdonságainak vizsgálati eszközei, IKT-modellek, talajszelvény
6.	Tájékozódás a földtörténeti időben	A természettudományos világkép formálása, javítása, téveszmék feltárása, tájékozódás a földtörténeti időben és eseményekben. A Föld mai képének kialakulásához vezető legfontosabb események megismerése.	DFHT, szerepjáték	csoportmunka, (differenciált) egyéni munka	földtörténeti kortábla, idővonalzó, képek őslényekről, maradványokról

7.	A Föld fejlődése, a kontinensek szerkezete	Kontinensvándorlás, a kontinensek szerkezeti-domborzati egységeinek fő jellemzői, anyaguk, kialakulásuk, felszínük közötti összefüggések megismerése, természet-tudományos világkép, kritikai gondolkodás, dialektikus gondolkodás, IKT-kompetenciák, időbeli és térbeli tájékozódás fejlesztése.	problémaalapú tanulási módszer	páros munka, csoportmunka, differenciált egyéni munka	animációk, tömbszelvények, földtörténeti térképek, szemelvények, képek
8.	Irány a természet! Terepi óra	Lakóhelyünk földtani, természetföldrajzi értékeinek és veszélyeinek megismerése. A földrajzórán megszerzett ismeretek alkalmazása a terepi munka során. Tájékozódás a környezet anyagairól. Tájékozódás a környezet kölcsönhatásairól. Kőzetek tulajdonságai és keletkezése, belső erők és belső erők nyomán kialakult felszínformák beazonosítása terepen, képek, folyamatábrák értelmezésével. Mérések, vázlatrajzok készítése. térbeli és időbeli tájékozódás, környezetvédelmi, természetvédelmi nevelés, információszerezés és feldolgozás (terepnapló készítése, megfigyelések rögzítése írásban, képekkel, digitális technikával).	projektmunka	csoportmunka	mintavételi eszközök (lászó, geológus kalapács) kézi nagytű, jegyzetfüzet, fényképező, GPS és/vagy okostelefon
9.	A kéreg földrajzáinak összefoglalása	Természetudományos világkép formálása. Tájékozódás a földrajzi térben és időben, a környezet anyagairól és kölcsönhatásairól. Információszerezés és feldolgozás, ábrák, képek, szövegek segítségével. Problémamegoldó gondolkodás, szövegértő képességek fejlesztése.	projektmunka	csoportmunka	képek, animációk, IKT-eszközök, szoftverek
10.	A kéreg földrajzáinak ellenőrzése	Digitális vagy papíralapú dolgozat képekre, új típusú folyamat- és asszociációs ábrákra, videókra stb. alapozva, vagy az összefoglaló projektmunka kiterjesztése (pl. poszterkészítés) az órára és ezek alapján mérés.		(differenciált) egyéni munka	képek, dolgozat vagy poszterhez szükséges eszközök

2.1.3. Óraterv-illusztrációk (DFHT)

2.1.3.1. Óraterv-illusztráció (FÖ/7/10. DFHT)

Az óraterv-illusztrációk szorosan kapcsolódnak a tanmenetben és a tematikus tervben megadott feldolgozáshoz. Az első leckében – a fizikai, kémiai ismeretekre is erősen építő – elméleti jellegű téma IKT-alapú feldolgozását láthatjuk. Az IKT-eszközök kifejezetten alkalmasak minden olyan téma feldolgozására, amely a tanuló számára nehezen megfogható. Ehhez olyan animációkat és videókat választottunk (és választhatnak a tanárok), amelyek látványos képi elemi érdekesebbé, a leegyszerűsített képi világ könnyebben megfigyelhetővé teszik az elvont fogalmi elemeket. A megadott munkaformák és módszerek a megfelelő tanári kérdések és koordináció révén alkalmasak a különböző képességű tanuló közötti differenciált feldolgozásra. Hangsúlyos elemként jelenik meg a médiatudatosság, mert az IKT-eszközök tudatos használatára tanítva mind a téveszmék eloszlatásához, mind a helyes internetes információfeldolgozáshoz hozzájárulhatunk.

Készítette:	Sütő László
Műveltségi terület:	Földünk és környezetünk
Tantárgy:	Földrajz
Évfolyam:	7. évfolyam
Téma/modul/tematikusan egység:	A köztibolygó titkai
Az óra témája:	A Föld belső szerkezete
Az óra cél- és feladatrendszere:	Tartalmi: A tanulók ismerjék meg a Föld belső gömbhéjainak tulajdonságait, az ott zajló folyamatokat. Képességfejlesztési, nevelési: dialektikus gondolkodásra nevelés a fizikai tulajdonságok és a gömbhéjak közötti összefüggések megismerésével, térképfejlesztése, ábraelemző, együttműködési, kommunikációs, lényegkiemelő, rendszerező képességek fejlesztése.
Tantárgyi kapcsolatok:	Fizika, matematika, kémia
Kereszttantervi kapcsolatok:	Médiatudatosságra nevelés (IKT), fenntarthatóság, környezettudatosság, természettudományos világkép formálása
Melléklet:	Feladatok, szemléltetőeszközök
Tananyagforrások:	Balassa Bettina, Csüllög Gábor, Czigány Szabolcs, Farsang Andrea, M. Császár Zsuzsanna, Pirkhoffer Ervin, Teperics Károly, Vati Tamás, Arday István /szerk./ (2016): Földrajzi atlasz általános iskolásoknak. Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet, Budapest,

Tanesszközök:	Gruber László, Szöllősy László, Alexa Péter, Ütőné Vési Judit (2015): Földrajz 7. Tankönyv. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. Makádi Marian (2017): Tanári kézikönyv a 7. osztályos földrajz tankönyvhöz. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. Projektor vagy interaktív tábla, kísérleti eszközök.
Felhasznált források:	YouTube, keresőszó: Plate Tectonics Theory Lesson, lemeztektonika (letöltve: 2018. 11. 11.) BBC, keresőszó: Journey to the Centre of the Earth (letöltve: 2018. 11. 11.) YouTube, keresőszó: Plate Tectonics – Heat Moves Matter (letöltve: 2018. 11. 11.) YouTube, keresőszó: Convection Experiment (letöltve: 2018. 11. 11.) YouTube: Everything You Need to Know About Planet Earth (letöltve: 2018. 11. 11.) Földrengés-animáció: http://www.havassyandras.com/termeszetfoeldrajz/foeldtan/animaciok-1/foeldrenges (letöltve: 2018. 11. 11.)¹ Közvetlemezek, gyakorlóteszt: https://www.purposegames.com/playlist/litoszfera (letöltve: 2018. 11. 11.)

¹ Havassy András 2017. 12. 23-án kelt írásbeli engedélyével használta fel a szerző a 7–8. évfolyamra készített óraterv-illusztrációjában.

Idő	Célok (nev.-okt.)	Az óra menete / A pedagógus tevékenysége	A tanulók tevékenysége	Módszerek	Munkaformák	Taneszközök
3 perc	Motiváció (természettudományos megismerés)	A természetismeret tárgyból tanultak ismétlése a Föld belső szerkezetéről, anyagáról a videón megfigyelt folyamatokra irányuló kérdések alapján.	Videó megfigyelése a Föld belsejében és felszínén lejátszódó folyamatokról (belső erők, magma, hasadék, vulkán).	képelemzés, ismeretfeltáró beszélgetés	frontális	internet 1.
2 perc	Célkitűzés	A videón látott folyamatok értelmezése, csoporttalkotás a feladatokhoz.	Csoportok kialakítása.	munkáltatás, csoporttalkotásra	frontális	
5-6 perc	Tényanyag gyűjtése, elemzése (problémamegoldó gondolkodás, lényegkiemelő, IKT-elemző, együttműködési készség, gömbhéjak és folyamataik megismerése)	Tanári koordináció, a csoportok segítése 1. csoport: a BBC animációja a távolságok és nyomásvízszintyok meghatározásához; 2. cs.: kísérletbemutató konvekciós áramlásra, 3. cs.: kísérletbemutató lemeztektonikára; 4. cs.: hőmérséklet, köpeny és litoszféra anyaga; 5. cs.: a mag részei, anyaga; 6. cs. kőzetlemezek.	Animációk megfigyelése és előre adott szempontok szerinti elemzése A) konvekciós folyamatok, lemeztektonika B) gömbhéjak és tulajdonságaik.	kooperatív munka, probléma- megoldó beszélgetés, DFHT	csoportmunka	csoportonként tablet 1. cs. internet 2. 2. cs. internet 3. 3. cs. internet 4. 4. cs. internet 5. [3:15 perctől]
15 perc	Ellenőrzés/rögzítés (kommunikációs képesség)	Csoportbemutatók, tanári kiegészítéssel (a földrengések szerepe a megismerésben).	Az egyes animációk ismeretanyagának bemutatása a szóvivők által.	kiselőadás	frontális munka	internet 6. A rengéshullámok terjedése a földben
1 perc	Részcélkitűzés	A kőzetlemezek típusainak megismerése.	Az atlaszban a megfelelő térkép kikeresése.	tanári közlés	frontális munka	atlasz

4-5 perc	Tényanyaggyűjtés (térbeli tájékozódás)	Visszaütalás az óra eleji videóra a lemezmozgásokra.	Lemezteknikai térképen határtípusok keresése anyag és mozgás alapján.	térképelemzés	páros munka	atlasz
5-6 perc	Ellenőrzés	Projektoron mutatva végignézik a nagylemezeket és a fő lemezhatár-típusokat.	Egyenként kijönnek az animáció megoldására, a többiek segítik a lemezhatár- típusok megoldásával.	IKT, tényfeltáró beszélgetés	frontális osztálymunka	internet 7.
5 perc	Összefoglalás (általánosítás, rendszeresítés, összehasonlító képesség)	A tanár követi a tanulókat által az alman mutatott gömbhéjakat az ábrán.	A tanuló a saját kettévágott almájukon mutatják a gömbhéjakat (és a különbséget a valósághoz képest).	beszélgetés	frontális osztálymunka	alma, projektor, a Föld gömbhéjas szerkezete
1 perc	Értékelés	A tanár értékeli a csoportok munkáját a használt késztségek szempontjából.		szóbeli értékelés	frontális osztálymunka	

2.1.3.2. Óraterv-illusztráció (FÖ/7/11. DFHT)

Földünk építőköveinek anyagismerete kiemelten fontos terület. A tanárjelöltek egy része is nehezen boldogul vele, ezért a diákok ismeretei is szegényesebbek maradnak, a hétköznapiakban könnyen eshetnek téves információk áldozatául, akár a bányászattal, akár az ásványok, kőzetek felhasználásával, tulajdonságaival kapcsolatban. Éppen ezért érdemes a leggyakoribb ásványokból és kőzetekből tanulói gyűjteményeket kialakítani és ezeket órán a diákok kezébe adni. Az elképzelt szerepjáték, a kísérletek érdekesebbé, az érzékszervek által érthetőbbé teszik a látszólag nehéz tananyagot. Az anyagismeret mellett segítenek ezek mindennapi szerepének megértésében, így a bányászat, a környezeti károk és értékvédelem, a fenntarthatóság jobb megértésében.

Készítette:	Sütő László
Műveltségi terület:	Földünk és környezetünk
Tantárgy:	Földrajz
Évfolyam:	7. évfolyam
Téma/modul/tematikusan egység:	A kőzetbolygó titkai
Az óra témája:	Ásványok és kőzetek
Az óra cél- és feladatrendszere:	Tartalmi: A tanulók ismerjék meg az ásványok és kőzetek keletkezésének folyamatát a kőzetciklus alapján. Ismerjék meg az ásványok és kőzetek felhasználási lehetőségeit, ismerjék fel a velük kapcsolatos téveszméket. Képességfejlesztési, nevelési: dialektikus gondolkodásra nevelés a kőzetciklus folyamatai, valamint az ásványok és kőzetek tulajdonságai alapján. Térlátás fejlesztése, ábraelemző, együttműködési, kommunikációs, lényegkiemelő, összehasonlító, rendszerező, kritikai gondolkodási képességek fejlesztése.
Tantárgyi kapcsolatok:	Fizika, kémia, biológia, művelődéstörténet
Kereszttantervi kapcsolatok:	Médiatudatosságra nevelés (IKT), fenntarthatóság, környezettudatosság, természettudományos világkép formálása.
Melléklet:	Feladatok, szemléltetőeszközök
Taneshközök:	Balassa Bettina, Csüllög Gábor, Czigány Szabolcs, Farsang Andrea, M. Császár Zsuzsanna, Pirkhoffer Ervin, Teperics Károly, Vati Tamás, Arday István /szerk./ (2016): Földrajzi atlasz általános iskolásoknak. Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet, Budapest, Gruber László, Szöllősy László, Alexa Péter, Ütőné Visi Judit (2015): Földrajz 7. Tankönyv. Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet, Budapest,

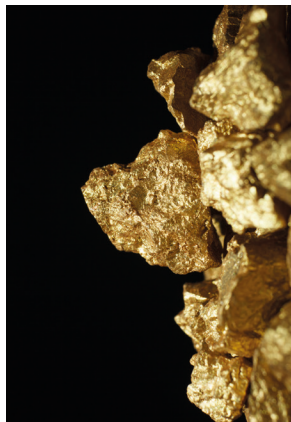
Taneszközök:	Makádi Mariann (2017) Tanári kézikönyv a 7. osztályos földrajz tankönyvhöz. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. Projektor vagy interaktív tábla, kísérleti eszközök.
Felhasznált források:	Balassa Bettina, Csüllög Gábor, Czigány Szabolcs, Farsang Andrea, M. Császár Zsuzsanna, Pirkhoffer Ervin, Teperics Károly, Vati Tamás, Arday István /szerk./ (2016): Földrajzi atlasz általános iskolásoknak. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, Gruber László, Szöllősy László, Alexa Péter, Ütőné Visi Judit (2015): Földrajz 7. Tankönyv. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, Makádi Mariann (2017) Tanári kézikönyv a 7. osztályos földrajz tankönyvhöz. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest.

Idő	Célok (nev.-okt.)	Az óra menete / A pedagógus tevékenysége	A tanuló tevékenysége	Módszerek	Munkaformák	Taneszközök
3 perc	Motiváció	Diavetítés: Honnan lehet nyersanyagot bányászni? Hogyan lehet ásványi nyersanyagot kitermelni? Soroljunk fel ásványi nyersanyagokat és energiahordozókat! Mire használhatjuk ezeket?	Képek megfigyelése, irányított beszélgetés.	képelemzés, ismeretfeltáró beszélgetés	frontális	fotók bányákról, bányagépekről, ércről
2 perc	Célkitűzés	Bányatulajdonosok vagyunk, és nyersanyagokat kaptunk a bányáinkból. Meg kellene határozni, hogy mit kaptunk, mire lehet felhasználni, mit lehet belőle gyártani, mennyire értékes a világpiacon! Kivel érdemes összeefogni a hasznosítás miatt?	Csoportok kialakítása. Szénkőzetek, magmás kőzetek, színesércek, nemesércek, üledékes építőkővek stb. Feliratok 4-5 fős csoportokra, akik azonosat húznak, egy bányához kerülnek.	munkáltatás csoportalkotásra	frontális	applikáció
1 perc	Tényanyag gyűjtése, elemzése (problémamegoldó gondolkodás, együttműködési készség)	Tanári koordináció, a csoportok segítése 1. csoport: szénkőzetek 2. cs.: rézérc, vasérc (hematit) 3. cs.: magmás kőzetek: andezit, bazalt, gránit 4. cs.: mészkő, márvány, dolomit 5. cs.: homokkő, kavics, homok 6. cs. bauxit, kaolinit.	Megfigyelések és előre adott szempontok szerinti elemzés. Kísérletek, kőzet- és ásványfelismerés.	kooperatív munka	csoportmunka	csoportonként kőzetek, ércek
9 perc		1. cs: lángpróba, karcszín, keménység: lignit, barnaszén, feketeszén 2. cs. lángfestés, mágnesség, karcszín vizsgálata	Megfigyelések és előre adott szempontok szerinti elemzés; kísérletek, kőzet- és ásványfelismerés,	kooperatív munka, DFHT	csoportmunka	csoportonként kőzetek, ércek, jegyzőkönyv, laboreszközök

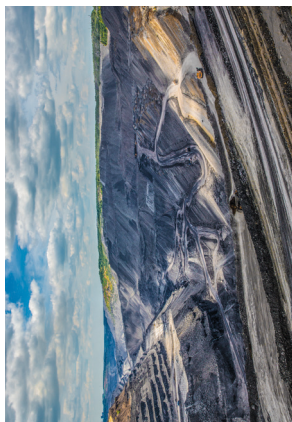
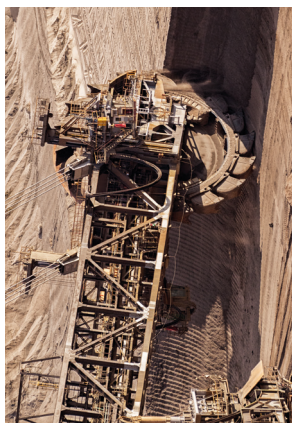
		3. cs: kőzetleírás: szín, szövet, köztetalkotó ásványok, kőzetkeménység, keletkezés 4. cs: kőzetleírás, sósavpróba 5. cs.: kőzetleírás, keletkezés cementáltság, hordalékszállítás jellege, keletkezés 6. cs: karcpróba, karcszín, sav, szín, keletkezés.	ezen eredményének jegyzőkönyv szerinti vezetése.			
1 perc	Részcelkitűzés	Bányászati helyek, termékek, környezeti hatások.	Bányászati térkép kikeresése az atlaszban, a lelőhely típusának megállapítása (szerkezet, befogadó közeg).	kooperatív csoportmunka	csoportmunka	atlasz, internet
4 perc	Tényanyaggyűjtés (térbeli tájékozódás, logikus gondolkodás, rendszerezés)	Bányahelyek megkeresése, csoportonként egy-egy példa; a földtani közeg leírása (ősföldek, röghegységek, lánchegységek, telérek, mészkő, dolomithegységek, vulkántípusok, torlatok stb.).	A kőzet, ásványkincs keletkezésének megfelelő helyszín beazonosítása képek segítségével – minden csoport lát minden lelőhelytípust, amelyet párosít a saját nyersanyagához.	kooperatív csoportmunka, kijelölt atlasz, helyszíntelölők, netes keresők	csoportmunka	internet, táblagép vagy okostábla, ha van, kijelölt lelőhelyek képe
4 perc	Tényanyaggyűjtés (logikus gondolkodásra nevelés, problémamegoldó gondolkodás)	Mire használhatóak a vizsgált nyersanyagok?	Termékek, márkák keresése az interneten minden csoportnak a saját nyersanyagának felhasználására, esetleg ismert márka megadása hozzá.	kooperatív csoportmunka DFHT	csoportmunka	internet

15 perc	Ellenőrzés/rögzítés (kommunikációs képesség, rendszerező képesség)	Ásványkincspiac Meg kell győzni a többiekét, miért éri meg az ő ásványkincsüket bányászni, mire jó az alapanyaguk, mennyire hasznosak. Bemutatják a saját ásványkincseiket, közeteiket 3-3 percben.	A megszerzett ismeretek bemutatása a szóvivők által, kapcsolatok alkotása (homok – torlatos érc; gránit – vasérc, andezit – színesérc stb.).	kiselőadás a bányászati befektetőknek	egyéni munka (csoportonként 1-2 szóvivő)	táblagép vagy saját jegyzetek és a bemutatandó kőzet, érc
5 perc	Ellenőrzés Alkalmazás	Visszaautalás az óra eleji képekre.	Interneten a meglévő és további képek keresése a környezeti hatásokra.	kooperatív csoportmunka	csoportmunka	internet
		A környezeti hatások csoportosítása a károsított közeg szerint.	Interneten a meglévő és további képek rendszerzése.	IKT, tényfeltáró beszélgetés	frontális osztálymunka	
1 perc	Értékelés	A tanár értékeli a csoportok munkáját a használt készségek szempontjából.		szóbeli értékelés	frontális osztálymunka	

Képek a feladatokhoz²

2 Képek forrása:

1. **Bányászat:** Shutterstock képbank:
<https://www.shutterstock.com/hu/image-photo/open-pit-manganese-mining-processing-1017634093> (letöltve: 2018. 11. 11.)
2. **Aranybányászok:** Shutterstock képbank:
<https://www.shutterstock.com/hu/image-photo/shinyangatanzania-circa-march-2010-gold-miners-72512821> (letöltve: 2018. 11. 11.)
3. **Bányászati munkagép:** Shutterstock képbank:
<https://www.shutterstock.com/hu/image-photo/big-yellow-mining-truck-446841676> (letöltve: 2018. 11. 11.)
4. **Bányászati munkagép:** Shutterstock képbank:
<https://www.shutterstock.com/hu/image-photo/coal-mining-open-pit-159262364> (letöltve: 2018. 11. 11.)
5. **Bányászati munkagép:** Shutterstock képbank:
<https://www.shutterstock.com/hu/image-photo/tracktype-bulldozer-machine-doing-earthmoving-work-97312841> (letöltve: 2018. 11. 11.)
6. **Lánc talpas markológép:** Shutterstock képbank:
<https://www.shutterstock.com/hu/image-photo/large-wheel-bucket-excavator-lignite-quarry-571086550> (letöltve: 2018. 11. 11.)
7. **Arany:** Shutterstock képbank:
<https://www.shutterstock.com/hu/image-photo/mound-gold-closeup-on-black-background-360938816> (letöltve: 2018. 11. 11.)

Képek a feladatokhoz³³ Képek forrása:

1. **Bányászat:** Shutterstock képbank:
<https://www.shutterstock.com/hu/image-photo/bucketwheel-excavator-mining-brown-coal-open-673198138> (letöltve: 2018. 11. 11.)
2. **Bulldozer:** Shutterstock képbank:
<https://www.shutterstock.com/hu/image-photo/closeup-view-heavy-bulldozer-blade-standing-333226668> (letöltve: 2018. 11. 11.)
3. **Szénbányászat:** Shutterstock képbank:
<https://www.shutterstock.com/hu/image-photo/coal-mine-view-727406884> (letöltve: 2018. 11. 11.)
4. **Csiszolatlan gyémánt:** Shutterstock képbank:
https://www.shutterstock.com/hu/image-photo/natural-diamond-nestled-kimberlite-1047373018?src=c-iCPUpaGzg_eXeJct5fAw-3-10 (letöltve: 2018. 11. 11.)
5. **Gyémántkeresők:** Shutterstock képbank:
<https://www.shutterstock.com/hu/image-photo/men-gem-mines-near-ratnapura-sri-1107765263?src=UeQwivjMy7FCgxRzrpMQLQ-1-45> (letöltve: 2018. 11. 11.)
6. **Aszteroidakutatás:** Shutterstock képbank:
<https://www.shutterstock.com/hu/image-illustration/spaceship-approaching-asteroid-dwarf-planet-mission-1146636272?src=ewXScv7Gy9Njeal1H40oPA-1-1> (letöltve: 2018. 11. 11.)

2.1.4. Óraterv-illusztrációk (DFHT-KIP)

2.1.4.1. Óraterv-illusztráció (FÖ/7/42. DFHT-KIP)

Készítette:	Tóth Józsefné
Műveltségi terület:	Földünk és környezetünk
Tantárgy:	Földrajz
Évfolyam:	7. osztály
Téma/modul/tematikus egység:	Ázsia
Az óra témája:	Ázsia megismerése
Az óra cél- és feladatrendszere, típusa:	A tanulók megismerjék a legnagyobb kontinens helyzetét, általános képet kapjanak róla, motiváció a terület mélyebb megismeréséhez. Beszédkésztség, szóbeli és írásbeli kommunikáció, szövegértés fejlesztése. Cél, hogy a tanulók csoportban való együttműködése, felelősségvállalása, feladatadata erősödjön. Segítségadás és -kérés, illetve a vitakultúra fejlesztése. Cél, hogy a tanulók munkájának megerősítése folytán státuszkezelés menjen végbe a csoportban. Új ismeret-szerzés
Tantárgyi kapcsolatok:	Történelem
Kereszttantervi kapcsolatok:	Digitalis kompetenciák, tanulásmódszertan
Melléklet:	–
Taneszközök:	Színes tollak, ceruzák, csomagolópapír, laptopok, tabletek
Felhasznált források:	Gruber László, Szöllősy László, Alexa Péter, Ütőné Visi Judit (2017): Földrajz 7. Újgenerációs tankönyv. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. 160–198. Tudásbázis Sulinet: http://tudasbazis.sulinet.hu weboldalon hasznos tananyagokat lehet találni Ázsia témakörben.

Idő	Az óra menete	A pedagógus tevékenysége	A tanuló tevékenysége	Módszerek	Munkaformák	Taneszközök
4 perc	Ráhangolódás	Az óra bevezetése, célok kijelölése. Szerepek kiosztása.	A tanárral folytatott beszélgetés, ismeretek felidézése.	DFHT-KIP	frontális	interaktív tábla, ppt
17 perc	Fő rész (csoportmunka)	A feladatok kiosztása. A csoportok munkájának segítése.	A feladatok közös megértése, feladatmegoldás; eredmények elkészítése.	DFHT-KIP	csoportmunka	csomagolópapír, filctollak, színes ceruza, tabletek, laptopok: ppt, paint programok
10 perc	Fő rész (csoportok beszámolója)	A beszámoló munkájának segítése. Értékelés, megerősítés.	Minden csoportból egy tanuló bemutatja a közösen elkészített feladatot.	DFHT-KIP	frontális	tábla, mágnes, interaktív tábla
6 perc	Fő rész (egyéni feladatok)	A tanulók egyéni munkájának segítése: differenciáltan.	A csoportmunkára épülő differenciált feladatok megoldása, egyénileg.	DFHT-KIP	egyéni	füzetek, ceruzák, tollak
5 perc	Fő rész (egyéni beszámolók)	Az egyéni feladatok meghallgatása. Értékelés, megerősítés.	Egyéni feladatok megoldásainak ismertetése az osztállyal.	DFHT-KIP	frontális	füzetek
3 perc	Értékelés	A tanulók csoportos és egyéni munkájának értékelése; egyes tanulók pozitív értékelése, munkájának kiemelése.	A tanár értékelésének meghallgatása, belőle tanulság levonása.	DFHT-KIP	frontális	-

A legnagyobb kontinens titkai

A legnagyobb kontinens
A legnépesebb ország
A legmagasabb hegység
A legmagasabb hegy
A legmélyebb tó ...

– a legék kontinense felfedezésre vár!

1. csoportfeladat

Ismerkedjetek meg Ázsia magyar és külföldi kutatóival!
Használjátok a tudasbazis.sulinet.hu oldalt a feladatmegoldáshoz!
Írjatok fel néhányat a csomagolópapírra, azt is jelöljétek, hogy Ázsia mely részén jártak!
Paintben egy Ázsia vaktérképen jegyezzétek fel a kutatott területeket!
Válasszatok ki egyet! Az ő nevében írjatok egy rövid feljegyzést, hogy milyen útvonalon járt, mit kutatott stb.
Jelöljétek a vaktérképen a választott személy útvonalát!

Egyéni feladatok: {1}

Tanuló {1 – felzárkóztatás}: Mely országokban járt a választott személy?
Tanuló {2}: A választott személyetek útvonaláról olvass le városneveket, egynek határozd meg a helyzetét (földrajzi hosszúság, szélesség)!
Tanuló {3}: A választott személy útvonalán válassz ki két pontot, mérd meg a két pont távolságát!
Tanuló {4 – tehetséggondozás}: Milyen folyókák mentén utazott a választott személy Milyen közlekedési eszközökkel utazhatott?
Tanuló {5}: Melyik utazó küldetése tetszett a legjobban? Miért?

2. csoportfeladat

Tervezzetek hajóutat Ázsia partvidékein!
Mutassátok meg, milyen szigeteket, félszigeteket láthattok!
Jelöljétek a kiindulási pontot, a végpontot és az útvonalat Paintben egy vaktérképen! (Találjatok ki valamilyen szemléletes jelölést!)
Határozzátok meg, kb. hány km-t hajóztok!

Egyéni feladatok: {2}

Tanuló {1}: Hány napig hajóztok egy tengerjáróval, ha annak sebessége 30 csomó? [Egy nemzetközi csomó alatt egy tengeri mérföld óránkénti sebességet értjük. Ez pontosan 1,852 km/h.]
Tanuló {2 – felzárkóztatás}: Válassz ki egy félszigetet! Melyik országhoz hoz tartozik?
Tanuló {3 – felzárkóztatás}: Válassz egy szigetet! Melyik országhoz tartozik!
Tanuló {4 – tehetséggondozás}: A hajóutatoknak melyik a leghidegebb és a legmelegebb pontja? Használd az éghajlati térképeket! Jelöld a vaktérképeken!
Tanuló {5}: Milyen állatokkal találkozhattatok utatok során? Használd a tematikus térképet!

3. csoportfeladat

A bevezetőben használt ppt képei közül választhatok legalább kettőt!
A képen látható helyeknek nézzetek utána az interneten, keressetek róluk érdekességeket! Bővítsétek a ppt-t!
Laptopokon és tableteken dolgozzatok!
Beszámolóskor mutassátok meg a térképen a választott helyeket!
Egyéni feladatok: {3}
Tanuló {1 – felzárkóztatás}: Határozd meg az egyik választott hely földrajzi helyzetét!

Tanuló (2): Mérd meg a távolságot a két választott hely között!

Tanuló (3 – tehetséggondozás): Az érdekességek felhasználásával írd egy pár mondatos úti beszámolót, mintha ott jártál volna!

Tanuló (4): A két kiválasztott helyen kívül neked melyik tetszett még? Miért?

Tanuló (5): A választott helyek természeti vagy társadalmi képződmények? Milyen szerepet a létrejöttükben? Használd a tabletet!

4. csoportfeladat

A tankönyv 198–199. oldalának képei alapján írdatok példákat a különböző fejlettségű ázsiai helyekre!

Mutassátok meg a térképen!

Jelöljétek Paintben vaktérképen!

Milyen bőrszínű emberek lakhatnak ott? Találjatok ki különböző jelöléseket, térképeleket az információk közlésére!

Egyéni feladatok: (4)

Tanuló (1 – felzárkóztatás): Válassz egy várost egy fejlett ázsiai országból, és határozd meg a helyzetét!

Tanuló (2): Válassz egy fejlődő és egy kevésbé fejlett országból egy-egy várost, és mérd meg a közöttük levő távolságot!

Tanuló (3): Olvass le az egyik választott ország területéről tájakat! Csoportosítsd azokat magasság szerint!

Tanuló (4): Olvass le az egyik választott ország szomszédos országait! Milyen folyók vannak a közelben?

Tanuló (5 – tehetséggondozás): A választott országokban milyen közlekedési eszközökkel tudnánk utazni! Adj többféle javaslatot! Használd a tabletet!

5. csoportfeladat

Ázsiában sokféle vallás képviselői élnek, sajnos sokszor vallásháborúk dúlnak.

Képzeld el, hogy az ázsiai vallások képviselői találkoznak.

Ki mit mondhat a saját vallásáról, mi a jellemzője?

A tankönyv 176–177. oldala és az internet segítségével készüljetek fel!

Adjátok elő a találkozást!

Egyéni feladatok: (5)

Tanuló (1): Válassz ki egy vallást, mutasd meg, hogy Ázsia mely részén a legelterjedtebb!

Tanuló (2): Mi a véleményed a találkozásról? Szerinted működhetne ez így a valóságban? Indokold!

Tanuló (3 – felzárkóztatás): A felsorolt vallások közül melyeknek van a legtöbb képviselője?

Tanuló (4): A csoportmunkában említett vallásoknak hol a központjuk? Beszélgetek-e erről a csoportmunkában? Keresd meg a térképen!

Tanuló (5 – tehetséggondozás): A találkozótok alapján fogalmazd meg, vajon mi tehet az oka a vallási konfliktusoknak?

2.1.4.2 Óraterv-illusztráció (FÖ/7/45. DFHT-KIP)

Készítette:	Tóth Józsefné
Műveltségi terület:	Földünk és környezetünk
Tantárgy:	Földrajz
Évfolyam:	7. osztály
Téma/modul/tematikusan egység:	Ázsia
Az óra témája:	Kína
Az óra cél- és feladatrendszere, típusa:	A tanulók ismerjék meg Földünk legnépesebb országát. Kapjanak átfogó képet az ország szépségeiről és problémáiról. Beszédkésztség, szóbeli és írásbeli kommunikáció, szövegértés fejlesztése. Cél, hogy a tanulók csoportban való együttműködése, felelősségvállalása, feladatadata erősödjön. Segítségadás és -kérés, illetve a vitakultúra fejlesztése. Cél, hogy a tanulók munkájának megerősítése folytán státuszkezelés menjen végbe a csoportban. Újismeret-szerzés
Tantárgyi kapcsolatok:	Történelem, technika, biológia
Kereszttantervi kapcsolatok:	Digitális kompetenciák, tanulásmódszertan
Melléklet:	–
Taneshközök:	Színes tollak, ceruzák, csomagolópapír, laptopok, tabletek
Felhasznált források:	Anna Claybourne, Gillian Doherty, Susanna Davidson (2003): Földrajzi enciklopédia. Novum Kiadó, Szeged. Gruber László, Szöllősy László, Alexa Péter, Ütőné Visi Judit (2017): Földrajz 7. Újgenerációs tankönyv. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. 160–198. Földrajzi atlasz az 5–10. évfolyam számára. Cartographia Tankönyvkiadó Kft. Blogok: Kínából származó találmányokról olvashatunk: http://xiaolongimnida.hu/, http://szecsuan.blog.hu/ Walter Flemmer (2008): Az ősi Kína. Tessloff és Babilon (Mi kicsoda 103. kötet) Budapest, A túlnépesedett Kínáról olvashatunk a http://player.hu weboldalon. Érdekeségeket olvashatunk Kína témakörben: index.hu/tudomany/weboldalakon.

Idő	Az óra menete	A pedagógus tevékenysége	A tanuló tevékenysége	Módszerek	Munkaformák	Taneszközök
4 perc	Ráhangolódás	Az óra bevezetése, célok kijelölése. Szerepek kiosztása.	A tanárral folytatott beszélgetés, ismeretek felidézése.	DFHT-KIP	frontális	interaktív tábla ppt
17 perc	Fő rész (csoportmunka)	Feladatok kiosztása. A csoportok munkájának segítése.	A feladatok közös megértése, feladatmegoldás; eredmények elkészítése.	DFHT-KIP	csoportmunka	csomagolópapír, filitollak, színes ceruza, tabletek, laptopok: ppt, paint programok
10 perc	Fő rész (csoportok beszámolója)	A beszámoló munkájának segítése. Értékelés, megerősítés.	Minden csoportból egy tanuló bemutatja a közösen elkészített feladatot.	DFHT-KIP	frontális	tábla, mágnes, interaktív tábla
6 perc	Fő rész (egyéni feladatok)	A tanulók egyéni munkájának segítése: differenciáltan.	A csoportmunkára épülő differenciált feladatok megoldása egyénileg.	DFHT-KIP	egyéni	füzetek, ceruzák, tollak
5 perc	Fő rész (egyéni beszámolók)	Az egyéni feladatok meghallgatása. Értékelés, megerősítés.	Egyéni feladatok megoldásainak ismertetése az osztállyal.	DFHT-KIP	frontális	füzetek
3 perc	Értékelés	A tanulók csoportos és egyéni munkájának értékelése; egyes tanulók pozitív értékelése, munkájának kiemelése.	A tanár értékelésének meghallgatása, belőle tanulság levonása.	DFHT-KIP	frontális	-

Az alvó sárkány ébredése

A kínai nagyfal
Agyagkatonák
Kínai sárkány

Földünk legnépesebb országa
Ezeket a jellemzőket már biztos hallottátok Kínával
kapcsolatban.

Fedezzük fel az országot!

1. csoportfeladat

Az ősi Kína c. könyv és a megadott internetes linkek alapján tájékozódjatok, mit köszönhetünk a kínaiaknak!

Készítsetek a találmányokról egy színes, szöveges, rajzos prospektust!

Legyetek igényesek, kreatívak!

<http://xiaolongimnida.hu/2013/07/01/10-talalmany-amirolo-nem-tudtat-hogy-kina/>

http://szecsuan.blog.hu/2016/11/25/ot_meglepo_kinai_talalmany

Egyéni feladatok: (1)

Tanuló (1 – felzárkóztatás): Készíts betűrendes mutatót a prospektusokhoz, melyben felsorolod a találmányokat!

Tanuló (2): A felsorolt találmányok közül melyiket tartod a legfontosabbnak? Miért?

Tanuló (3): Csoportosítsd a találmányokat aszerint, hogy az élet mely területén voltak hasznosak!

Tanuló (4 – tehetséggondozás): A csoportmunka alapján írd rövid fogalmazást Ezt köszönhetjük a kínaiaknak címmel!

Tanuló (5): Válassz ki egy találmányt! Keresd rá az interneten, és írd róla 5 mondatot!

2. csoportfeladat

Kína a Föld legnépesebb állama: 1, 4 milliárd fő.

Vizsgáljátok meg Kína népsűrűségi térképét az atlaszban!

Melyek Kína legsűrűbben és legritkábban lakott részei? Ábrázoljátok valamilyen jelöléssel a mellékelt vaktérképen!

Keressetek magyarázatot a népsűrűség eltéréseire!

A tankönyv szövege és az alábbi link alapján írjatok arról, mi a következménye a túlnépesedésnek!

<http://player.hu/napunk/tulnepesedett-kina/>

Beszámoláskor arról is beszéljetek, hogy milyen hatással voltak rájuk ezek a képek!

Egyéni feladatok: (2)

Tanuló (1): Jelöld a népeségvándorlás irányát vaktérképen!

Tanuló (2 – felzárkóztatás): Szeretnél Kínában élni? Indokold a csoportmunka alapján!

Tanuló (3): Kína keleti vagy nyugati részén jobb az élet? Miért?

Tanuló (4 – tehetséggondozás): Strandon voltam Kínában címmel írd 8-10 mondatos fogalmazást!

Tanuló (5): A népsűrűségi térkép alapján írd 3 megállapítást!

3. csoportfeladat

Olvassátok el a tankönyvből a Kína mezőgazdaságáról szóló szöveget!

A Földrajzi enciklopédia Kína mezőgazdaságáról szóló részét és képeit is nézzétek át!

Készítsetek totót a szövegek alapján!

Legalább 7-8 kérdést írjatok!

Egyéni feladatok: (3)

Tanuló (1 – felzárkóztatás): Sorold fel a csoportmunkából, milyen növényeket termesztnek Kínában!

Tanuló (2): Ha malmot szeretnél építeni Kínában, hová építenéd? Miért?

Tanuló (3 – tehetségdondozás): A csoportmunka helyes válaszai alapján jellemezd Kína mezőgazdaságát!

Tanuló (4): A csoportmunka alapján beszélj a teraszos földművelésről!

Tanuló (5): Ha Nyugat-Kínában laknál, melyik szakmát választanád? Miért?

4. csoportfeladat

Kína gazdasága döbbenetes ütemben fejlődik, de problémák is vannak.

Biztos jártatok már kínai áruházban! Mit vásároltatok ott?

Most nézzetek szét a Kínai Webáruházban!

<http://kineiwebaruhaz.hu>

Nézzétek meg az árukínálatot! Válasszatok nektek tetsző árukat, minél többfélét! Csoportosítsátok azokat aszerint, hogy melyik iparág gyárthatja!

Egyéni feladatok: (4)

Tanuló (1 – felzárkóztatás): Írj állításokat a kínai áruházzal kapcsolatáról!

Tanuló (2): Válaszd ki az egyik iparágat a csoportmunkából! Vajon miért alakult ki ez az iparág az országban?

Tanuló (3): Milyen megoldások születtek a gazdasági problémákra?

Tanuló (4): Bizonyítsd be a csoportmunka alapján, hogy Kína gazdasága fejlett!

Tanuló (5 – tehetségdondozás): A felsorolt iparágak mely kínai városokban lehetnek jellemzők? Segít az atlasz! Jelöld a vaktérképen!

5. csoportfeladat

Tanulmányozzátok az Érdekesseg.hu oldalon található Kína környezetszennyezés c. cikket!

Kína élen jár a környezetszennyezésben, ugyanakkor igyekszik tenni a környezeti károk csökkentése érdekében.

Valamint index.hu/tudomany oldalon található Fű alatt lepi meg a világot Kína c. cikket

A két cikk alapján készítsetek tablót, melyen jelzitek a problémákat és a megoldásra való törekvéseket!

Egyéni feladatok: (5)

Tanuló (1): A csoportmunkában látott problémákat tedd veszélyességi sorrendbe! Melyik az, amelyiket legsürgősebben meg kell oldani?

Tanuló (2): A második cikk alapján milyen megoldásokra törekszik a kínai állam?

Tanuló (3 – felzárkóztatás): A csoportmunka alapján sorold fel, hogy az élet mely területén találkozunk Kínában környezeti problémákkal?

Tanuló (4): Írj 5 mondatos összefoglalót a tablótokról!

Tanuló (5 – tehetségdondozás): Egy környezetvédelmi aktivista nevében írd beszédet, melyben sürges a környezeti problémák megoldását!

2.2. A 8. évfolyam illusztrációi

2.2.1. Tanmenet-illusztráció

A 8. évfolyam tanmenet-illusztrációja az OFI kísérleti tankönyvére, annak a normál változatára épült. Ezen tanmenet-illusztráció lehetőséget nyújt a jobb képességű osztályoknak a tananyagtartalmak mélyebb feldolgozására és a tehetséggondozásra is. Az osztály képességeihez mérten a tantárgyi tartalmak szabadon felhasználhatók, ugyanakkor módosíthatók is, példaként szolgálnak.

A felhasznált források:

- » Nemzeti alaptanterv [110/2012 (VI. 4.) Korm. rendelet] és az 51/2012. (XII. 21.) EMMI-rendelet 2. sz. melléklet: Kerettanterv, általános iskola 5–8. évfolyama, Magyar Közlöny, 2012. évi, 66. szám (2012. 06. 04.), 10635–10847.
Elektronikusan elérhető: http://ofi.hu/sites/default/files/attachments/mk_nat_20121.pdf (letöltve: 2018. 11. 01.)
- » Szentirmai Brencsok Mária (2017): Földrajz 8. Tanmenetjavaslat, Földrajz 8. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest.
- » Gruber László, Szöllősy László, Alexa Péter, Ütőné Visi Judit (2015): Földrajz 8. Tankönyv. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. Makádi Mariann (2017): Tanári kézikönyv a 8. osztályos földrajz tankönyvhöz. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest.
- » Eszterházy Károly Egyetem Gyakorlóiskola Pedagógiai Programja, 2018. Eger.

Óraszám	Az óra témája	A DFHT-módszer használata (igen/nem)
1. Témakör: Helyünk Európában és a Kárpát-medencében – 9 óra		
1.	A napnyugta földje: Európa. Európa fekvése és tájai	nem
2.	Tényleg enyhe a mérsékelt övezet? Földrajzi övezetesség Európában	nem

3.	Európa alkonya vagy új hajnala? Európa társadalmi és gazdasági képe	nem
4.	A sokféleség egysége. Az Európai Unió földrajza	igen
5.	Véd vagy korlátoz a hegykioszorú? Medencejelleg a Kárpát-medencében	nem

6.	Utazás a medencében és körülötte. A Kárpát-medencevidék nagytájai	nem
7.	Az egység mozaikjai. A Kárpát-medence mint társadalmi-gazdasági egység – Projektunka	igen
8.	Milyen környezetben élünk? Eurázsia nyugati félszigete – Összefoglalás	nem
9.	Ellenőrzés	nem
2. Témakör: Életünk Magyarországon – 12 óra		
10.	Nem csak pusztá a róna. Az Alföld	nem
11.	Nem csak pusztá a róna. A Kisalföld	nem
12.	Kapocs a magashegység és a síkság között. A Keleti-Alpok lába, nyugati tájaink	nem
13.	Kapocs a magashegység és a síkság között. A Dunántúli dombvidék	nem
14.	Hegységek nyugatról keletre. A Dunántúli-középhegység	nem
15.	Hegységek nyugatról keletre. Az Északi-középhegység	igen
16.	Mi majd' tíz millióan. Hazánk népessége	nem
17.	Fogyunk, öregszünk, vándorlunk. Népeségmozgások hazánkban	igen

18.	Hogyan élünk itt? Falvak és tanyák Magyarországon	nem
19.	Hogyan élünk itt? Városok Magyarországon	nem
20.	Így élünk mi itt. Hol élünk, hogy élünk? – Összefoglalás	nem
21.	Ellenőrzés	nem
3. Témakör: Gazdasági élet Magyarországon – 11 óra		
22.	Hasonlítsd össze! Régiók Magyarországon – forrásfeldolgozás	igen, FÖ/8/22. DFHT
23.	Átalakuló világváros sokasodó gondokkal. Budapest földrajza	igen, FÖ/8/23. DFHT
24.	Mi kerül az asztalra? Magyarország élelmiszergazdasága	igen, FÖ/8/24. DFHT
25.	Kézzel és fejvel. A hazai ipar jelene és jövője	igen, FÖ/8/25. DFHT
26.	Hatékonyabban és zöldebben! Hazánk energiagazdasága	igen, FÖ/8/26. DFHT
27.	Széles sávokon. Magyarország infrastruktúrája	igen, FÖ/8/27. DFHT
28.	Sikerek tengerpart és sípályák nélkül. Hazánk idegenforgalma	igen, FÖ/8/28. DFHT
29.	Fogják látni az unokáid? Értékvédelem Magyarországon	igen, FÖ/8/29. DFHT
30.	Környezetünk állapota és védelme	igen, FÖ/8/30. DFHT
31.	Gazdaságunk alapjai. Gazdasági élet Magyarországon – Összefoglalás	igen, FÖ/8/31. DFHT igen, FÖ/8/31. DFHT-KIP

32.	Ellenőrzés	igen, FÖ/8/32. DFHT
4. Témakör: A szomszéd országok és Közép-Európa – 9 óra		
33.	Kis alpesi szomszédaink. Ausztria és Szlovénia földrajza	igen
34.	Testvérnépek a déli határunkon. Horvátország és Szerbia földrajza	nem
35.	A Balkán kapujában. Románia földrajza	nem
36.	A Kárpátokon innen és túl. Ukrajna és Szlovákia földrajza	igen, FÖ/8/36. DFHT-KIP
37.	Kelet és nyugat között. Csehország és Lengyelország földrajza	nem
38.	Közép-Európa óriása. Németország földrajza	nem
39.	Közép-Európa óriása. Németország földrajza	nem
40.	Európa közepén. Tágabb környezetünk – Összefoglalás	nem
41.	Ellenőrzés	nem
5. Témakör: Távolabbi európai térségek – 12 óra		
42.	Tengernyi lehetőség. A tenger szerepe az európai népek életében	igen

43.	Az északi fejlődési modell. Észak-Európa földrajza	igen, FÖ/8/43. DFHT-KIP
44.	A napfényes tengerpart vonzásában. Dél-Európa földrajza	nem
45.	A napfényes tengerpart vonzásában. Dél-Európa földrajza	nem
46.	Balkáni mozaikok. A Balkán-félsziget földrajza	nem
47.	Európa atlanti pereme. Nyugat-Európa földrajza	igen
48.	Kötődni és elszigetelődni. Az Egyesült Királyság földrajza	nem
49.	A La Manche-től a Cote d'Azurig. Franciaország földrajza	nem
50.	Végtelenség Európa és Ázsia között. Kelet-Európa földrajza	nem
51.	Kontinensnyi ország európai harmada. Oroszország földrajza	nem
52.	Kitekintés Európába. Európai térségek – Összefoglalás	nem
53.	Ellenőrzés	nem
54.	Év végi összefoglalás – 1 óra	nem

2.2.2. Tematikusterv-illusztráció

A tematikusterv-illusztráció a 8. évfolyam Gazdasági élet Magyarországon című témáját dolgozza fel úgy, hogy az egyes órákra különböző tanulásszervezési eljárásokat, módszereket és munkaformákat kínál. Ez egy lehetséges feldolgozási mód, amelyet tanulócsoportjainkhoz igazítva szabadon módosíthatunk, szem előtt tartva a Komplex Alaprogram fő alapelveit.

Készítette:	Sándorné Halász Erzsébet
Tantárgy:	Földrajz
Évfolyam:	8. évfolyam
Témakör (modul):	Gazdasági élet Magyarországon
A tematikai egység célja:	Reális tudáson alapuló nemzettudat kialakítása a magyar gazdaság világgazdaságban és az európai gazdasági térben való helyzetének értelmezésével. Gazdasági nevelés a gazdasági ágazatok jellegzetességeinek, értékeinek, gondjainak problémaközpontú megközelítésével, gondolatvázlatok készítésével és stratégiai tervezéssel. A kreativitás, a kezdeményező- és vállalkozóképeség szerepének felismerése a társadalmi-gazdasági fejlődésben regionális és hazai példákon. A földrajzi környezetben, a köznapi életben való eligazodás és a konfliktuskezelés képességének fejlesztése. Állampolgárságra nevelés a hírek földrajzi-környezeti tartalmú információinak értelmezésével, nézetek megfogalmazásával, kifejtésével. A tanulni tudás képességének fejlesztése kooperatív módszerekkel, hálózatos tanulással, differenciált fejlesztéssel heterogén csoportokban. A gyakorlati életre nevelés az internetalapú szolgáltatások (pl. adattárak, menetrendek, idegenforgalmi ajánlatok) használatával, a szerzett ismeretek másokkal való digitális megosztásával, valamint a tudatos vásárlói magatartás jellemzőinek bemutatásával.
Tanesszközök:	F. Kusztor Adél, Makádi Mariann, Pókk Péter, Szöllőssy László (2018): Földrajz 8. Újgenerációs tankönyv. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, F. Kusztor Adél, Pókk Péter, Láng György: Földrajz 8. Munkafüzet. Kísérleti tankönyv. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, Balassa Bettina, Csüllög Gábor, Czigány Szabolcs, Farsang Andrea, M. Császár Zsuzsanna, Pirkhoffer Ervin, Teperics Károly, Vati Tamás, Arday István /szerk./ (2016): Földrajzi atlasz általános iskolásoknak. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest.

Kulcsfogalmak:	Fogyó társadalom, településhálózat, régió, eurorégió, tranzitország, menekültstátusz, termelői támogatási rendszer, kistermelő, vállalkozás, fogyasztói kosár, idegenforgalmi körzet, gyógyturizmus, bor- és gasztronómiai turizmus, falusi turizmus, szolgáltatás-kereskedelem, tudásipar, infopark.
Tantárgyi kapcsolódás:	Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: népesedési ciklus, infrastruktúrafejlődés a történelmi Magyarországon; kommunikációs és technológiai fejlődés. Matematika: modellek megértése; adatok jegyzése, ábrázolása. Informatika: internetalapú szolgáltatások használata.

A tanítási egység óraszám	Tartalom	Célok	Módszerek	Munkaformák	Eszközök
1.	Régiók Magyarországon (FÖ/8/22. DFHT)	Hazánk régióinak megismerése forrásfeldolgozás alapján. Hazánk régióiról gyűjtött adatok, táblázatok, grafikonok alapos tanulmányozásával új információk nyerésével, összefüggések feltárásával hazánk egyes régióinak jellemzése.	grafikonok, táblázatok, adatsorok elemzése, szemléleti és logikai térképolvasás, DFHT	frontális munka csoportmunka páros munka munkalappal irányított csoportmunka	interaktív tábla, ppt. grafikonok, adatsorok, táblázatok, régiók összesített adatai csoportfeladatlap, atlasz, statisztikai adatsorok a tankönyv alapján
2.	Budapest földrajza – átalakuló világváros sokasodó gondokkal (FÖ/8/23. DFHT)	Budapest földrajzi jellemzése, városszerkezetének tanulmányozása a világvárossá fejlődéssel együtt járó gondok feltárása, megoldási utak, lehetőségek keresése. Az információszerzési képesség fejlesztése adatok, egyszerű adatsorok, diagramok, szemelvények, térképek értelmezésével, elemzésével. A tanulni tudás képességének fejlesztése. Gondolattérkép értelmezése, alkalmazása az ismeretek rendszerezéséhez.	megfigyelés, szövegértés, tematikus térképek és ábraelemzés, feladatmegoldás, önálló ismeretszerzés, csoporton belüli munkamegosztás, együttműködés, DFHT, szemléltetés, bemutató	frontális munka differenciált csoportmunka páros munka munkalappal irányított csoportmunka	tankönyv, munkafüzet, íróeszközök, füzet, földrajzi atlasz csoportfeladatok, tanulói laptopok, internet, projektor vagy digitális tábla
3.	Mi kerül az asztalra? Magyarország élelmiszer- gazdasága (FÖ/8/24. DFHT)	Hagyományos mezőgazdasági termékek, élelmiszerek, ételek; a hagyományok földrajzi alapjai, az élelmiszergazdaság felépítése és jelentősége. A magyar mezőgazdaság helye a globális gazdaságban, európai integrációban. Az információszerzési képesség fejlesztése adatok, egyszerű adatsorok, diagramok, szemelvények, tematikus térképek értelmezésével, elemzésével.	megfigyelés, feladatmegoldás, rendszerzés, összefüggések feltárása, tematikus térképek és diagram elemzése, ismétlés, ellenőrzés	frontális egyéni páros munka	tankönyv, munkafüzet, íróeszközök, füzet, földrajzi atlasz munkalap tematikus térképek projektor vagy digitális tábla

4.	Kézzel és fejvel. A hazai ipar jelene és jövője (FÖ/8/25. DFHT)	A húzóágazatok (autóipar, gyógyszeripar, kommunikációs ágazat) szerepe, jövőbeli lehetőségei. A tudásipar feltételei és jellemzése; az ipari és infoparkok szerepe. Az információszervezési képesség fejlesztése adatok, egyszerű adatsorok, diagramok, szemelvények, tematikus térképek értelmezésével, elemzésével. A tanulni tudás képességének fejlesztése. Gondolattérkép értelmezése, alkalmazása az ismeretek rendszerezéséhez.	megbeszélés, ábraelemzés, szemelvények, adatsorok, ábrák elemzése alapján ismeretszerzés, térképolvasási képesség fejlesztése, rendszerezés, feladatmegoldás, szövegértés, lényegkiemelés	egyéni munka páros munka csoportmunka frontális munka	tankönyv, munkafüzet, írószközök, füzet, földrajzi atlasz, munkalap tematikus és kontúrtérképek digitális tábla
5.	Hatékonyabban és zöldebben! Hazánk energia-gazdasága (FÖ/8/26. DFHT)	Magyarország energiagazdaságának lehetőségei. Az energiahordozók csoportosítása és felhasználása. Megújuló energiahordozók és hazánk természeti adottságai. A zöldenergia magyarországi fejlesztési lehetőségeinek (természeti adottságok, lehetőségek) elemzése szemelvények segítségével.	megbeszélés szövegértés, lényeg kiemelése, csoportosítás, páros feladatmegoldás, szemléleti és logikai térképolvasás, szerepjáték, érvelés, diagramelemzés	egyéni munka, páros munka, csoportmunka, frontális munka	tankönyv, munkafüzet, írószközök, füzet, földrajzi atlasz, munkalap tematikus és kontúr térképek digitális tábla
6.	Széles sávokon – Magyarország infrastruktúrája (FÖ/8/27. DFHT)	A fejlett infrastruktúra, a közlekedés, az információközlés meghatározó szerepe az ország életében. A gyakorlati életre nevelés az internetalapú szolgáltatások (pl. menetrendek) használatával, a szerzett ismeretek másokkal való digitális megosztásával. Útvonaltervezés segítségével az infrastruktúra-hálózat térbeli jellemzőinek elemzése. Digitális kompetencia fejlesztése.	ismétlés, ellenőrzés, szöveg- és ábraelemzés, csoportosítás, feladatmegoldás, DFHT rendszerezés, összefüggések feltárása, szemléleti és logikai térképolvasás, tanulói bemutatás, ötletbörze	frontális munka csoportmunka egyéni munka páros munka differenciált csoportmunka	tankönyv, munkafüzet, írószközök, füzet, földrajzi atlasz tanulói laptopok, internetcsatlakozás tematikusan térképek digitális tábla www.budapestairport.hu www.ksh.hu

7.	Sikerek tengerpart és sípályák nélkül. Hazánk idegenforgalma (FÖ/8/28. DFHT)	Az idegenforgalom szerepe a gazdaságban, eltérő jellegű körzetei (okozati és prognosztikus bemutatás). A gyakorlati életre nevelés az internetalapú szolgáltatások (pl. adattárak, menetredek, idegenforgalmi ajánlatok) használatával, a szerzett ismeretek másokkal való digitális megosztásával, valamint a tudatos vásárlói magatartás jellemzőinek bemutatásával. Digitális kompetencia.	grafikonok, táblázatok, adatsorok, tematikus térképek elemzése, megbeszélés, szemléleti és logikai térképolvasás, szemléltetés, szerepjáték és közös feladatmegoldás, DFHT	frontális munka csoportmunka egyéni munka páros munka differenciált csoportmunka	tankönyv, munkafüzet, íróeszközök, füzet, földrajzi atlasz, tanulói laptopok, internetcsatlakozás tematikus térképek, digitális tábla, csoportfeladatok
8.	Fogják látni az unokáid? Értékvédelem Magyarországon (FÖ/8/29. DFHT)	A védettség különböző fokozatainak és jellegének összehasonlítása helyek, objektumok példáin; a védelem lényegének megértése, a védett helyeken engedélyezett tevékenységek megismerése; kulturális értékek, hungarikumok megismerése. Környezettudatosságra nevelés a természet-, környezet- és értékvédelem alapvető céljainak, közös és sajátos feladatainak megismertetésével, illetve információgyűjtéssel és az azokkal kapcsolatos személyes és közösségi cselekvési lehetőségek felismertetésével. Digitális kompetencia fejlesztése.	ötletbörze, DFHT, szemléleti és logikai térképolvasás, bemutató, szemléltetés, közös feladatmegoldás	egyéni munka páros munka csoportmunka frontális munka	tankönyv, munkafüzet, íróeszközök, füzet, földrajzi atlasz tanulói laptopok, internetcsatlakozás tematikus térképek digitális tábla csoportfeladatok csomagolópapírok, filctollak, színes ceruzák, zsírkréta tanulói laptopok, internet http://geo.kvwm.hu/tir/viewer.htm http://www.vilagorokseg.hu/ http://www.hungarikum.hu/hu/szakkategoria

9.	Környezetünk állapota és védelme (FÖ/8/30. DFHT)	Cél, hogy a tanulók megértsék, hogyan függ össze környezetünk állapota a természeti erőforrások hasznosításával. Kapjanak ismereteket arra vonatkozóan, hogy természeti környezetünk egyensúlyának felborulását milyen folyamatok eredményezik. Értsék meg, hogy a bányászati tevékenység milyen nem számolt következményekkel jár, és ismerjenek meg példákat a megfelelő tájrendezésre. Értsék meg azt, hogy mely okokra vezethető vissza a talajerózió. Ismerjék fel, hogy mely területeinket érinti erőteljes talajpusztulás. Tudatosuljon bennük, hogy melyek a talaj-, a víz- és a levegőszennyezés fő forrásai, valamint módjai. Ismerjék meg azokat a módszereket, amelyek segítségével meg tudjuk őrizni a talaj termőképességét, és védekezni tudunk a talajerózióval szemben.	problémafelvetés, ok-okozati összefüggések feltárása, együttműködés, feladatmegoldás, ábraelemzés, szövegértés, csoportosítás, bemutatás, előadás, szemléltetés	frontális csoportmunka páros munkával kombinálva	tankönyv, munkafüzet, íróeszközök, füzet, földrajzi atlasz, ppt, csoportfeladatok
10.	Magyarország gazdaságáról tanultak összefoglalása (FÖ/8/31. DFHT) (FÖ/8/31. DFHT-KIP)	A Magyarország gazdaságáról tanultak rendszerezése. Az ismeretek ismételése, rendszerezése, alkalmazása, gyakorlása, az összefüggések feltárása. A rendszerezési képesség fejlesztése adatok, egyszerű adatsorok, diagramok, tematikus térképek, szemelvények értelmezésével, elemzésével. Reális tudáson alapuló nemzettudat kialakítása a magyar gazdaság világgazdaságban és az európai gazdasági erőterben változó helyzetének értelmezésével. Gazdasági nevelés a gazdasági ágazatok jellegzetességeinek, értékeinek, gondjainak problémaközpontú megközelítésével.	DFHT, DFHT-KIP, feladatlappal irányított munka	frontális és egyéni munka	tankönyv, munkafüzet, íróeszközök, füzet, földrajzi atlasz, munkalap, tematikus és kontúrtérképek, digitális tábla

11.	Magyarország gazdaságáról tanultakból témazáró dolgozat írása (FÖ/8/32. DFHT)	Az ország gazdasági rendszeréről tanult ismeretek elsajátításáról való meggyőződés, ellenőrzés és értékelés.	DFHT, témazáró dolgozat feladatainak megoldása	egyéni munka	témazáró dolgozat feladatai
-----	--	--	--	--------------	-----------------------------

2.2.3. Óraterv-illusztrációk (DFHT)

2.2.3.1. Óraterv-illusztráció (FÖ/8/22. DFHT)

Az óraterv-illusztrációk szorosan illeszkednek a tanmenet- és a tematikusterv-illusztrációkhoz. A Gazdasági élet Magyarországon témakör 11 órájára készültek. A 22. óra (Régiók Magyarországon) tervezése során a forráselemzés egy lehetséges módját szerettem volna bemutatni, amely szorosan épít az önálló ismeretszerzésre, a csoporton belüli együttműködésre, a csoportok közötti és csoporton belüli differenciálásra, a különböző képességek fejlesztésére. A 28. óra (Hazánk idegenforgalma) csoportfeladatainak összeállításánál kiemelt célom volt, hogy a csoportfeladatok minél jobban kapcsolódjanak a mindennapi életünkhöz, lehetőséget kapjanak a szerepjátásra, a vélemények ütköztetésére is. A témakör további 9 kidolgozott órája elektronikus úton elérhető: a **www.tudastar.komplexalapprogram.hu** alatt.

Készítette:	Sándorné Halász Erzsébet
Műveltségi terület:	Földünk és környezetünk
Tantárgy:	Földrajz
Évfolyam:	8. évfolyam
Téma/modul/tematikus egység:	Gazdasági élet Magyarországon
Az óra témája:	Régiók Magyarországon – forrásfeldolgozás
Az óra cél- és feladatrendszere:	Cél: Hazánk régióinak megismerése forrásfeldolgozás alapján. Hazánk régióiról gyűjtött adatok, táblázatok, grafikonok alapos tanulmányozásával, új információk nyeresével, összefüggések feltárásával hazánk egyes régióinak jellemzése. Újsírmeter-szerzés, forrásfeldolgozás
Tantárgyi kapcsolatok:	Matematika, természetismeret
Kereszttantervi kapcsolatok:	Hon- és népismeret; kapcsolódás Európához és a nagyvilághoz
Melléklet:	6 csoport munkáltatói lapja, ppt, pármunka feladatai
Taneshközök:	F. Kusztor Adél, Makádi Mariann, Pokk Péter, Szöllőssy László (2018): Földrajz 8. Újgenerációs tankönyv. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. F. Kusztor Adél, Pokk Péter, Láng György (2018): Földrajz 8. Munkafüzet. Újgenerációs tankönyv. Oktatáskutató Fejlesztő Intézet, Budapest, Balassa Bettina, Csüllög Gábor, Czigány Szabolcs, Farsang Andrea, M. Császár Zsuzsanna, Pirkhoffer Ervin, Teperics Károly, Vati Tamás, Arday István /szerk./ (2016): Földrajzi atlasz általános iskolásoknak. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, projektor vagy interaktív tábla.

Felhasznált források:

F. Kusztor Adél, Pokk Péter, Szöllősy László (2016): Földrajz 8. Kísérleti tankönyv. Oktatóiskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest.

F. Kusztor Adél, Pokk Péter, Láng György (2016): Földrajz 8. Munkafüzet. Kísérleti tankönyv. Oktatóiskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest.

Balassa Bettina, Csüllög Gábor, Czigány Szabolcs, Farsang Andrea, M. Császár Zsuzsanna, Pirkhoffer Ervin, Teperics Károly, Vati Tamás, Arday István /szerk./ (2016): Földrajzi atlasz általános iskolásoknak. Oktatóiskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest.

Idő	Célok (nev.-okt.)	Az óra menete / A pedagógus tevékenysége	A tanulók tevékenysége	Módszerek	Munkaformák	Taneszközök
3 perc	Szervezés Ráhangolós motiváció	Az óra bevezetése, célok kijelölése, feladatok meghatározása, 6 csoport kialakítása.	A tanárral folytatott beszélgetés.		frontális	interaktív tábla, ppt
4 perc	Részcelkítkezés Grafikonok, táblázatok értelmezése, elemzése Közép-Magyarország régió kerestül	Kérdve kifejtéssel irányítás az elemzés főbb lépései szerint.	Tanári kérdésekre keresik a választ, utasításokat hajtanak végre, közösen megoldják a feladatot.	grafikonok, táblázatok, adatsorok elemzése	frontális	interaktív tábla, ppt. grafikonok, adatsorok, táblázatok, régiók összesített adatai
8 perc	Fő rész (csoportmunka) Az egyes régiókhoz kapcsolódó főbb jellemzők megismerése forráselemzések alapján	A feladatok kiosztása. A csoportok munkájának segítése.	Csoportfeladatok közös megértése, feladatmegoldás, munkalapon rögzítés.	DFHT	csoportmunka	csoportfeladatlap, atlasz, statisztikai adatsorok a tankönyv alapján
24 perc	Fő rész (a csoportok beszámolója) A régiók jellemzésének bemutatása, produktnumok ismertetése	A beszámoló munkájának segítése. Értékelés, megerősítés.	A 6 csoport feladatának bemutatása. Minden csoportból egy tanuló bemutatja a közösen elkészített feladatot.		frontális	feladatok bemutatása ppt, interaktív tábla segítségével
6 perc	Óra végi összefoglalás, értékelés	A pármunka irányítása és értékelése.	Feladatok megoldása párosával.	DFHT	pármunka	megoldások kivetítése ppt–vel

Feladatok

7 pályakezdő fiatal azonos végzettséggel munkát keres. Milyenek az esélyeik és a kilitásaik, ha lakóhelyükön szeretnének maradni? A fiatalok egy-egy magyarországi régióban élnek. Ismerkedjünk meg hazánk régióival, azok főbb jellemzőivel!

Hogyan elemezzünk táblázatot vagy grafikont? Általános szempontok felelevenítése, bemutatása Közép-Magyarország régiójának jellemzőin keresztül. Tanári irányítással, kérdve kifejtéssel. Felhasznált adatok, táblázatok, grafikonok, térképek:

1. Magyarország tervezési-statisztikai régiói: Földrajzi atlasz, tankönyv 77. oldal, 1.2. ábra
2. Magyarország megyéi – kontúrterkép
3. Az egy főre jutó GDP az országos átlaghoz viszonyítva: tankönyv 78. oldal, 1.7. ábra
4. Az egy főre jutó külföldi működő tőke értéke: tankönyv 78. oldal, 1.6. ábra
5. A magyarországi régiók foglalkozási szerkezete: tankönyv 77. oldal, 1.4. ábra
6. A munkanélküliek aránya hazánk régióiban: tankönyv 78. oldal, 1.5. ábra
7. Belföldi vándorlási különbözet régióként 2004–2013 között: tankönyv 79. oldal (táblázat)

A tanulóknak átadott csoportfeladatok

1. csoport: Nyugat-Dunántúl
2. csoport: Közép-Dunántúl
3. csoport: Dél-Dunántúl
4. csoport: Észak-Magyarország
5. csoport: Észak-Alföld
6. csoport: Dél-Alföld

Csoportfeladatok a konkrét kihúzott régióra vonatkozóan:

1. feladat: A régió földrajzi fekvése
Hazánk mely részén található az adott régió?

Mely megyék alkotják? Színezd ki a megye kontúrterképén a 3 megye területét! Nevezd meg a megyéket és megyeszékhelyeket!

1. megye megyeszékhelye:
 2. megye megyeszékhelye:
 3. megye megyeszékhelye:
- Melyik nagyváros a régióközpont?

2. feladat: Nevezd meg, mely tájakon helyezkedik el a régió!

3. feladat: Hasonlítsd össze a kiválasztott régió adatát a többi régióval! Milyen helyzetben van a régió országos viszonylatban GDP, külföldi működő tőke, munkanélküliek arányát tekintve? Húzd alá a megfelelő jellemzőt!

GDP 1 főre jutó átlaga:	magas	alacsony
Külföldi működő tőke:	sok	kevés
Munkanélküliség:	alacsony	magas
Vándorlási különbözet:	+ bevándorlás	– elvándorlás

1. csoport: Nyugat-Dunántúl

4. feladata: Mely 3 régióban a legmagasabb az egy főre jutó GDP?

Mely 3 régióban a legalacsonyabb az egy főre jutó GDP?

Mit gondoltok, miért?

2. csoport: Közép-Dunántúl

4. feladata: Melyik régióban a legmagasabb a szolgáltatásokban dolgozók aránya?

Melyik régióban legmagasabb a mezőgazdaságban dolgozók aránya?

3. csoport: Dél-Dunántúl

4. feladata: Melyik 3 régióba érkezik a legtöbb külföldi működő tőke?

Melyik 3 régióba érkezik a legkevesebb külföldi működő tőke?

Mit gondoltok, miért?

4. csoport: Észak-Magyarország

4. feladata: Melyik 3 régióban legalacsonyabb a munkanélküliség?

Melyik 3 régióban legmagasabb a munkanélküliség?

Mit gondoltok, miért?

5. csoport: Észak-Alföld

4. feladata: Melyik régióba jellemző a bevándorlás? Az adatok elemzése során indokold meg a mozgást! Térj ki a választásban a régió foglalkozási szerkezetére, a beáramló külföldi működő tőke mértékére és a régió gazdasági teljesítményére (GDP)!

6. csoport: Dél-Alföld

4. feladata: Melyik régióból a legnagyobb az elvándorlás? Az adatok elemzése során indokold meg a mozgást! Térj ki a választásban a régió foglalkozási szerkezetére, a beáramló külföldi működő tőke mértékére és a régió gazdasági teljesítményére (GDP)!

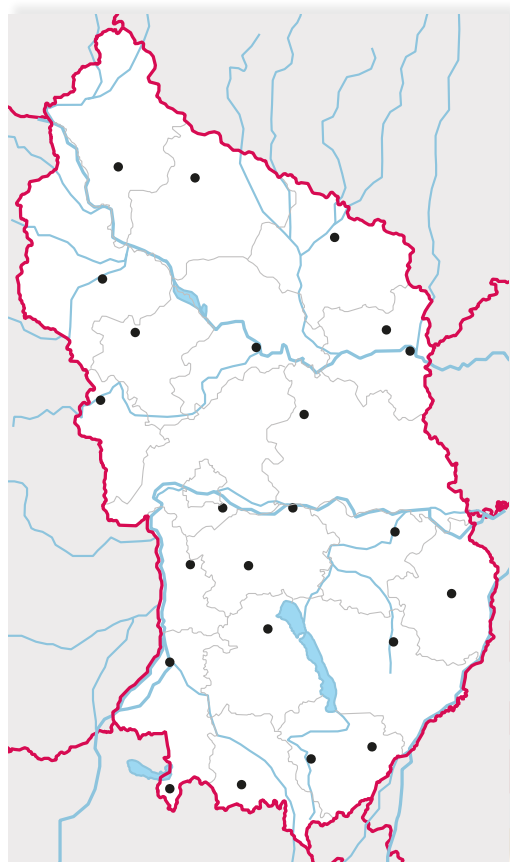
Az óra végi összefoglalás feladatai:

1. Húzd alá a Nyugat-Dunántúl régióra jellemző állításokat!

Megyék:	Vas megye	Baranya megye
Tájak:	Alpokalja	Mezőföld
GDP átlag:	magas	alacsony
Munkanélküliség:	magas	alacsony
Működő tőke:	sok	kevés
Régióközpont:	Debrecen	Győr
Nemzeti Park:	Őrségi NP	Kiskunsági NP

2. Melyik régióra ismeresz rá jellemzői alapján?

- az egy főre eső GDP értéke hazánkban itt a legalacsonyabb
- hegyvidéki része aprófalvas
- igen jelentős az elvándorlás
- legtöbb az erdő, legkevesebb a szántó
- a korábbi nehézipari központok (bányák, gyárak) többsége bezárt
- hiányzik a működő tőke
- magas a munkanélküliség → válság régió

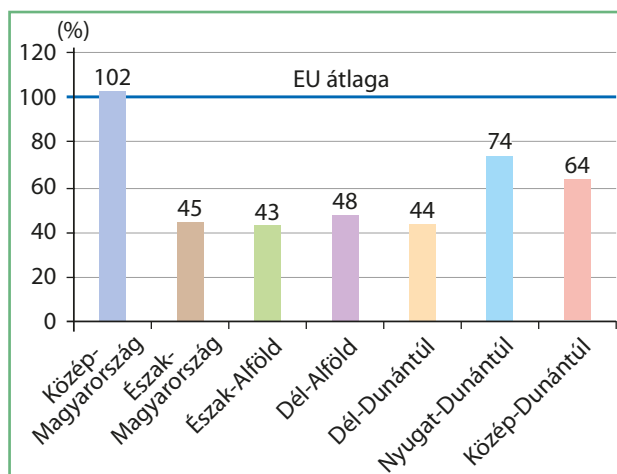

1.2. ábra. Magyarország tervezési-statisztikai régiói

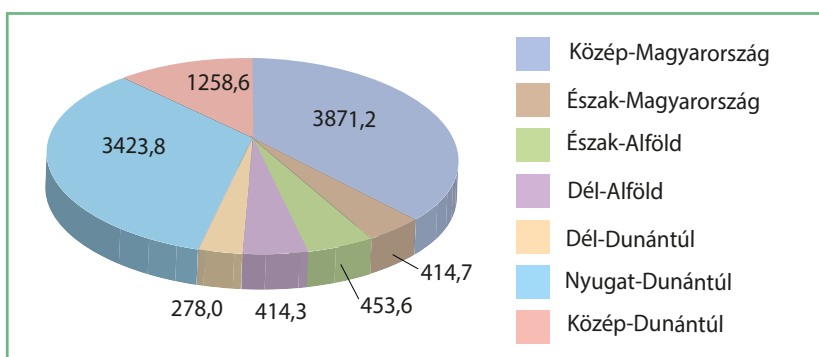
Mellékletek:

Hasonlítsd össze a táblázat adatait, és válaszolj a kérdésekre!

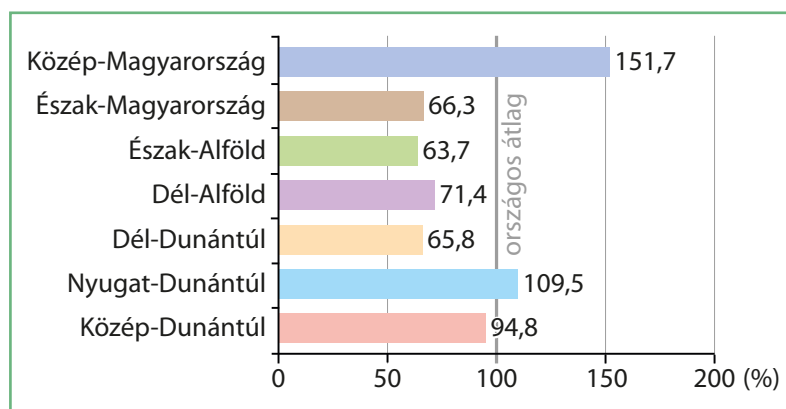
	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld
GDP/fő (ezer Ft, 2013)	4 824	2 712	3 106	2 038	1 857	1 916	2 086
Munkanélküliek aránya (% , 2013)	8,7	8,8	7,8	9,1	12,9	14,4	11,3
Egy lakosra jutó külföldi befektetés (ezer Ft/fő, 2012)	3 871,2	1 258,6	3 423,8	278,0	414,7	453,6	414,3
1000 lakosra jutó vándorlási különbözet (2013, ‰)	5,0	-1,1	3,0	-3,0	-5,1	-3,7	-1,8
Részesedés a gépipari termelésből (%, 2012)	15,8	26,9	23,7	5,4	12,0	11,1	5,0
Részesedés a vegyipari termelésből (%, 2012)	36,8	5,8	3,5	0,2	41,4	11,6	0,8

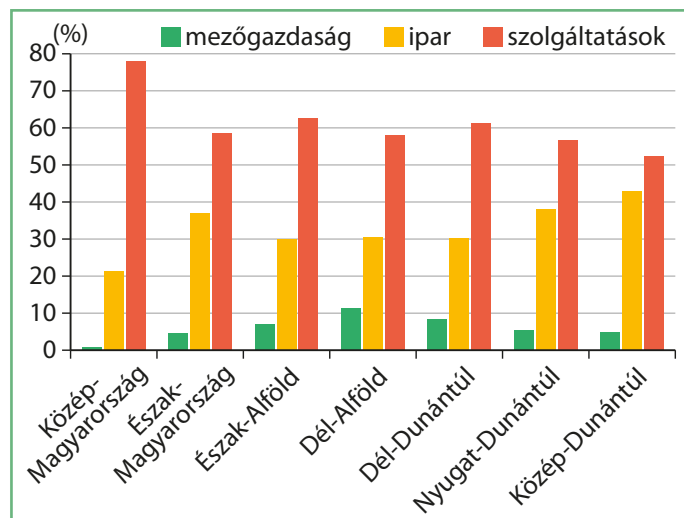
1.3. ábra. Magyarország régióinak egy főre jutó GDP-je az Európai Unió 28 tagállamának átlagához (100%) viszonyítva

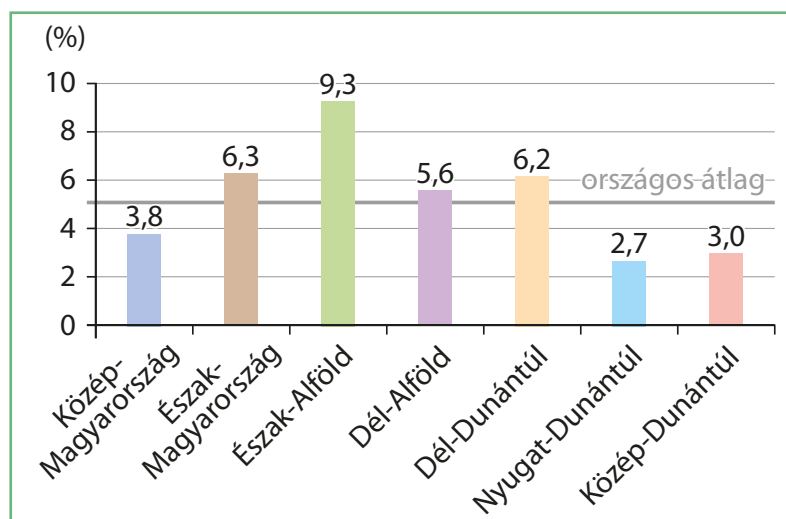
1.6. ábra. Az egy főre jutó külföldi működőtőke értéke (ezer Ft)

1.7. ábra. Az egy főre jutó GDP az országos átlaghoz viszonyítva

1.4. ábra. A magyarországi régiók foglalkozási szerkezete

1.5. ábra. A munkanélküliek aránya hazánk régióiban

Belföldi vándorlási különbözet (ezer fő) (2004–2013)			
Közép-Magyarország	5,7	Dél-Dunántúl	-2,8
Észak-Magyarország	-5,5	Nyugat-Dunántúl	1,9
Észak-Alföld	-4,4	Közép-Dunántúl	0,0
Dél-Alföld	-1,9		

A régiók belföldi vándorlási különbözete
(A vándorlási különbözet a régióba érkező, illetve az azt elhagyó lakosok számának különbsége)

2.2.3.2. Óraterv-illusztráció (FÖ/8/28. DFHT)

Készítette:	Sándorné Halász Erzsébet
Műveltségi terület:	Földünk és környezetünk
Tantárgy:	Földrajz
Évfolyam:	8. évfolyam
Téma/modul/tematikusan egység:	Gazdasági élet Magyarországon
Az óra témája:	Sikerek tengerpart és sípályák nélkül. Hazánk idegenforgalma
Az óra cél- és feladatrendszere:	Az átmenő forgalom jellemzői és infrastruktúrája; a térben és szerkezetében változó gazdasági kapcsolatok. Az idegenforgalom szerepe a gazdaságban, eltérő jellegű körzetei (okozati és prognosztikus bemutatás). A gyakorlati életre nevelés az internetalapú szolgáltatások (pl. adattárak, menetrendek, idegenforgalmi ajánlatok) használatával, a szerzett ismeretek másokkal való digitális megosztásával, valamint a tudatos vásárlói magatartás jellemzőinek bemutatásával. Digitális kompetencia Új ismereteket feldolgozó óra
Tantárgyi kapcsolatok:	Történelem, természetismeret, fizika, kémia, biológia
Kereszttantervi kapcsolatok:	Hon- és népismeret; kapcsolódás Európához és a nagyvilághoz; környezeti nevelés; információs és kommunikációs kultúra; testi és lelki egészség.
Melléklet:	Munkalap, tematikus térképek, szemelvények
Taneshközök:	F. Kusztor Adél, Makádi Mariann, Pókk Péter, Szöllőssy László (2018) Földrajz 8. Újgenerációs tankönyv. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, F. Kusztor Adél, Pókk Péter, Láng György (2018) Földrajz 8. Munkafüzet. Újgenerációs tankönyv. Oktatókutató Fejlesztő Intézet, Budapest, Balassa Bettina, Csüllög Gábor, Czigány Szabolcs, Farsang Andrea, M. Császár Zsuzsanna, Pirkhoffer Ervin, Teperics Károly, Vati Tamás, Arday István /szerk./ (2016): Földrajzi atlasz általános iskolásoknak. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, projektor vagy interaktív tábla.

Felhasznált források	F. Kusztor Adél, Makádi Mariann, Pokk Péter, Szöllőssy László (2018) Földrajz 8. Újgenerációs tankönyv. Oktatóiskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, F. Kusztor Adél, Pokk Péter, Láng György (2018) Földrajz 8. Munkafüzet. Újgenerációs tankönyv. Oktatóiskutató Fejlesztő Intézet, Budapest Balassa Bettina, Csüllög Gábor, Czigány Szabolcs, Farsang Andrea, M. Császár Zsuzsanna, Pirkhoffer Ervin, Teperics Károly, Vati Tamás, Arday István (szerk.) (2016): Földrajzi atlasz általános iskolásoknak. Oktatóiskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, Magyarország turisztikai láttnivalói interaktív térképen: http://www.fesztivalnaptar.hu/terkep/magyarorszag:latnivalok http://itthon.hu/latnivalok Mobiltelefonos applikáció a turisztikai láttnivalókról: http://myapps.hu/hu/apps/magyar-latnivalok/ Google Föld programon a Panoramio képek keresése Magyarországon frekventált turisztikai látványosságairól.
------------------------------------	---

Idő	Célok (nev.-okt.)	Az óra menete / A pedagógus tevékenysége	A tanulók tevékenysége	Módszerek	Munkaformák	Taneszközök
1 perc	Rendszerességre, pontosságra nevelés. A felelősségtudat kialakítása. Egymás tiszteletére nevelés. A fegyvelmezt magatartásra nevelés.	Óra eleji szervezések. Köszöntés. Jelentés. Az óra előkészítése. Az adminisztratív feladatok elvégzése. A felszerelés ellenőrzése.	Köszöntés. Jelentés. A felszerelés előkészítése.		frontális	tankönyv, munkafüzet, íróeszközök, füzet, földrajzi atlasz
2 perc	Ráhangelődés, motiváció.	Az óra bevezetése, célok kijelölése, feladatok meghatározása, 4 csoport kialakítása.	A tanárral folytatott beszélgetés.		frontális	interaktív tábla, ppt
5 perc	Grafikonok, táblázatok, tematikus térképek értelmezése, elemzése: hazánk idegenforgalma. Térképismeret: legnépszerűbb turisztikai célpontjaink.	Részcél: idegenforgalom és Magyarország. Legnépszerűbb turisztikai célpontjaink.	Tanári kérdésekre keresik a választ, utasításokat hajtanak végre, párosával megoldják a feladatot.	grafikonok, táblázatok, adatsorok, tematikus térképek elemzése, megbeszélés, szemlélet és logikai térképolvasás	frontális és páros munka	digitális tábla munkalap 1. feladata táblázat, atlasz, kontúrtérkép Magyarország turisztikai látnivalói interaktív térképen: http://www.fesztivalnaptar.hu/terkep/magyarorszag : latnivalok
12 perc	Az idegenforgalom szerepe a gazdaságban, eltérő jellegű körzetei [okozati és prognosztikus bemutató] csoportfeladatokon keresztül.	1. csoport: Vonzó kisvárosok 2. csoport: A turizmus felosz- tása 3. csoport: A szabadidő-turiz- mus típusai 4. csoport: Turistákat vonzó és taszító tényezők A feladatok kiosztása.	Csoportfeladatok közös megértése, feladatmegoldás, munkalapon rögzítés.	DFHT szemlélet és logikai térképolvasás	csoportmunka (differenciált)	csoportfeladatok atlasz

		A csoportok munkájának segítése.					
15 perc	Fő rész (a csoportok beszámolója) házánk idegenforgalmának bemutatása.	A beszámoló munkájának segítése. Értékelés, megerősítés.	A 4 csoport feladatának bemutatása, minden csoportból egy tanuló bemutatja a közös elkészített feladatot.		frontális	feladatok bemutatása ppt, interaktív tábla segítségével	
5 perc	Az idegenforgalom gazdaságban betöltött szerepének kiemelése.	Részcél: a turizmus szerepe a gazdaságban.	Ábrák elemzése segítségével válaszolj a kérdésre: Milyen a turizmus szerepe a gazdasági életben? Válaszodat indokold!	szemléltetés, megbeszélés	frontális	digitális tábla	
5 perc	Ismeretek rendszerezése, összefüggések elmélyítése.	Összefoglalás: Legyél szenzációs recepció!	A munkafüzet 4. feladatának megoldása és eljátszása.	szerepjáték és közös feladatmegoldás	frontális és csoportmunka	digitális tábla munkafüzet 4. feladat	

Feladatok

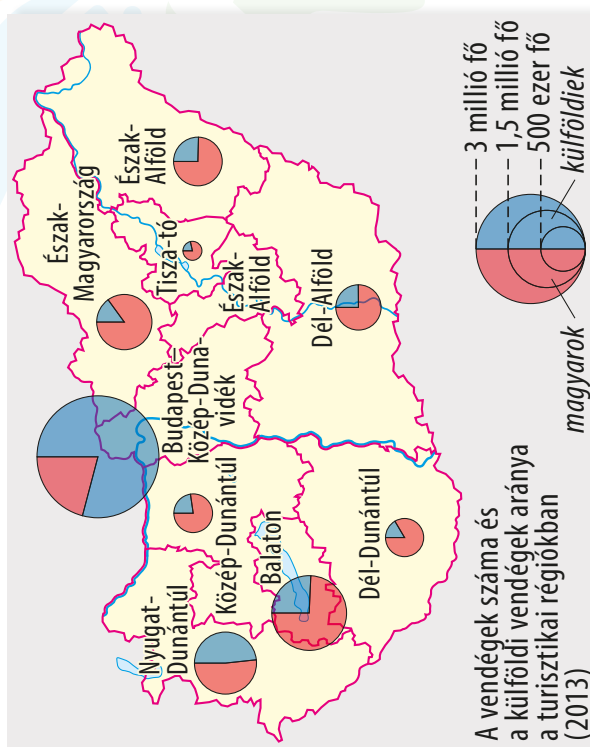
Az utóbbi időben többször is jelentek meg hírek arról, hogy egy-egy nagy útikönyv kiadásával, utazási tanácsadással foglalkozó külföldi vállalat Magyarországot vagy Budapestet ajánlja olvasóinak. Vajon tényleg ilyen népszerű hazánk a külföldiek körében? Mi az, amit keresnek itt, és mit gondolnak az országról és népéről?

Munkalap:

1. feladat: Hazánk legnépszerűbb turisztikai célpontjai⁴ A táblázat alapján nevezd meg hazánk legnépszerűbb turisztikai célpontjait! Jelöld a kontúrtérképen pirossal a külföldi, zölddel a belföldi vendégeket! Csoportosítsd a városokat idegenforgalmi régiók szerint! Mely városok fő vonzó tényezője a gyógyfürdő? Keretezd be kék színnel!

	Külföldi vendégek	Belföldi vendégek
1.	Budapest	Budapest
2.	Hévíz	Hajdúszoboszló
3.	Bük	Siófok
4.	Sárvár	Hévíz
5.	Hajdúszoboszló	Zalakaros
6.	Balatonfüred	Gyula
7.	Siófok	Bük
8.	Győr	Balatonfüred
9.	Eger	Sopron
10.	Zalakaros	Eger

Hazánk legnépszerűbb turisztikai célpontjai az eltöltött vendégéjszakák alapján (2013)

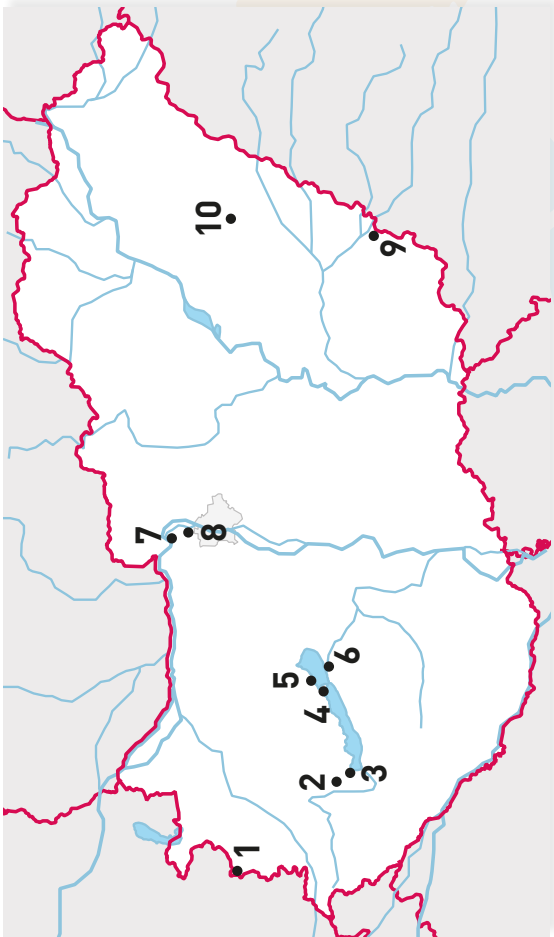

5.9. ábra. Magyarország idegenforgalmi régiói

⁴ Regisztráció után a Nemzeti Köznevelési Portálról a tankönyv és munkafüzet letölthető.

5.9. ábra. Magyarország idegenforgalmi régiói – tankönyv 67. oldal

1. csoport: Vonzó kisvárosok

A csoporton belül osszátok el a feladatokat! Az atlasz 8–9–10. oldalán lévő térképeket használjátok!

- A) Nevezd meg a térképen⁵ a számmal jelölt idegenforgalmilag vonzó kisvárosokat!
- B) Karikázd be késsel a gyógyfürdővel rendelkező települések számát!
- C) Karikázd be barnával a várral vagy kastéllyal rendelkező települések számát!
- D) Karikázd be pirossal az egyéb építészeti emlékekkel rendelkező települések számát!
- E) Milyen vonzerővel rendelkeznek a kimaradt települések?

2. csoport: Az idegenforgalom (utazás) célja és felosztása

A csoporton belül osszátok el a feladatokat! A tankönyv 64. és 65. oldaláról tájékozódjatok, használjátok az 5.3. és 5.4. ábrákat is!

A) Milyen céllal érkeznek hazánkba a turisták? A hivatásturizmus mely fajtái jellemzőek hazánkra? Egészítsd ki a táblázatot!

Hazánkba érkező külföldiek			
Idegenforgalmi céllal		1)	
szabadidős turizmus	2)	a)	
3. csoport feladata	A)	török vendégmunkások	
	B)	pénzneműk euró, határ menti térségben	
	C)	Kárpátaljáról, Erdélyből dolgozni jönnek.	
		Orvostudományi és műszaki egyetem hallgatói	

5 Térképvázlat: Idegenforgalmilag vonzó kisvárosok

B) Miért költenek sokat a konferenciaturizmus résztvevői? A szó-kártyák⁶ segítségével válaszolj!

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

⁶ Szó-kártyák képforrásai:

Éttermi felszolgálás: Shutterstock képbank:

https://www.shutterstock.com/hu/image-photo/hungary-eger-28-april-2018-waiter-1100700563?src=zhgKDIhEjkui_SGoFHWONw-1-16 (letöltve: 2018. 11. 11.)

Taxi: Shutterstock képbank:

<https://www.shutterstock.com/hu/image-photo/budapest-hungary-july-23-2014-taxi-1158409171?src=Dz7JOaJ5RYLF0AWcvaWf7A-1-22> (letöltve: 2018. 11. 11.)

Budapest: Shutterstock képbank:

https://www.shutterstock.com/hu/image-photo/budapest-hungary-8-august-2018-facade-1205760214?src=WA2epdIRdVeQ6Ng0q8_shw-1-59 (letöltve: 2018. 11. 11.)

Karácsonyi életkép: Shutterstock képbank:

<https://www.shutterstock.com/hu/image-photo/details-christmas-fair-152022578> (letöltve: 2018. 11. 11.)

C) Hogyan lehet még több konferenciát az országba csábítani? A helyes válaszoknak megfelelőket húzd alá!

Konferencia-központok létesítésével. Idegenforgalmi szakemberek képzésével. Színvonalasabb szolgáltatásokat nyújtó szállodák, éttermek működtetésével. Az országról kialakult pozitív kép erősítésével.

3. csoport: Szabadidős turizmus

A turizmus egyik leggyakoribb célja a szabadidő hasznos, sokrétű eltöltése.

A feladat megoldásához használd a tankönyv 57–58. oldalát és az 5.3. ábrát! A csoporton belül osszátok el a feladatokat!

1. feladat

Alkoss párokat a szabadidő-turizmus és jellemzői között! Írd a jellemző fölé a turizmus típusát!

1. üdülőturizmus; 2. városlátogatások, körutazások; 3. falusi turizmus; 4. gyógyturizmus; 5. rendezvényturizmus; 6. ökoturizmus; 7. kulturális turizmus

.....

A) Óriási tömegeket mozgat meg egy-egy zenei, sport vagy kulturális esemény kapcsán.

.....

B) Az egészség megőrzése, betegségek kezelése a célja. Speciális ága a fogászati turizmus. Gyógyvízben gazdag ország vagyunk.

1. alacsony árak; 2. pesszimizmus, depresszió; 3. vendégszeretet;
4. szegénység; 5. tájak szépsége; 6. a kultúra és a tudomány eredményei; 7. idegennyelv-ismeret hiánya; 8. sok gyógy- és termálvíz;
9. magyar konyha; 10. turistákat érő visszaélések, sérelmek; 11. népművészeti értékek; 12. felújított műemlékek; 13. szemes közterületek; 14. hiányos szolgáltatások.

Vonzó tényezők	Taszító tényezők
Sorszám – megnevezés	Sorszám – megnevezés

B) Melyek festenek pozitív, melyek negatív képet az országról? Írj az állítás elé + vagy – jelet!

..... Kevesen beszélnek idegen nyelveken.

..... Nagyon sok Nobel-díjas magyar származású, sok találmány köthető magyarokhoz.

..... „A legvendégszeretőbb nép a világon” – írja rólunk egy turista.

..... A híres történelmi borvidékeken remek borok készülnek.

..... A tömegközlekedés járművei korszerűtlenek.

.....

C) Főként nyáron a tó- és folyópartok a célpontok. A Balaton, a Tisza-tó és a Velencei-tó vonzza a legtöbb turistát.

.....

D) Történelmi emlékekben gazdag településeinkre jellemző. Ilyen például a barokk Eger és Sopron is.

.....

E) Nagyvárosi emberek pihenési igényeit szolgálja.

.....

F) Múzeumok, várak, kastélyok meglátogatása a fő cél. Emlékhelyekhez is köthető.

.....

G) Természeti szépségek, hegységek, nemzeti parkok, túrázási lehetőségek vonzzák az embereket.

2. feladat

Eger és környéke melyik szabadidős turizmus terén vonz sok látogatót? Állításodat támaszd alá példákkal is.

Például: Városlátogatások – Líceum, Bazilika, érseki palota, barokk épületek

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. csoport: A külföldi turistákat vonzó és taszító tényezők

Csoportosítsd a Magyarországról szóló állításokat több szempont alapján!

A) Az állítások közül válogasd szét a turistákat vonzó és taszító tényezőket! Alkoss csoportokat, írd a jellemzők számát a táblázatba!

- A magyar konyha híres, ízletesek az ételek.
- A szelektív hulladékgyűjtés nem annyira elterjedt, a külterületeken sok a szemét.
- Egyre több autópálya és gyorsforgalmi út épül.
- Az ételek egy része zsíros és fűszeres.
- A vizes sportokban a világ élvonalában vannak.
- A Balaton Európa legnagyobb meleg vizű tava.
- Budapest csodálatos és modern város, sok nagyszerű épülettel.
- Rengeteg dohányzó embert látni az utcán, sok közöttük a fiatal.

A magyar lakosság – köztük ti, diákok – mit tehetnétek a negatív képek pozitívá alakításáért?

.....

.....

.....

.....

A feladatok során felhasznált grafikonok, ábrák, táblázatok, tematikus térképek:

- 5.12. ábra. Idegenforgalmi bevételek és kiadások Magyarországon, 2013 – tankönyv 59. oldal
- 5.10. ábra. A turizmus részesedése az ország GDP-jéből és munkahelyeiből (2007) – tankönyv 59. oldal
- 5.2. ábra. A hazánkba érkező külföldi turisták megoszlása lakóhelyük szerint (2013) – tankönyv 56. oldal
- 5.5. ábra. A Magyarországra látogató külföldiek száma az utazás célja szerint – tankönyv 57. oldal
- 5.1. ábra. A Magyarország és a magyar lakosság turisztikai jellemzői az utóbbi években (millió utazás) – tankönyv 56. oldal

2.2.4. Óraterv-illusztrációk (DFHT-KIP)

2.2.4.1. Óraterv-illusztráció (FÖ/8/31. DFHT-KIP)

Készítette:	Tóth Józsefné
Műveltségi terület:	Földünk és környezetünk
Tantárgy:	Földrajz
Évfolyam:	8. évfolyam
Téma/modul/tematikusan egység:	Gazdasági élet Magyarországon
Az óra témája:	Gazdasági élet Magyarországon
Az óra cél- és feladatrendszere, típusa:	A tanulók rendszerezék a fejezetben tanult földrajzi összefüggéseket, azokat a mindennapi életben előforduló szituációkban is képesek legyenek alkalmazni. Beszédkésztség, szóbeli és írásbeli kommunikáció, szövegértés fejlesztése. Cél, hogy a tanulók csoportban való együttműködése, felelősségvállalása, feladatadata erősödjön. Segítségadás és -kérés, illetve a vitakultúra fejlesztése. Cél, hogy a tanulók munkájának megerősítése folytán státuszkezelés menjen végbe a csoportban. Új ismeret-szerzés
Tantárgyi kapcsolatok:	Matematika
Kereszttantervi kapcsolatok:	Digitalis kompetenciák, tanulásmódszertan
Melléklet:	–
Taneszközök:	Színes tollak, ceruzák, csomagolópapír, laptopok tabletek,
Felhasznált források:	F. Kusztor Adél, Pokk Péter, Szöllősy László (2016): Földrajz 8. Kísérleti tankönyv. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. 90–122., Földrajzi atlasz az 5–10. évfolyam számára, Cartographia Tankönyvkiadó Kft.

Idő	Az óra menete	A pedagógus tevékenysége	A tanuló tevékenysége	Módszerek	Munkaformák	Taneszközök
4 perc	Ráhangolódás	Az óra bevezetése, célok kijelölése. Szerepek kiosztása.	A tanárral folytatott beszélgetés, ismeretek felidézése.	DFHT-KIP	frontális	
17 perc	Fő rész (csoportmunka)	Feladatok kiosztása. A csoportok munkájának segítése.	A feladatok közös megértése, feladatmegoldás; eredmények elkészítése.	DFHT-KIP	csoportmunka	csomagolópapír, filctollak, színes ceruza, tabletek, laptopok: ppt, Paint programok
10 perc	Fő rész (csoportok beszámolója)	A beszámoló munkájának segítése. Értékelés, megerősítés.	Minden csoportból egy tanuló bemutatja a közösen elkészített feladatot.	DFHT-KIP	frontális	tábla, mágnes, interaktív tábla
6 perc	Fő rész (egyéni feladatok)	A tanulók egyéni munkájának segítése: differenciáltan.	A csoportmunkára épülő differenciált feladatok megoldása egyénileg.	DFHT-KIP	egyéni	füzetek, ceruzák, tollak
5 perc	Fő rész (egyéni beszámolók)	Az egyéni feladatok meghallgatása. Értékelés, megerősítés.	Egyéni feladatok megoldásainak ismertetése az osztállyal.	DFHT-KIP	frontális	füzetek
3 perc	Értékelés	A tanulók csoportos és egyéni munkájának értékelése; egyes tanulók pozitív értékelése, munkájának kiemelése.	A tanár értékelésének meghallgatása, belőle tanulság levonása.	DFHT-KIP	frontális	-

Síkvidéken, szelíd lankán...

Magyarország régióinak fejlődését és mai helyzetét vizsgáltuk meg az elmúlt órákon. Keresztek a természetföldrajzi és gazdasági összefüggéseket a mai helyzet hátterében!

1. csoportfeladat

Tervezzetek egy olyan utazást, mely során Magyarország összes nagy tájára ellátogattok!

Tájékanént legalább egy települést tekintetek meg!

Készítetek az útról ppt-t! Egy-egy nevezetességet keressetek a településekről!

Egyéni feladatok: (1)

Tanuló (1 – felzárkóztatás): Közúton kb. hány km-t tettetek meg? Ugyanezt az útvonalat be tudnátok-e járni vasúton?

Tanuló (2): Válassz ki egy állomáshelyet, és jellemezd a közlekedés földrajzi helyzetét!

Tanuló (3): Bővítsd még 2 képpel a ppt-t további nevezetességekkel!

Tanuló (4 – tehetségdondozás): Válassz ki az egyik állomást az útvonalatokról! Melyik nagy tájon található? Keresd meg az atlasz éghajlati térképein, hogy mennyi csapadék hullik ezen a tájon? Milyen a nyári maximum hőmérséklet? Mi az oka ezeknek az adatoknak? Mi a gazdasági következménye?

Tanuló (5): Válassz ki az egyik állomást az útvonalatokról! Melyik tanult nagy tájon található? Milyen iparágak jellemzők erre a településre?

2. csoportfeladat

Készítetek keresztretjvényt Magyarországon mezőgazdaságával kapcsolatban!

Igyekeztek minél sokszínűbben bemutatni a témát!

A rejtvény megfejtése is kapcsolatos legyen a mezőgazdasággal!

A csomagolópapírra csak a keretet készítsétek el, az osztály próbálja kitalálni a megoldásokat!

Egyéni feladatok: (2)

Tanuló (1): Az első meghatározásokat melyik nagytájhoz kapcsolódik? Indokold, hogy miért tartozhat ahhoz a tájhoz!

Tanuló (2 – felzárkóztatás): A keresztretjvény megfejtése a mezőgazdaság melyik eleméhez tartozik?

Tanuló (3): Válassz ki egy meghatározást! Írj összefüggéseket ezzel kapcsolatban!

Tanuló (4 – tehetségdondozás): A keresztretjvényben tüntettek-e fel mezőgazdasági terményeket? Ha igen, milyen iparágak kapcsolódnak hozzájuk? Keresd olyan városokat, amelyekben ilyen ipar található! Ha nem, válassz egy terményt a tanultak közül!

Tanuló (5): Válassz ki egy meghatározást! Milyen éghajlati hatás tapasztalható azon a tájon, amivel kapcsolatban áll?

3. csoportfeladat

Egy ipari nagyvállalat tulajdonosai vagytok.

Találjátok ki a vállalatot! Adjatok neki nevet! Mit állítotok elő? Mi lesz a termékek sorsa?

Írjátok le, hogy mire van szükség a vállalatok telepítéséhez!

Írjátok le annak a menetét, ahogy az alapanyagokból a ti termékeitek előáll!

Egyéni feladatok: (3)

Tanuló (1 – felzárkóztatás): A nagyvállalatok közelében milyen látványok vannak? Nézz utána az interneten!

Tanuló (2): Az előállított terméket hol tudnátok eladni? Hova, milyen úton szállítanátok?

Tanuló (3 – tehetséggondozás): Melyik tájra telepítenéd a vállalatotokat? A felsorolt telepítő tényezők közül melyik van meg ezen a tájon?

Tanuló (4): Sorold fel a csoportmunkából a vállalatotok telepítő tényezőit!

Tanuló (5): Szüksége van-e a vállalatoknak olyan alapanyagra, ami nincs a közelben? Honnan szállítható ide? Milyen éghajlati területeket érintettetek?

4. csoportfeladat

Egy mezőgazdasági kiállításon és vásáron vesztek részt Budapesten. Egy televíziós társaság riporterei vagytok. Riportot kell készítenetek egy gazdával!

Tudakoljátok meg tőle:

- Honnan érkezett? (Táj, település – használjátok a tematikus térképeket!)
- Mit, hogyan, milyen körülmények között termeszt vagy tenyészt?
- Milyen problémákkal kell megküzdenie?
- Írjátok le, és adjátok elő a beszélgetést!

Egyéni feladatok: (4)

Tanuló (1 – felzárkóztatás): Mérd meg a távolságot a vásár helyszíne és a gazda lakóhely között!

Tanuló (2): Honnan érkezett a gazda? Jellemezd annak a területnek az éghajlatát! (Csapadék, napsütés, szél, téli, nyári hőmérséklet.) Használd az atlasz éghajlati térképét!

Tanuló (3): Milyen látnivalók vannak a gazda lakóhelyén vagy környékén? Nézz utána az interneten!

Tanuló (4): Indokold meg, hogy a gazda miért foglalkozhat azzal, amit a riportban elmondott!

Tanuló (5 – tehetséggondozás): Milyen segítségre lenne szüksége a gazdának? Adj neki tanácsot, hová fordulhat segítségért!

5. csoportfeladat

Két ember találkozik, és beszélget az életkörülményeikről, lehetőségeikről!

Egyikőjük Magyarország keleti részéről érkezett, a másik a nyugati feléből.

Találjátok ki, pontosan honnan érkeztek! Miről beszélgethetnek? Írjátok meg a párbeszédet legalább 10 mondatban!

Egyéni feladatok: (5)

Tanuló (1): Adj tanácsot a keleti régióból jött embernek, hogy lakóhelyén maradva milyen lehetőségei lehetnek az előrejutásban!

Tanuló (2): A nyugati régióból jött ember honnan érkezett? Jellemezd ezt a helyet gazdasági szempontból!

Tanuló (3 – felzárkóztatás): Mivel foglakozik a keleti régióból érkezett ember? Milyennek látja a helyzetét?

Tanuló (4): Milyen látnivalók vannak a beszélgetők lakhelyén? A turizmus szempontjából jellemezd a lakhelyeket!

Tanuló (5 – tehetséggondozás): Mérd meg a távolságot a beszélgetők lakhelyei között! Milyen közlekedési eszközökkel mennyi idő alatt juthatnak el egymáshoz! Használd útvonaltervezőt az interneten!

2.2.4.2. Óraterv-illusztráció (FÖ/8/43. DFHT-KIP)

Készítette:	Tóth Józsefné
Műveltségi terület:	Földünk és környezetünk
Tantárgy:	Földrajz
Évfolyam:	8. évfolyam
Téma/modul/tematikusan egység:	Távolabbi európai térségek
Az óra témája:	Észak-Európa földrajza
Az óra cél- és feladatrendszere, típusa:	A tanulók ismerjék meg Észak-Európa országainak természeti adottságait, annak következményeit a gazdaságukra nézve. Legyenek tisztában a topográfiai fogalmakkal, a földrajzi összefüggésekkel. Beszédkézség, szóbeli és írásbeli kommunikáció, szövegértés fejlesztése. Cél, hogy a tanulók csoportban való együttműködése, felelősségvállalása, feladatadata erősödjön. Segítségadás és -kérés, illetve a vitakultúra fejlesztése. Cél, hogy a tanulók munkájának megerősítése folytán státuszkezelés menjen végbe a csoportban. Új ismeret-szerzés
Tantárgyi kapcsolatok:	Történelem, technika, biológia
Kereszttantervi kapcsolatok:	Digitális kompetenciák, tanulásmódszertan,
Melléklet:	–
Taneshközök:	Színes tollak, ceruzák, csomagolópapír, laptopok tabletek
Felhasznált források:	Bódi Anita: Dán mezőgazdasági modell, 2013. március 14: https://prezi.com/gsxbfzotl7tj/a-dan-mezogazdasagi-model/ (letöltve: 2018. 11. 11.), Ellie Cobb, Janine Eberle (2010): Nagy Európa könyv – Keresztül-kasul a kontinensen. Officina .96 Kiadó, Budapest, F. Kusztor Adél, Pokk Péter, Szöllősy László (2016): Földrajz 8. Kísérleti tankönyv. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. 166–169., Földrajzi atlasz az 5–10. évfolyam számára, Cartographia Tankönyvkiadó Kft., Anna Claybourne, Gillian Doherty, Susanna Davidson (2003): Földrajzi enciklopédia, Novum, Szeged, https://startutazas.hu/oldalon/Észak-Európa-képeket-találunk, https://www.egzotikusfuszerek.hu/blogon/Dániában-és-Svédországban-alkalmazandó-egzotikus-fűszerekkel-készített-ételrecepteket-olvashatunk.

Idő	Az óra menete	A pedagógus tevékenysége	A tanuló tevékenysége	Módszerek	Munkaformák	Taneszközök
4 perc	Ráhangolódás	Az óra bevezetése, célok kijelölése. Szerepek kiosztása.	A tanárral folytatott beszélgetés, ismeretek felidézése.	DFHT-KIP	frontális	interaktív tábla, ppt
17 perc	Fő rész (csoportmunka)	Feladatok kiosztása. A csoportok munkájának segítése.	A feladatok közös megértése, feladatmegoldás; eredmények elkészítése.	DFHT-KIP	csoportmunka	csomagolópapír, filctollak, színes ceruza, tabletek, laptopok, saját ppt, Paint programok
10 perc	Fő rész (csoportok beszámolója)	A beszámoló munkájának segítése. Értékelés, megerősítés.	Minden csoportból egy tanuló bemutatja a közösen elkészített feladatot.	DFHT-KIP	frontális	tábla, mágnes, interaktív tábla
6 perc	Fő rész (egyéni feladatok)	A tanulók egyéni munkájának segítése: differenciáltan.	A csoportmunkára épülő differenciált feladatok megoldása egyénileg.	DFHT-KIP	egyéni	füzetek, ceruzák, tollak
5 perc	Fő rész (egyéni beszámolók)	Az egyéni feladatok meghallgatása. Értékelés, megerősítés.	Egyéni feladatok megoldásainak ismertetése az osztállyal.	DFHT-KIP	frontális	füzetek
3 perc	Értékelés	A tanulók csoportos és egyéni munkájának értékelése; egyes tanulók pozitív értékelése, munkájának kiemelése.	A tanár értékelésének meghallgatása, belőle tanulság levonása.	DFHT-KIP	frontális	-

A Mikulás egy svéd asztal mellett egy vikinget a kis hableányról beszélget

Ismerkedjünk meg az észak-európai országokkal!
Tegyük egy kis kirándulást a vikingek, a Mikulás és Andersen hazájában!

1. csoportfeladat

Egy utazási iroda munkatársai vagytok.

Az a feladatotok, hogy készítsetek egy tablót reklámszöveggel, mellyel észak-európai országokba csalogatjátok a vendégeket!

A könyvek és a szabadlható lapok segítségével készíthettek válogatásokat, hogy a leginkább hívogató tablót állítsátok össze képekkel és kevés szöveggel!

Egyéni feladatok: (1)

Tanuló (1 – felzárkóztatás): Mely országokról tettetek fel képeket a tablóra?

Tanuló (2): Csoportosítsd a tablótokon levő képeket, szövegeket aszerint, hogy természeti jelenség vagy kulturális látnivaló!

Tanuló (3): Válaszd ki az egyik országot az ajánlottak közül, és jelmez a tablótok, illetve a tankönyv alapján!

Tanuló (4 – tehetséggondozás): Válassz ki egy országot a tablótokról, jellemez az ország iparát a rendelkezésre álló források alapján!

Tanuló (5): A tablótok alapján szívesen elutaznál ezekbe az országokba? Indokold!

2. csoportfeladat

Alapítsatok vállalatot Észak-Európában! Egyetlen megkötés, hogy a vállalatnak kapcsolatban kell állnia a tengerrel.

Döntsetek el, hogy mivel foglalkozzon a vállalatotok! Melyik országban fogtok működni? Melyik tengeren fogtok elsősorban tevékenykedni?

Segítségképpen használjátok a tankönyv szövegét a 166–169. oldalon!

Rajzot is készíthettek a vállalatotokhoz, pl. logót, reklámszlogent!

Egyéni feladatok: (2)

Tanuló (1): Mi a vállalatotok telepítő tényezője? Az előállított termékét hová szállítjátok?

Tanuló (2 – felzárkóztatás): Válassz ki két kikötőt a választott tenger mellől, és mérd le a távolságukat!

Tanuló (3): Milyen fővárosa annak az országnak, ahol a vállalatotok van? Milyen iparágak jellemzők ott?

Tanuló (4 – tehetséggondozás): Telepíthették volna a vállalatotokat egy másik észak-európai országba? Indokold!

Tanuló (5): A ti vállalatotokon kívül milyen iparágak jellemzők még arra az országra, ahová települtetek?

3. csoportfeladat

Az Ariel nevű luxushajó egy öt állomásból álló hajóútra indul Dánia fővárosából Észak-Európa különböző országaiba júniusban!

Írjátok le a csomagolópapírra, melyik legyen az az öt város, ahol kiköt a hajó! Jelöljétek a vaktérképen!

Állítsátok össze egy utas bördöndjét, a ruházatra figyeljétek az időjárás függvényében!

Egyéni feladatok: (3)

Tanuló (1 – felzárkóztatás): A kiindulási és a végpont közötti távolságot mérd le légvonalban, és határozd meg a földrajzi helyzetüket!

Tanuló (2): Válaszd ki az egyik várost, és jegyezd fel milyen iparágak működnek ott!

Tanuló (3 – tehetséggondozás): Hányféle ruhát pakoltatok a bőröndbe az időjárás miatt? Miért?

Tanuló (4): Mely országokat érintették az út során? Írd le a fővárosukat! Egy fővárosnak határozd meg a földrajzi helyzetét!

Tanuló (5): Milyen éghajlati területeket érintettetek?

4. csoportfeladat

Gasztró-bloggerek vagytok, és észak-európai ételeket szeretnétek megismertetni az olvasókkal!

A tabletek segítségével keressetek észak-európai ételeket! PL.: <https://www.egzotikusfuszerek.hu/>

Válasszatok közülük négyet-ötöt! Törekedjetek a változatosságra és a helyi specialitásokra!

Készítetek róluk rövid ismertetőt, nem kell az egész recept!

Egyéni feladatok: (4)

Tanuló (1 – felzárkóztatás): Mely országok ételeit választottátok?

Tanuló (2): Csoportosítsd az ételeket valamilyen szempont szerint!

Tanuló (3): Melyik étel ismerős számodra, esetleg melyiket kóstolnád meg szívesen? Milyen alapanyagok kellenek hozzá?

Tanuló (4): Az egyik étel növényi eredetű hozzávalóit gyűjtsd ki, és nézd meg a tableten, milyen éghajlati igénye van! Olvasd le az egyik választott ország szomszédos országait!

Tanuló (5 – tehetséggondozás): Válassz egy olyan ételt, amelynél van összefüggés az étel alapanyagai és az adott ország földrajzi helyzete, éghajlata és mezőgazdasága között!

5. csoportfeladat

Olvasd el a tankönyv 168. oldalán az Erdők, mezők hasznosítása című bekezdést és az alábbi linket!

<https://prezi.com/gsxbfozt7tj/a-dan-mezogazdasagi-model/>

Képzeld el, hogy dán állattartó gazdák vagytok!

Írjátok le, hogy miért jó nektek a szövetkezi tagság, miben segíti munkátokat!

Arra is térjete ki, hogy korlátoz-e benneteket valamiben ez az együttműködés!

Egyéni feladatok: (5)

Tanuló (1): Jellemezd Dánia természeti adottságait a csoportmunka alapján!

Tanuló (2): Mik a dán szövetkezeti tagság előnyei?

Tanuló (3 – felzárkóztatás): Milyen állatokat tenyésztő gazdák voltak a csoportmunkában? Milyen állatokat tenyésztenek még ezen kívül az országban?

Tanuló (4): A csoportmunka alapján mik lehetnek a hátrányai a szövetkezésnek?

Tanuló (5 – tehetséggondozás): Szerinted ez a típusú szövetkezés megvalósítható lenne Magyarországon? Nézz utána az interneten, hogy vannak-e hasonló kezdeményezések hazánkban?

3. Feladatbank

Az ismeretek és a hozzá kapcsolódó szokásrendszerek csak akkor válnak a mindennapokban használható tudássá, ha beépülnek a tanulók személyiségébe.

„Ha hallom, elfelejtem,
Ha látom, megjegyzem,
Ha csinálom, megértem.”
(Konfucius)

Az alábbi fejezetben nemcsak a földrajzórán használható, de azért döntően ott alkalmazható tematikus játékokat és feladatokat is tartalmazó gyűjteményt találhatják. A feladatok jól illeszthetők a 2. fejezetben vázolt illusztrációkhoz és a tudástárban fellelhetőkhöz, melyek a DFHT-, KIP-módszerre épültek. A feladatokat linkgyűjtemény követi, melyet tematikusan és évfolyam szerint is rendeztek a szerzők. A linkek nem kapcsolnak didaktikai feladathoz, ennek eldöntését a felhasználókra bízuk. A fejezet végén a kézikönyvhöz készült tankockák kaptak helyet, melyek az OFI földrajztankönyvek tananyagára épülten készültek, kiegészítve az illusztrációkat, és szorosan kapcsolnak a digitális alprogramhoz, valamint az újonnan készülő NAT elvárásaihoz.

3.1. Földrajzi feladatok gyűjteménye

3.1.1. Topográfiai nevek kitalálásának játéka

Cél: motiváció, kommunikáció, gondolkodásfejlesztés földrajzi tartalmakkal

Korcsoport: 12–14 év

Munkaforma: egyéni vagy csoportmunka

Előkészületek: névkártyák készítése (Magyarország, Európa stb.) megtanulandó topográfiai neveiről

Idő: kb. 5–10 perc

Játékleírás:

1. lépés: A topográfia neveket tartalmazó kártyákat a tanulók (2–3 fő csoportonként) hátára tűzik anélkül, hogy a tanulók láthatnák, hogy melyik szerepel a hátukon.

2. lépés: A tanulók egyesével megmutatják a nevüket a másik csoport tagjainak, kérdéseket tesznek föl, és a válaszok segítségével megpróbálják kitalálni, milyen név van a hátukra tűzve. A válaszok földrajzi tartalmait a tanár ellenőrzi. Aki rövidebb idő alatt kitalálja a hátán szereplő nevet, az a csoportjának szerez egy pontot.

3. lépés: A győztes az a csoport, amelyik tanulói rövidebb idő alatt kitalálták a hátukon lévő nevet.

Alkalmazások: földrajz, topográfia megszilárdítása

3.1.2. Területfejlesztési szerepjáték

Cél: motiváció, kommunikáció, gondolkodásfejlesztés

Korcsoport: 12–14 év

Munkaforma: csoportmunka

Előkészületek: Saját település fejlesztésére vonatkozó tervezés esetén a leghatékonyabb. Az előkészítése során a település társadalmi-gazdasági jellemzésére sort kell keríteni, mert ennek tükrében értékelhetők az érvelések.

A csoportok felkészítéséhez segédanyagot kell készíteni, ami az alapinformációkat tartalmazza.

1. csoportnak a beruházás tulajdonságait, céljait, tervezett hatásait, a 2. csoportnak az önkormányzatra gyakorolt gazdasági hatást, a 3. csoportnak a környezeti következményeket, a 4.-nek a várható munkaerőpiaci hatásokat kell előkészíteni. Mindegyik esetében 3-4 szempont segítséget kapnak a csoportok, de az érvelés önállóságát meg kell hagyni számukra.

Idő: kb. 10-15 perc

Játékleírás:

Ipari létesítmény telepítéséről döntenek a település önkormányzatának ülésén. Az ülésen felszólal a beruházó (befektető), az önkormányzat érdekeit megjelenítő polgármester, a környezetvédelmi aktivista és a munkahelyteremtésben érdekelt lakos (munkavállaló). A tanulók négy (3 fős) csoportot alkotnak, és összegyűjtik az érveiket a kiosztott szerepeknek megfelelően. Az érvelést egy maguk által kiválasztott szószóló adja elő, a többiek „szakértőként” segíthetik a munkáját. Az osztály maradék része (fele) a képviselőtestület szerepét játssza, és szavazással kiválasztja a legmeggyőzőbb érvelést.

A játék lefolyását a tanár koordinálja.

Alkalmazások: saját település földrajza

3.1.3. A piac működésének alapelvei (piramisjáték)⁷

Cél: motiváció, kommunikáció, gondolkodásfejlesztés

Korcsoport: 12–14 év

Munkaforma: csoportmunka

Előkészületek: rövid ismertetése a piac működésének, lapok kiosztása, vízszintes vonalakkal három részre osztott piramisok rajzolása

Idő: kb. 10-15 perc

Játékleírás:

1. lépés: A piramis részeibe beírnak a tanulók. A legalsóba írjanak három dolgot, amit megértettek az ismertetésből! A középső részbe két dolgot, amit érdekesnek találtak, és szívesen hallanának róla többet. Felülre egy dolgot, amit nem értettek meg az anyagból!

2/a lépés: Összegyűjthetjük a legfelülre írt kérdéseket, és megválaszolhatjuk közösen.

2/b lépés: Az egyes kérdéseket felolvashatják a gyerekek egyenként, és ha a többiek közül valaki azt írta a legalsó részbe (azaz megértette), akkor ő magyarázhatja el.

3. lépés: A középső, érdekesnek tartott dolgok közül együtt kiválaszthatjuk a legérdekesebbeket, és jobban elmélyedhetünk a témában.

4. lépés: Összeszámolhatjuk, hogy mely anyagrészek kerültek leggyakrabban legalulra, így összegezhethetjük, hogy mit értettek meg leginkább.

Alkalmazások: Gazdasági alapismeretek témakörben a fogalomalkotás során, ellenőrzés, megszilárdítás céljából.

⁷ MINTA: „Izgalmas tanórák, játékosan egyszerűen” – http://videotanar.hu/static/file/videotanar_izgalmas_tanorak_modszertani_fuzet.pdf (letöltve: 2017. 09. 10.)

3.1.4. Óra végi összefoglalás (kulcsszavakkal)⁸

Cél: motiváció, kommunikáció, gondolkodásfejlesztés

Korcsoport: 12–14 év

Munkaforma: csoportmunka

Előkészületek: A tananyag feldolgozása változatos módszerekkel. Öntapadós cetlik kiosztása csoportonként 10-15 darab. Két csoportot alkot az osztály.

Idő: kb. 10-15 perc

Játékleírás:

1. lépés: Minden csoport felír egy-egy tananyagban szereplő kulcsszót egy lapra. Érdekes összehasonlítási lehetőség, hogy melyik csoportban emlékeznek több kulcsszóra. (A kulcsszavak értékelése a tanár feladata, felügyelni kell, hogy ne menjenek az apró részletek irányába a tanulók!)

2. lépés: Az első csoport felragasztja az első lapot a táblára. Amennyiben ez a kulcsszó a másik csoport lapján is szerepel, ekkor mellé ragasztja a sajátját, és ők tehetik fel az újabb kulcsszót tartalmazó lapot.

3. lépés: Győztes az a csoport, amelyik több kulcsszót tudott találni.

Alkalmazások: Óra végi összefoglalás játékosan

3.1.5. Autópálya-építés – szerepjáték⁹

Cél: motiváció, kommunikáció, gondolkodásfejlesztés

Korcsoport: 12–14 év

Munkaforma: csoportmunka

Előkészületek: Az infrastruktúra fejlesztésének eltérő nézőpontú megítélését teszi lehetővé a játék. A csoportok felkészítéséhez segédanyagot kell készíteni, ami az alapinformációkat tartalmazza. 1. csoportnak az útépités jellemzőit, céljait, tervezett hatásait, a 2. csoportnak a vállalkozókra gyakorolt gazdasági hatást, a 3. csoportnak a környezeti következményeket, a 4.-nek a várható munkaerőpiaci hatásokat kell előkészíteni. Mindegyik esetében 3-4 szempont segítséget kapnak a csoportok, de az érvelés önállóságát meg kell hagyni számukra.

Idő: kb. 10-15 perc

Játékleírás:

Ipari létesítmény telepítéséről döntenek a település önkormányzatának ülésén. az ülésen fel szólal az építő, az útépitéstől forgalomnövekedést remélő vendéglátós, a környezetvédelmi aktivista és a munkahelyteremtésben érdekelt lakos (munkavállaló). A tanulók négy (3 fős) csoportot alkotnak és összegyűjtik az érveiket a kiosztott szerepeknek megfelelően. Az érvelést egy maguk által kiválasztott szószóló adja elő, a többiek „szakértőként” segíthetik a munkáját.

A játék lefolyását a tanár koordinálja.

Alkalmazások: Magyarország tanítása

⁸ MINTA: „Izgalmas tanórák, játékosan egyszerűen” – http://videotantar.hu/static/file/videotantar_izgalmas_tanorak_modszertani_fuzet.pdf (letöltve: 2017. 09. 10.)

⁹ MINTA: Farsang A.: Földrajztanítás korszerűen. – GEOLITERA, Szeged 2011; 126. o. alapján

3.1.6. Hol, milyen éghajlatú területen jártam?

Cél: motiváció, kommunikáció, gondolkodásfejlesztés

Korcsoport: 12–14 év

Munkaforma: egyéni munka

Előkészületek: –

Idő: kb. 5–10 perc

Játékleírás:

1. lépés: A „Mesterségem címere” játék mintájára szervezhető a játék. Az osztályból egy tanuló kimegy, távollétében az osztály kiválaszt a földrajzi övezetesség témakörében tanult éghajlati övezetek/területek közül egyet.

2. lépés: A beszóltott tanuló kérdéseket tehet fel a terület időjárási elemeire vonatkozóan. Ezek segítségével kitalálhatja, mire gondolt az osztály.

3. lépés: 3–4 tanulóval eljátszható az övezetesség témakörének összefoglalása. Győztes az a tanuló, aki a legkevesebb kérdésből beazonosította az osztály által kitalált éghajlati területet.

Alkalmazások: földrajzi övezetesség

3.1.7. Éghajlati diagram elemzése

Cél: motiváció, kommunikáció, gondolkodásfejlesztés, földrajzi (éghajlattani) ismeretek megszilárdítása

Korcsoport: 12–14 év

Munkaforma: csoportmunka

Előkészületek: 4–5 fős csoportok alkotása. Éghajlati övezetek/területek választása (5 darab a csoportok számának megfelelően) és az azokat ábrázoló éghajlati diagramok kiosztása a csoportoknak.

Idő: kb. 10–15 perc

Játékleírás:

Éghajlati övek/területek jellemzőinek ismeretét szilárdítja meg. A tanulók 4–5 fős csoportokat alkotnak. Mindegyik csoport egy-egy éghajlati övet/területet kap. Feladatuk, hogy a diagramot elemezve megnevezzék azt az éghajlati területet, aminek adatait ábrázolja a diagram. Az elemzés szempontjait a diagramhoz kapják segítségként a csoportok. A kész megoldásokat a többi csoport számára is elmagyarázzák a csoportvezetők.

A játék lefolyását a tanár koordinálja.

Alkalmazások: A földrajzi övezetesség összefoglalására alkalmas feladat

3.1.8. Éghajlati diagram szerkesztése és gyakorlati elemzése

Cél: motiváció, kommunikáció, logikus gondolkodás fejlesztése, földrajzi (éghajlattani) ismeretek megszilárdítása, külső koncentráció (matematika)

Korcsoport: 13–16 év

Munkaforma: csoportmunka

Előkészületek: 4-5 fős csoportok alkotása. Éghajlati övezetek/területek választása. Adatok kiosztása a csoportoknak. Szerkesztőfelület működésének bemutatása.¹⁰

Idő: kb. 10-15 perc

Játékleírás:

A szoftverbe írt adatok alapján kirajzolja a Walter–Lieth-féle klímadiagramot. A szoftver magyarázó része segíti a diagram értékeinek leolvasását és az éghajlatra jellemző következtetések levonását. A további diagramok segítik az egyéb éghajlati elemek értékelését (hótakaró, napsütés stb.).

A játék lefolyását a tanár koordinálja.

Alkalmazás: gyakorlati kérdések megválaszolására, például: A Fuji repülőtér diagramja és az atlasz alapján gondold át, miért egyenletesebb a csapadékeloszlás ezen az éghajlaton szokásosnál? Az elmúlt két hét adatai alapján mely napok voltak a legkedvezőtlenebbek leszállásra, és miért?¹¹

3.1.9. Beugratós játék (hibakutatás, igaz-hamis játék továbbgondolva)

Cél: motiváció, kommunikáció, gondolkodásfejlesztés, földrajzi (éghajlattani) ismeretek megszilárdítása

Korcsoport: 12–14 év

Munkaforma: csoportmunka

Előkészületek: 4-5 fős csoportok alkotása. Éghajlati övezetek/területek választása és kiosztása a csoportoknak.

Idő: kb. 10-15 perc

Játékleírás:

Éghajlati övek/területek jellemzőinek ismeretét szilárdítja meg. A tanulók 4-5 fős csoportokat alkotnak. Mindegyik csoport egy-egy éghajlati övet/területet kap. Feladatuk, hogy négy igaz és egy hamis állítást írjanak fel egy lapra. A négy helyes állítás azért fontos, hogy segítségükkel eldönthető legyen az éghajlati övezet/terület neve, értelmezhető legyen a hibás állítás. Ezeket az állításokat felolvassák a többi csoport tagjai előtt, akiknek rá kell jönni az éghajlati terület nevére, és ki kell szűrni az állítások közül az egyetlen kakuktkojást.

Lehet versenyszerűen is, akkor a győztes az a csoport, amelyik a végére a legtöbb helyes megoldást adta.

A játék lefolyását a tanár koordinálja.

Alkalmazások: A földrajzi övezetesség összefoglalására alkalmas feladat.

3.1.10. Kooperatív technika – láncmódszer

Cél: együttműködés, motiváció, kommunikáció, memorizálás, rögzítés, bevésés, gondolkodásfejlesztés

Korcsoport: 12–14 év

Munkaforma: csoportmunka

¹⁰ Forrás: <http://www.zivatar.hu/script.php?id=walter-lieth> (letöltve: 2018. 11. 06.)

¹¹ Metoblue weboldalt használhatjátok a feladat megoldásához!

Előkészületek: A tanulók körben foglalnak helyet.

Idő: 3-4 perc csoportonként

Játékleírás:

1. lépés: A tanulók mindegyikének ugyanarra a kiegészítendő kérdésre kell válaszolnia egy egyszerű szabály alkalmazásával: a válaszban a saját válasz előtt mindig meg kell ismételni az előző tanuló(k) által adott válasz(oka)t is.

2. lépés: A gyakorlathoz körbe ültetjük a tanulókat, ez megkönnyíti a memorizálást. A téma feldolgozását kivetített képekkel segítjük.

Alkalmazások: földrajz 7-8. (Minden más tantárgynál is)

Példafeladat:

- A Magas-Tátra gyűrt hegység.
- A Magas-Tátra gyűrt hegység és fiatal lánchegység.
- A Magas-Tátra gyűrt hegység, fiatal lánchegység és a Kárpátok tagja.
- A Magas-Tátra gyűrt hegység, fiatal lánchegység, a Kárpátok tagja és egyben a Kárpátok legmagasabb hegysége.
- A Magas-Tátra gyűrt hegység, fiatal lánchegység, a Kárpátok tagja, egyben a Kárpátok legmagasabb hegysége és az ÉNy-i Kárpátokban fekszik.
- A Magas-Tátra gyűrt hegység, fiatal lánchegység, a Kárpátok tagja, egyben a Kárpátok legmagasabb hegysége és az ÉNy-i Kárpátokban fekszik, Szlovákiában.
- A Magas-Tátra gyűrt hegység, fiatal lánchegység, a Kárpátok tagja, egyben a Kárpátok legmagasabb hegysége és az ÉNy-i Kárpátokban fekszik, Szlovákiában és legmagasabb csúcsa a Gerlachfalvi-csúcs.

3.1.11. Szemléleti és logikai térképolvasás – feladat

Cél: szemléleti és logikai térképolvasás fejlesztése motiváció, kommunikáció, gondolkodásfejlesztés

Korcsoport: 13-14 év

Munkaforma: csoport-, páros és egyéni munka

Előkészületek: csoportfeladat elkészítése kontúrtérképpel

Idő: 10-15 perc (feladattól függően)

Feladatleírás:

1. lépés: Nevezd meg atlaszod segítségével a térképen (térképvázlaton, kontúrtérképen) számmal (betűvel) jelölt idegenforgalmilag vonzó kisvárosokat! (felszíninformákat, folyókat, tájakat)

2. lépés: A megnevezés után adjunk további feladatokat. Csoportosítsd, húzd alá stb. Lásd a lentebbi feladatban!

Alkalmazások: Földrajz 7-8. évfolyam. A konkrét példa: hazánk idegenforgalma

Variációk: A lassabban haladó diákoknak megadhatók az egyedi földrajzi fogalmak (városok) összekeverve, és ő a ráismerés szintjén fog dolgozni.

Példafeladat (A feladat az OFI kísérleti tankönyv 8. o. munkafüzetének feladata alapján készült a Hazánk idegenforgalma című tanegységhez)

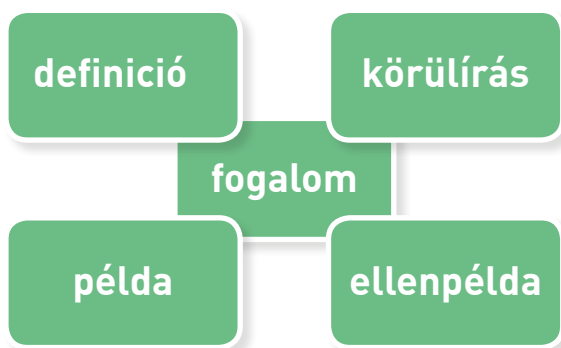
3.1.12. Nyomatékosítás¹²

Cél: motiváció, kommunikáció, gondolkodásfejlesztés

Korcsoport: 12–14 év

Munkaforma: egyéni munka

Előkészületek: a tananyag feldolgozása változatos módszerekkel; A/4-es lapok kiosztása gyerekenként.

Idő: kb. 10-15 perc

Játékleírás:

1. lépés: Minden gyerek papírt kap, és a lap közepére felírja azt a fogalmat (kifejezést, újonnan tanult szót), amit a legérdekesebbnek tartott az óra folyamán.

2. lépés: Négy részre osztja a lapot, és a fogalomhoz kapcsolódóan a következő kiegészítéseket teszi: (Frayer-modellábra)

A tanár kiválaszt néhány (a tananyag szemszögéből) fontos fogalmat, és közösen megbeszéli az erről születő megoldásokat!

3.1.13. Óra végi összefoglalás (cetlikkel)¹³

Cél: motiváció, kommunikáció, gondolkodásfejlesztés

Korcsoport: 12–14 év

Munkaforma: egyéni munka

Előkészületek: a tananyag feldolgozása változatos módszerekkel; öntapadós cédulák kiosztása gyerekenként

Idő: kb. 10-15 perc

Játékleírás:

1. lépés: Minden gyerek papírt kap, és felír egy kérdést a tetejére, ami az adott témával kapcsolatos (és számára nem érthető).

2. lépés: Az összes papírlapot felragasztják egy táblára egymás mellé (azonos kérdéseknél egymásra).

¹² MINTA: „Izgalmas tanórák, játékosan egyszerűen” – http://videotantar.hu/static/file/videotantar_izgalmas_tanorak_modszertani_fuzet.pdf (letöltve: 2017. 09. 10.)

¹³ MINTA: „Izgalmas tanórák, játékosan egyszerűen” – http://videotantar.hu/static/file/videotantar_izgalmas_tanorak_modszertani_fuzet.pdf (letöltve: 2017. 09. 10.)

3. lépés: A gyerekek végignézik a kérdéseket, és válaszolnak rá, válaszaikat kis öntapadós cédlákra (post-it), írják, majd helyezték el a kérdések alá!

4. lépés: A tanár az egyértelműen megválaszolt kérdéseket ismerteti, majd azokat, amelyekre kevés válasz érkezett, közösen feldolgozzák. Olvassák fel ezeket a kérdést, és a rá adott választ, majd beszéljék meg, hogy azok vajon helyesek-e!

5. lépés: Végül együtt átnézik azokat a kérdéseket, amelyekre a legtöbb különféle válasz érkezett, és megbeszélik, hogy melyik a helyes!

Alkalmazások: Óra végi összefoglalás játékosan

Variáció: Három csoportot alkotnak a gyerekek. Mindegyik egy-egy kérdést/kérdéscsoportot fogalmaz meg. A másik két csoport egyike válaszol a kérdésre, a harmadik eldönti, hogy helyes volt a válasz, avagy nem. Újabb kérdés – forgóban változó szereposztással.

3.1.14. Időjós szólások, közmondások – játék

Cél: ráhangolás, motiváció, kommunikáció, gondolkodásfejlesztés

Korcsoport: 13–14 év

Munkaforma: csoport-, páros és egyéni munka

Előkészületek: a szólások szavankénti feldarabolása és borítékokban való elhelyezése

(Magyarázathoz esetleg: internet-hozzáférés, tanulói laptop vagy okostelefon használata.)

Idő: kb. 5 perc

Játékleírás:

1. lépés: Csoportonként 1 db boríték kiosztása, amelyben legalább 2 közmondás, (szólás) van szavakra felszabdalva az adott témához.

2. lépés: A tanulók rakják megfelelően össze a szavakat úgy, hogy helyes közmondásokat kapjanak.

3. lépés: Helyes sorrend után magyarázzuk meg a közmondások jelentését!

Alkalmazások: földrajz 8. évfolyam: Hazánk időjárása és éghajlata, biológia, magyar nyelv és irodalom

Példa:

A borítékokban népi megfigyelésekre épülő közmondások szólások keveredtek össze. Rakd helyes sorrendbe a szavakat, fejtsd meg, mely szólásokat, közmondásokat rejti a boríték! A helyes sorrend után magyarázzuk meg a közmondás jelentését! Hogyan kapcsolódnak hazánk időjárásához?

Sándor, József, Benedek, zsákban hozzák a meleget. – Március 20. A csillagászati tavasz kezdete, tehát általában felmelegedés várható a jeles napok környékén.

Májusi eső aranyat ér. – A kontinentális éghajlaton nyár elején van a csapadékmaximum. A csapadék hatására kizöldül a határ, a növények gyors fejlődésnek indulnak, ez az alapja a bő termésnek.

3.1.15. Kooperatív technika – ablakmódszer

Cél: együttműködés, motiváció, kommunikáció, gondolkodás fejlesztése

Korcsoport: 12–14 év

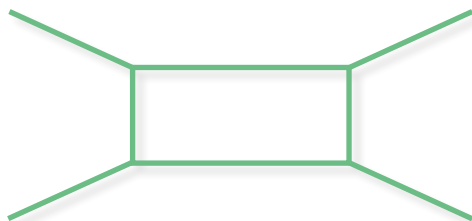
Munkaforma: csoportmunka

Előkészületek: a lap ablakmódszer szerint 4 + 1 részre osztása

Idő: kb. 10 perc

Játékleírás:

1. lépés:

4+1 részre osztjuk a csoportnak a lapot a korábbi ábra szerint. A négy szélső ablakot és a csoporttagokat 1–4-ig beszámozzuk.

2. lépés: A beszámozott részekbe írják az egyes csoporttagok elképzeléseiket az adott témáról

3. lépés: Majd utána a középső részbe a közösen kialakított csoportvélemény kerül.

Alkalmazások: földrajz 7–8. évfolyam – minden tantárgynál

Példafeladat:

Az ablakmódszer segítségével gyűjtjük össze Magyarország idegenforgalmát befolyásoló tényezőket! Azaz: mely tényezők vonzzák a turistákat hazánkba? Magyarazzuk meg, hogyan hatnak ezek az idegenforgalomra, gazdasági fejlődésünkre!

Gyűjtsünk össze taszító tényezőket! (Másik csoport feladata is lehet.)

3.1.17. Alkoss csoportokat, és dönts!

Cél: rendszerezőképeség fejlesztése, logikus gondolkodás fejlesztése, problémamegoldó képeség fejlesztése, kommunikáció

Korcsoport: 10–12 év

Munkaforma: csoportmunka, egyéni és pármunka

Előkészületek: A csoport feladatleírásának elkészítése

Idő: kb. 10-15 perc (feladattól függően)

Játékleírás:

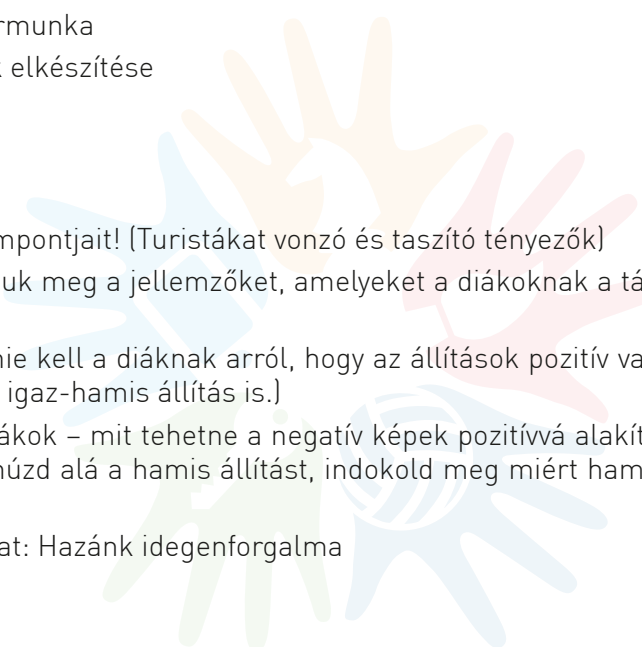
1. lépés: Adjuk meg a csoportosítás fő szempontjait! (Turistákat vonzó és taszító tényezők)

2. lépés: Sorszámozva és összekeverve adjuk meg a jellemzőket, amelyeket a diákoknak a táblázatba kell rendezniük.

3. lépés: Másfajta csoportosításban döntenie kell a diáknak arról, hogy az állítások pozitív vagy negatív képet festenek az országról. (Lehet igaz-hamis állítás is.)

4. lépés: A magyar lakosság – köztük ti, diákok – mit tehetne a negatív képek pozitívvá alakításáért? (Ha igaz-hamis feladatról van szó: húzd alá a hamis állítást, indokold meg miért hamis, tedd igazzá!)

Alkalmazások: 7–8. földrajz. Az adott feladat: Hazánk idegenforgalma

Példafeladat:

4. csoport A külföldi turistákat vonzó és taszító tényezők

Csoportosítsd a Magyarországról szóló állításokat több szempont alapján!

A) Az állítások közül válogasd szét a turistákat vonzó és taszító tényezőket! Alkoss csoportokat, írd a jellemzők számát a táblázatba!

1. alacsony árak; 2. pesszimizmus, depresszió; 3. vendégszeretet; 4. szegénység; 5. tájak szépsége; 6. a kultúra és a tudomány eredményei; 7. idegennyelv-ismeret hiánya; 8. sok gyógy és termálvíz; 9. magyar konyha; 10. turistákat érő visszaélések, sérelmek; 11. népművészeti értékek; 12. felújított műemlékek; 13. szemetes közterületek; 14. hiányos szolgáltatások.

Vonzó tényezők	Taszító tényezők
Sorszám – megnevezés	Sorszám – megnevezés

B) Melyek festenek pozitív, melyek negatív képet az országról? Írj az állítás elé + vagy – jelet!

..... Kevesen beszélnek idegen nyelveken.

..... Nagyon sok Nobel-díjas magyar származású, sok találmány köthető magyarokhoz.

..... „A legvendégszeretőbb nép a világon” – írja rólunk egy turista.

..... A híres történelmi borvidékeken remek borok készülnek.

..... A tömegközlekedés járművei korszerűtlenek.

..... A magyar konyha híres, ízletesek az ételek.

..... A szelektív hulladékgyűjtés nem annyira elterjedt, a külterületeken sok a szemét.

..... Egyre több autópálya és gyorsforgalmi út épül.

..... Az ételek egy része zsíros és fűszeres.

..... A vizes sportokban a világ élvonalában vannak.

..... A Balaton Európa legnagyobb meleg vizű tava.

..... Budapest csodálatos és modern város – sok nagyszerű épülettel.

..... Rengeteg dohányzó embert látni az utcán, sok közöttük a fiatal.

A magyar lakosság (köztük ti, diákok) mit tehetne a negatív képek pozitívá alakításáért?

3.1.18. Képkirakó – feladat

Cél: motiváció, kommunikáció, gondolkodásfejlesztés

Korcsoport: 12–14 év

Munkaforma: egyéni munka, pármunka, lehet csoportmunka is.

Előkészületek: képek feldarabolása, borítékba helyezése, feladatlap elkészítése

Idő: 5-10 perc (feladattól függően)

Feladatleírás:

1. lépés: Munkalapok és a borítékok kiosztása.

2. lépés: A képdarabok összeillesztése. Mit ábrázolnak a képek? → megállapítás

3. lépés: A képek segítségével válaszoljatok a kérdésekre!

Alkalmazások: Földrajz 7–8. évfolyam. Konkrét feladatban: Hazánk idegenforgalma (8. évfolyam)

3.1.19. Pakolj be az osztálytársadnak!

Feladat: összeállítani az osztálytársunk úti csomagját az alapján, hogy milyen éghajlatú településre kell utaznia, neki pedig ez alapján kell kitalálnia, hogy hová is kell mennie, a Föld mely részei, esetleg mely jelentősebb települései jöhetnek szóba, mint úti cél.

Munkaforma: páros munka

Előkészületek: A tanár a földrajzi atlasz „Földrajzi és éghajlati övezetesség” c. térképén (40. o.) található településneveket és egy dátumot (hónap, nap) felírja egy-egy kártyára. Az osztályban párokat jelöl ki úgy, hogy az is szempont legyen, hogy azok tagjai egymástól távolabb üljenek.

Megvalósítás: Mindenki kap (húz) egy kártyát, megkeresi a kártyára írt települést az atlasz „Földrajzi és éghajlati övezetesség” c. térképén, és leolvassa az éghajlatát. Az éghajlat jellemzőinek ismeretében, a kártyán szereplő dátum figyelembevételével összeállítja párja úti csomagját, bepakolva mindazt, amire ott és akkor szüksége lehet. Például: ruházat, kiegészítők (esernyő, napszemüveg, elemlámpa stb.). Miután elkészültek, a párok tagjai egymás mellé ülnek, és kicserélik a listákat (vagy a játék változataitól függően a rajzokat, képeket), és azok alapján – a dátum ismeretében – megpróbálják kitalálni, hogy hova is kell elutazniuk. A tanulók a település nevét és az éghajlatot nem árulhatják el egymásnak, de segítségként megbeszélhetik, hogy a csomag egy-egy elemét miért is pakolták be (pl.: Azért csomagoltam neked naptejet is, mert akkor, amikor utazol, sokat és erősen süt ott a nap.)

Változatok: Az éghajlat jellemzőinek felidézéséhez a tanulók használhatnak éghajlati diagramot, amit vagy maguk keresnek ki a tankönyvből, vagy a tanártól kapnak. Nem (csak) azokat a településeket használjuk, melyek az éghajlati térképen is fel vannak tüntetve. A tanulóknak ekkor először a települést kell megkeresniük az atlaszban, majd az éghajlati térkép segítségével tudják meghatározni annak éghajlatát. Az úti csomag összeállítása során a tanulók önállóan írhatnak listát, vagy készíthetnek rajzot (felöltöztetik és felszerelik a párjukat), esetleg a tanár által adott (pl. reklámújságból kivágott) képek közül válogatják ki a szerintük szükséges ruhadarabokat és felszerelési tárgyakat.

3.1.20. Természetföldrajzi vegyesbazár

Cél:

Tartalmi: a külső erők felszínformáló folyamatainak megismerése

Képességfejlesztési, nevelési: időbeli tájékozódási képesség fejlesztése, összehasonlító képesség fejlesztése, problémamegoldó gondolkodás fejlesztése, együttműködési készség

fejlesztése, rendszerezőkéesség fejlesztése, dialektikus gondolkodásra nevelés, környezetvédelmi nevelés, motiváció

Külső koncentráció: fizikai, logikai kompetenciák

Korcsoprt: 13 év

Munkaforma: csoportmunka

Előkészületek: IKT-eszközön (pl. Learningapps.org) vagy papíron a különböző külső erők térben vagy időben egymás után következő folyamatairól képek, ábrák összegyűjtése a folyamat megindulásától a forma létrejöttéig)

Idő: kb. 10–20 perc

Játékleírás:

1. lépés: Minden csoport kap a külső erőkről egy-egy képet (gleccser, jégtakaró, szél, folyóvíz, tenger(part), karsztosodás, ember) tartalmazó borítékot.

2. lépés: Szét kell szedni és meghatározni a különböző külső erőkre vonatkozó képeket, majd minden tanuló elvesz egyet.

3. lépés: Helyükről felállva, megkeresik az azonos külső erőhöz tartozó képeket és a társakkal új csoportot alkotnak.

4. lépés: Időbeli, térbeli sorrendbe rakják a képeket, megbeszélve a köztük lévő összefüggéseket.

Ellenőrzés: A 4. lépés tábla előtt lehet ellenőrzés is, csoportonként. Másik lehetőség, hogy kirakják a képeket egy tablóra, és a szószóló(k) a többi csoportnak felmutatva bemutatják az adott folyamat lépéseit, formáit.

Alkalmazások: A közetburok témakör, külső erők.

Variációk: A játék egyszerűsíthető, ha a különböző külső erőkhöz tartozó képek között nem kell időbeli vagy térbeli összefüggést keresni, csak annyit eldönteni, hogy az adott kép mit ábrázol, esetleg az adott erő mely tevékenysége (erózió vagy felhalmozás) hozta létre.

3.1.21. Kincskereső

Munkaforma: páros munka

Cél: a térképen való tájékozódás fejlesztése

Feladat: A párok mindkét tagja kikeres egy tetszőleges települést az atlaszból, ahová elrejtí a képzeletbeli kincset, majd a párja számára készít egy leírást, amely alapján az megtalálhatja. A leírásban a földrajzi fókuszot, a térképlapok keresőhálózatát, a térképek vonalas arány-mértékét és az égtájakat lehet (kell) iránymutatásként használni. A feladat ismertetése során a tanár szabja meg, hogy honnan induljon a kincskeresés, és hány lépésben kelljen eljutni a kincsig. Ha a páros valamely tagjának nem sikerül megtalálnia a kincset, akkor közösen végignéze a leírást, együtt kell rájönniük, hogy melyikük és hol hibázott.

Először célszerű egyéni munkában bevezetni a feladatot annak érdekében, hogy minden tanuló pontosan megértse, mit kell csinálnia. Ennek során a tanár közli a tanulókkal, hogy képzeletbeli kincset rejtett el az atlaszban is szereplő egyik településen (vagy szigeten, tájon stb.), és a táblára fel fogja írni (kivetíti, felolvassa) hogyan lehet megtalálni azt. Aki leghamarabb megmondja a kincses település (vagy sziget, táj stb.) nevét, valódi jutalomra válthatja a kincset. A keresés során az atlasz több térképét célszerű használni.

Pl.: Indulj el Budapestről nyugat felé, majd 200 km megtétele után fordulj DNY-i irányba és menj még kb. 250 km-t!

Az ott található kisváros földrajzi szélességéből vonj le 31, a földrajzi hosszúságához pedig adj hozzá 27,7 fokot!

Miután megpihentél az ott található (fő)városban, menj dél felé még kb. 27 fokot! Elérsz egy szigetre, melynek fővárosában van a kincs.

3.1.22. Állítsd megfelelő sorrendbe! – feladat

Cél: ok-okozati összefüggések feltárása, motiváció, kommunikáció, gondolkodásfejlesztés

Korcsoport: 12–14 év

Munkaforma: egyéni munka, pármunka

Előkészületek: feladatlap elkészítése

Idő: kb. 2-5 perc

Játékleírás:

1. lépés: Állítsd logikai sorrendbe a deltatorokolat kialakulásának folyamatát!

2. lépés: A sorrendnek megfelelően számozd be a lépéseket!

Alkalmazások: földrajz 7–8. évfolyam

Variációk: képekkel is alkalmazható

Példafeladat:

Állítsátok logikai sorrendbe a deltatorokolat kialakulásának folyamatát! A legkorábbival kezd: 1!

..... A folyó ágakra bomlva ömlik a tengerbe.

..... A folyó eléri a tenger szintjét (0 m).

..... Lerakja a magával szállított hordalékot.

..... Esése megszűnik.

..... A folyó sebessége lecsökken.

..... Szigeteket, zátonyokat épít.

3.1.23. Kooperatív technika – ABC-módszer

Cél: analízis, szintézis, motiváció, kommunikáció, gondolkodásfejlesztés. Egy téma összefoglalásakor ajánlott módszer.

Korcsoport: 12–14 év

Munkaforma: csoportmunka

Előkészületek: feladatlap az ábécé betűivel

Idő: kb. 10 perc

Játékleírás:

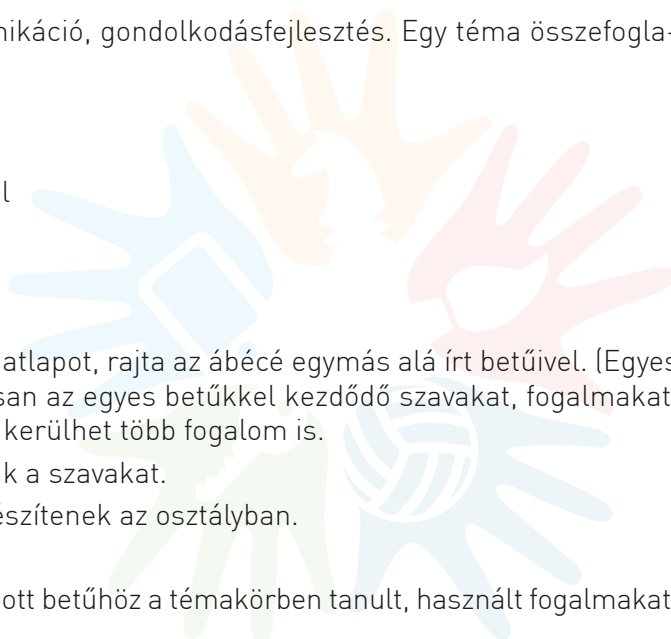
1. lépés: A csoportok kapnak egy-egy feladatlapot, rajta az ábécé egymás alá írt betűivel. (Egyes betűk elhagyhatók.) A témával kapcsolatosan az egyes betűkkel kezdődő szavakat, fogalmakat, adatokat írnak a feladatlapra. Egy betűhöz kerülhet több fogalom is.

2. lépés: Amikor készen vannak, felolvassák a szavakat.

3. lépés: Csomagolópapíron közös listát készítenek az osztályban.

Alkalmazások: földrajz 7–8. évfolyam

Variációk: Európa összefoglalása – Írd az adott betűhöz a témakörben tanult, használt fogalmakat, kifejezéseket!

A: Alföld, Appenninek, Alpok	Á: árvízvédelem
B: Balti-ősföld, Brit-szigetek Balkán-hg.	C: ciánszennyezés
CS: Cseh-medence peremhegységei	D: Déli-Kárpátok, Dinári-hg.
E: Európai Unió, euróövezet	É: Északi-tenger, Északnyugati-Kárpátok
F: Finn-tóvidék, Földközi-tenger	G: Germán-alföld, Gibraltári-szoros
Gy: Gyimesek	H: Hargita, havasi rétek, hágó, hegyvonulat
I: Izland, integráció	J: Jeges-tenger, jégtakaró, jégkorszak
K: Kárpátok, Kelet-európai-síkság	L: lösz, La Manche, letarolt síkság, Lengyel-alföld
M: medencejelleg, Miniszterek tanácsa	N: Német-középhegység
NY: Nyugat-Európa, nyelvcsalád	O–Ó: óceáni éghajlat
Ö–Ő: ősföld	P: Pireneusok, Pó-síkság
R: Rodope	S: Skandináv-hg., Skandináv-félsziget
Sz: Szicília	T: tagolt tengerpart, tengersizem
U–Ú: Urál, U alakú völgy	V: Variszkuszi-hegységrendszer, vetődés, V alakú völgy
Z: zöldár	

3.1.24. Összekötő – feladat

Cél: Összefüggések feltárása, motiváció, kommunikáció, gondolkodásfejlesztés

Korcsoport: 10–12 év

Munkaforma: egyéni-, pármunka

Előkészületek: Az összekapcsolódó párok megadása külön halmazokba. Jelen esetben fogalom- és definícióhalmazokat alkotunk. A feladatot szerkeszthetjük a digitális tábla WordWall feladatvárázslója segítségével, így a feladat ellenőrzése motiváló, látványos.

Idő: kb. 5 perc

Játékleírás:

1. lépés: A jobb oldalon megadott definíciók alapján melyik fogalomra ismersz rá?

2. lépés: Írd a fogalmat a megfelelő helyre

3. lépés: A feladat ellenőrzése digitális tábla segítségével.

Alkalmazások: földrajz 7–8.

Variációk: Ráismerés, ismeret; alkalmazási szinteknek megfelelően lehet variálni a feladatot.

Példafeladat:

	Főbb helyszínei a történelmi emlékekben gazdag települések
	A nagyvárosi emberek pihenési igényeit szolgálja a csendes környezet
	Óriási tömegeket mozgat meg egy-egy zene, sport vagy kulturális esemény kapcsán
	Az egészség megőrzése vagy a betegségek kezelése a fő célja
Város látogatás, körutazás	Főbb helyszínei a történelmi emlékekben gazdag települések
Falusi turizmus	A nagyvárosi emberek pihenési igényeit szolgálja a csendes környezet
Rendezvényturizmus	Óriási tömegeket mozgat meg egy-egy zene, sport vagy kulturális esemény kapcsán
Gyógyturizmus	Az egészség megőrzése vagy a betegségek kezelése a fő célja

Ráismerési szint: Mind a két halmaz elemeit megadjuk, a diák kapcsolja össze az összetartozókat!

3.1.25. Élővízfolyás-hálózat – feladat

Cél: motiváció, kommunikáció, térlátás és tájékozódás fejlesztése

Korcsoport: 10–12 év

Munkaforma: közös munka

Előkészületek: névkártyák készítése vízfolyások neveivel

Idő: kb. 10–15 perc

Játékleírás:

1. lépés: Minden tanuló húz egy névkártyát, amely meghatározza, melyik vízfolyást (vagy melyik vízfolyás melyik szakaszát) játssza.

2. lépés: A tanulóknak a helyes sorrendben (figyelve az oldalhelyességre is) kell összekapcsolódniuk, vagyis megfogni egymás kezét, vállát.

Alkalmazások: földrajz

Variációk:

- Lehet időre vagy időkorlát nélkül teljesíteni.
- Lehet versenyszerűen, pl. Duna és Tisza csapata versenyeznek, kinek sikerül hamarabb helyesen összeállni.

- Lehet térkép segítségével vagy térkép nélkül teljesíteni.
- Iránytű használatával növelhető a valósághűség.

3.1.26. Földtörténeti activity

Cél: motiváció, kommunikáció, gondolkodásfejlesztés

Korcsoport: 10–12 év

Munkaforma: csoportmunka

Előkészületek: kártyák készítése földtörténeti korok neveivel

Idő: kb. 20-25 perc

Játékleírás:

1. lépés: Az osztályt annyi csoportra osztjuk, ahány kártya van. Minden csoport képviselője húz egy kártyát, amit csak a saját csoporttársainak mutathat meg.

2. lépés: Minden csoportnak el kell játszania a saját földtörténeti korára jellemző jelenetet, ami alapján a többi csoportnak ki kell találnia, hogy mikor játszódik.

Alkalmazások: földrajz

Variációk: Lehet 2-3 csoportot alakítani és azokat versenyeztetni: amelyik csoport korát sikerül kitalálni, kap egy pontot, és új kártyát húzhat. Az a csoport is pontot érdemel, amelyik először kitalálta a bemutatott kort. Az a csoport nyer, amelyik a legtöbb pontot szerezi, mire elfogynak a kártyák.

3.1.27. Földrajzi társasjáték

Munkaforma: csoportmunka

Feladat: „Ki nevet a végén” típusú társasjáték készítése az adott témakörhöz (leckéhez) kapcsolódó mezőkkel.

Megvalósítás: a tanulókat 4-5 fős csoportokba osztjuk; minden csoportnak a számára kijelölt témakörhöz kell olyan játéktáblát készítenie, melynek minden második-harmadik mezője kapcsolódik annak tananyagához. Az elkészült táblákat a másik csoport ki is próbálja (játszik vele), és értékeli.

Példa földrajzi tartalmú mezőkre a 7. osztályos „Ázsia földrajza” c. témakörből:

Indiába ért a nyári monszun, az utak járhatatlanok, ezért kimaradsz egy dobásból.

Lehajóztál Ázsia leghosszabb folyóján, a Jangcén, ezért két lépéssel közelebb kerültél a célhoz.

Ahány ázsiai világvallást felsorolsz, annyi mezőt léphetsz előre.

Sorold fel a „kis tigriseket”, amennyit tévesztesz, annyit kell visszalépned.

3.1.28. Játszd el a „lehetetlent”! (Földrajzi activity)

Munkaforma: csoportmunka

Feladat: földrajzi fogalmak eljátszása és kitalálása.

Előkészületek: kártyák készítése földrajzi fogalmakkal; az osztály 3-5 fős csoportokra osztása.

Megvalósítás: Minden csoport húz egy kártyát, majd a terem egyik sarkába félrevonulva megbeszéli, hogyan lehetne úgy eljátszani az azon szereplő földrajzi fogalmat, hogy az minél könnyebben kitalálható legyen. Az „előadásban” minden csoporttagnak részt kell vennie. Beszélni és betűket, szavakat elmutogatni nem szabad. Az előadásra egy percet kapnak.

A csoportok sorban eljátsszák a fogalmakat, melyet a többi csoportnak ki kell találnia. A megfejtéseket csendben felírják a saját kártyájukra. Minden helyes megfejtésért egy pont jár a csoportnak, amihez még annyi pontot kapnak, ahány csoport helyesen fejtette meg az ő előadásukat. A játék több körben is játszható. A legtöbb pontot elért csoport tagjai jutalmat kaphatnak.

Jól eljátszható fogalmak: vízválasztó, hurrikán, óceáni lemez alábukása stb.

3.1.29. Keresd a párod!

Munkaforma: egyéni munka, páros munka, csoportmunka

Feladat: egymáshoz kapcsolódó települések, földrajzi helyek, fogalmak, jelenségek stb. megtalálása.

Előkészületek: nyakba akasztható képek készítése

Megvalósítás: Minden tanuló kap egy nyakba akasztható képet (ábrát), értelmezi és „azonosul” az ábrázolt földrajzi fogalommal, jelenséggel, hellyel. Ezután meg kell keresnie a párját, vagyis azt a tanulót, aki a „szerepe” szerint leginkább illik hozzá. A keresés közben bárkihez odamehet, és megbeszélhetik, hogy összeillenek-e vagy sem.

Változatok: A tanulók nem a képet kapják meg, hanem csak a fogalmat, jelenséget, és maguknak kell elkészíteniük az azt kifejező ábrát.

3.1.30. Földrajzos memóriakártya

Munkaforma: egyéni és/vagy csoportmunka

Cél: összetartozó, kapcsolódó fogalmak, jelenségek, földrajzi helyek megtanulása

Feladat: memóriakártyák készítése és kipróbálása

Megvalósítás: A tanulóknak egyénileg, vagy csoportban egy adott tananyag összetartozó fogalmait, jelenségeit, helyeit (stb.) kell kigyűjteniük, és egyesével kártyalapokra írniuk, amivel azután mintegy nehezített memóriakártyával játszva tanulhatnak. (Vagyis a lefordított és összekevert lapok közül egyszerre csak kettőt fordíthatnak fel, ha a kettő összetartozik, akkor eltehetik, ha nem, akkor újra le kell fordítani.) A játékban részt vevők sorban próbálkoznak; az nyer, aki a legtöbb párt találja meg.

Példa: ásványkincsek és térképi jelei; megyék és megyeszékhelyek; országok és fővárosaik; hegységek és jellemző felépítő közeik; éghajlatok és diagramjaik stb.

3.1.30. Földrajzi dominó

Munkaforma: csoportmunka

Feladat: Első alkalommal célszerű a tanár vezetésével, közösen készíteni dominót, hogy a tanulók pontosan értsék, mi a feladat, és lássák a végrehajtásának lépéseit: összetartozó földrajzi fogalmak kigyűjtése, majd a fogalompárok külön dominókra való felírása.

Változatok: Az eredeti dominóhoz hasonlóan minden párosítást el kell készíteni.

Szóláncszerűen is el lehet készíteni, vagyis minden fogalom (földrajzi hely stb.) csak egy dominóra kerül fel, ügyelve arra, hogy a dominókat össze lehessen illeszteni (akár valamilyen alakzat is kirajzolódhat).

Nemcsak párok, hanem többes kapcsolatok is megengedettek (pl. Mátra – andezit – hazánk teteje), ekkor a dominólánc elágazhat.

Példa a 8. osztályos az „A Dunántúli-középhegység és az Északi-középhegység” c. témakör lehetséges dominójára:

Mátra	1014 méter	csapadékos éghajlat	nagy erdőségek
karszt			gránit
mészkö			őridő
tanúhegy	bazalt	röghegység	vetődés

3.1.31. Földrajzi kirakó

Munkaforma: egyéni/páros/csoportmunka

Cél: topográfiai ismeretek elmélyítése

Előkészületek: annak a (kontúr)térképnek a lefénymásolása (ha szükséges nagyítva), melyből kirakót szeretnénk készíteni

Feladat: országok (tájak, Magyarország megyéinek) kivágása, összekeverése, majd kirakása

Változatok:

- A könnyebb változatban a kirakó darabjain szerepelhetnek felíratok (pl. fővárosok, megyeszékhelyek) vagy jelek (tavak, vízfolyások, égtájak stb.).
- A nehezített változatban csökkenthető (vagy elhagyható) a darabokra írt segédinformáció.

3.1.32. Utazás a Föld történetében

Cél:

Tartalmi: a földtörténeti idő és események megismerése a természettudományos világkép kialakulásához

Képességfejlesztési, nevelési: időbeli tájékozódási képesség fejlesztése, összehasonlító képesség fejlesztése, problémamegoldó gondolkodás fejlesztése, együttműködési készség fejlesztése, rendszerezőképesség fejlesztése, motiváció

Külső koncentráció: matematikai, logikai kompetenciák

Korcsoport: 13 év

Munkaforma: (kooperatív) csoportmunka

Előkészületek: földtörténeti időskála és korbeosztás elkészítése, benne az időegységek nevei, időtartama mellett az emberi kor, földtörténeti számegegyenes, IKT-eszköz (földtörténeti események és ősmaradványaik képe, szövege)

Idő: kb. 15-20 perc

Játékleírás:**1–3. csoport:**

1. lépés: A földtörténeti táblázat kiosztása, feladatkiadás: az egyes földtörténeti korok átszámolása egy ember (kb. 70 év) életére.

2. lépés: A csoporttisztviségek meghatározása (önállóan vagy tanári koordinációval).

3. lépés: A tanulócsoportok önállóan vagy tanári segítséggel (képesség szerinti differenciálás) megalkotják a földtörténeti időskála (FI) és az emberi életkor (É) közötti aránypárból az emberi kor képletét $(70 - FI/4600 \text{ millió év} \times 70 \text{ év})$.

4. lépés: a 3 csoport között egyenletesen elosztva a korokat, kiszámítják az emberi korokat.

4–6. csoport:

1. lépés: A földtörténeti táblázat kiosztása, feladatkiadás: az egyes földtörténeti korokhoz a megfelelő földtörténeti esemény megadása, a földtörténeti idők szétosztása a csoportok között.

2. lépés: A csoporttisztviségek meghatározása (önállóan vagy tanári koordinációval).

3. lépés: A csoportok tankönyv, IKT-eszközök segítségével beírják az egyes korokhoz a fő eseményeket.

Ellenőrzés: A (digitális) táblára felrajzolt számegyenesen minden csoport minden tagja felírja a kiszámított emberi kort a földtörténeti korhoz, illetve hozzárakják az eseményekre jellemző képeket vagy szövegeket.

Alkalmazások: a közetburok témakör

Variációk: A játék egyszerűsíthető, ha csak a földtörténeti idők határait számoljuk át, az önálló csoportmunka bővíthető, ha az esemény, illetve a bizonyíték (közetek, ősmaradványok stb.) IKT-eszközzel, mobiltelefonnal szabadon kereshető. Az együttműködés fejleszthető, ha mindenki kötelezően keres képi vagy szöveges bizonyítékot, és a tisztviségeket elhagyjuk.

3.1.33. Természetföldrajzi önéletrajz**Cél:**

Tartalmi: a földtani-domborzati egységek, külső felszínformáló erők jellemző tulajdonságainak megismerése, a felszínformáló folyamatok megértése.

Képességfejlesztési, nevelési: időbeli tájékozódási képesség fejlesztése, problémamegoldó gondolkodás fejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, rendszerezőképesség fejlesztése, motiváció.

Külső koncentráció: nyelvi, kommunikációs képességek, fizika

Korcsoport: 13 év

Munkaforma: csoport- (de lehet egyéni is) és páros (de lehet csoport is) munka

Előkészületek: önéletrajz-sablon átalakítása a témakörnek megfelelő szempontok szerint

Idő: kb. 15-20 perc

Játékleírás:

1. lépés: Az önéletrajz-sablonok kiosztása. Az egyes tanulókhoz/csoportokhoz hozzárendeljük (pl. kártyákból húznak, vagy a pad alá ragasztjuk), vagy a tanulók kitalálják a (számunkra szimpatikus) földrajzi nevet.

2. lépés: A csoporttisztviségek meghatározása (önállóan vagy tanári koordinációval), ha csoportmunkában oldjuk meg.

3. lépés: A tanulócsoporthok önállóan vagy tanári segítséggel (képesség szerinti differenciálás) megalkotják az adott egység vázlatos önéletrajzát. Csoportmunka esetén mindenkinek kell legalább egy tulajdonságot mondani, amelyet közösen behelyeznek az önéletrajz megfelelő részébe.

Ellenőrzés: A csoportok felbomlanak, és minden csoport minden tanulója a többiből páronként interjút készít egymással az önéletrajz alapján. Időben rövidebb, ha új csoportok szerveződnek, hogy minden új csoportba kerüljön minden előzőből tanuló.

Alkalmazások: A közetburok témakör, a külső erők témakör, bármely regionális természetföldrajzi hely (pl. Amerika vízrajza stb.) egyedi (pl. Amazonas) és általános fogalomra (folyóvíz) egyaránt alkalmazható.

Variációk: A játék megoldható úgy is, hogy csak egyedi természetföldrajzi neveket dolgozunk, majd az ellenőrzés során azt kérjük, válasszák ki az azonos általános fogalmakhoz tartozókat, és figyeljék meg/gyűjtsék ki a hasonlóságokat és különbségeket a különböző földtani domborzati egységek és külső erők, valamint az azonosak között. Ez is lehet irányított megadott szempontokkal az egyes erők esetén vagy spontán (a differenciálás jegyében). Az ellenőrzés végezhető páros munka helyett újrászervezett (lehet irányítható, ha a tanár adja meg a földrajzi neveket, spontán, ha a diákok) csoportokkal az azonos vagy éppen a különböző erők alapján.

Új ismeret közlése esetén szükséges segédlet (tankönyv, IKT-eszköz) megadása.

3.1.34. Afrika mezőgazdasága és ennek társadalmi következményei

Cél:

Tartalmi: Afrika mezőgazdasági kétarcúságának és az ebből fakadó társadalmi problémáknak a megismerése.

Képességfejlesztési, nevelési: összehasonlító képesség fejlesztése, problémamegoldó gondolkodás fejlesztése, együttműködési készség fejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, motiváció, szociális kompetenciák fejlesztése, rendszerezőképesség fejlesztése.

Külső koncentráció: történelem, biológia

Korcsoport: 13 év

Munkaforma: páros munka

Előkészületek: levelek szövege és 2 táblázat páronként kiadva

Idő: kb. 10-15 perc

Játékleírás:

1. lépés: A levelek és megfigyelési szempontok kiosztása, a feladat megbeszélése.

2. lépés: A tanulópárok egyenként elolvassák a rájuk vonatkozó levelet.

3. lépés: A megfigyelési szempontok alapján interjút készítenek a tanulópárjukkal és kitöltik a táblázatot.

Ellenőrzés: A kitöltött táblázatok alapján a diákokat a levelek alapján két csoportra osztva bizonyítják az adott mezőgazdasági ág problémáját a másik csoportnak, majd érvelnek a különböző megoldási javaslatok mellett.

Alkalmazások: Afrika regionális földrajza

Variációk: A játék egyszerűsíthető, ha interjú helyett a táblázatok közös kitöltésére és ennek frontális ellenőrzésére koncentrálunk.

Mellékletek: Olvassátok el az alábbi levelet, melyet egy idős afrikai úr írt fiatalkoráról, illetve az újságcikket, melyet egy Brazíliába látogató turista írt az ott tapasztaltakról, majd válaszoljatok a kérdésekre az olvasottak alapján!

„Fiatal koromban én is – mint sok korombeli ember, legyen az nő vagy férfi – bér munkából éltem. A munkát külföldi nagyvállalatok, cégek biztosították nekünk. Hatalmas földeket vásároltak, volt, amelyik a több száz hektárt is meghaladta. Ezeken kellett dolgoznunk. Egészen különbözött az itteni földmunka attól, ahogyan a falubeli földet műveltük. Itt sokszor kellett trágyázni, permetezni, gépekkel dolgozni, és általában csak egyfajta növényt termeltünk, de abból nagy mennyiségben. Én banán- és kakaóültetvényeken dolgoztam, de egy jó barátom mesélte, hogy ő kávéültetvényeken is dolgozott. A munka végeztével kevés fizetést kaptunk, árut nem. A terményeket hajókra rakták, és elszállították a tengeren túlra, Európába, Ázsiába.”

Omar, 62 éves

„A faluban, ma hajnalban nagy volt a sürgés-forgás. A falu népe, a bennszülöttek mind mentek ki a földekre dolgozni. Itt senkinek sincs saját földje, a föld a törzsé, és közösen művelik. Most új területeken dolgoznak, ami egy kicsit messzebb van, mint a tavalyi. Amit eddig használtak, az már kimerült. Általában 2-3 év alatt mindig kimerülnek a földek, ilyenkor tovább kell állni, és új területet keresni. Kapás földművelést folytatnak, ami azt jelenti, hogy a művelést ásóval, bottal, kézi és állati erővel végzik. Modern mezőgazdasági gépekre, műtrágyára növényvédő szerekre nincs pénz. A falu népe saját ellátásra termel kölest, batátát, maniókát és rizst.”

Thomas, 40 éves

Első levél		Második levél
Külföldi nagyvállalatoké	Kié a föld?	A törzs tulajdona
Bérmunkások	Kik művelik a földet?	A falu népe
Gépekkel, trágyázzák	Mivel művelik a földet?	Ásóval, kapával, bottal
Kakaót, kávé, banánt	Mit termesztenek?	Kölest, batátát, maniókát, rizst
Külföldi országoknak	Kinek termesztenek?	Saját ellátásra
Ültetvényes gazdálkodás	Hogyan nevezzük a két művelési módot?	Kapás földművelés

3.1.34. Élelmiszertermelés és környezeti hatásai a csokoládé útján keresztül

Cél:

Tartalmi: a termelési lánc, a termék ára, a termelés és fogyasztás környezeti problémáinak megértése.

Képességfejlesztési, nevelési: összehasonlító képesség fejlesztése, együttműködési készség fejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, motiváció, szociális kompetenciák fejlesztése, rendszerezőképesztés fejlesztése, környezetvédelemre nevelés, tudatos fogyasztásra nevelés, időbeli tájékozódás fejlesztése.

Külső koncentráció: történelem, biológia

Korcsoport: 13 év

Munkaforma: csoportmunka

Előkészületek: IKT-eszközön (pl. LearningApps) a képek (esetleg a lépések feliratainak) elkészítése. Csoportokban kiadni a képeket egy csomagolópapírral, ragasztóval.

Idő: kb. 10-15 perc

Játékleírás:**1–3. csoport:**

- 1. lépés:** A képek (szövegek) kiosztása, a feladat megbeszélése
- 2. lépés:** A csokoládé-előállítás és -vásárlás folyamatát sorba rakni
- 3. lépés:** A környezeti hatások (terület, anyag- és energiafelhasználás, szennyezés) átgondolása az egyes lépésekben (segítő képek, kifejezések adhatók)

4–6. csoport:

- 1. lépés:** A képek (szövegek) kiosztása, a feladat megbeszélése
- 2. lépés:** A csokoládé-előállítás és -vásárlás folyamatát sorba rakni.
- 3. lépés:** A csokoládé árának összeállítása az egyes szereplőkön keresztül

Ellenőrzés: Digitális táblán a képek sorba rakása, majd az egyes képek alá a környezeti hatások, árak felírása

Alkalmazások: gazdasági alapismeretek

Variációk:

- A játék egyszerűsíthető, ha a képek sorban következnek, és csak meg kell nevezni az egyes lépéseket.
- A játék nehezíthető, ha többféle termékkel dolgoznak a csoportok (pl. fa – bútor; vasérc – személygépkocsi stb.), és az ellenőrzés során az osztály előtt mutatják be munkájukat.

A feladatokhoz tartozó képek elérhetők a földrajz tanári kézikönyv Tudástárának feladatgyűjteményéből a következő link segítségével: www.tudastar.komplexalapprogram.hu

3.1.35. Az erdőirtás problémaköre Brazília példáján**Cél:**

Tartalmi: az erdőirtás összetett problémakörének megértése, a hatások közötti összefüggések feldolgozása

Képességfejlesztési, nevelési: kommunikációs képesség, együttműködési készség fejlesztése, problémamegoldó képesség fejlesztése, szociális kompetenciák fejlesztése, rendszerezőképesség fejlesztése, környezetvédelemre nevelés, tudatos fogyasztásra nevelés,

Külső koncentráció: történelem, biológia

Korcsoport: 13 év

Munkaforma: csoportmunka, frontális munka

Előkészületek: csomagolópapír, képek, filcek

Idő: kb. 10-15 perc

Játékleírás:**1–3. csoport:**

- 1. lépés:** A képek, csomagolópapír kiosztása, a feladat megbeszélése, pókhálóábra vagy fűrtábra.
- 2. lépés:** A csoportok írják fel pókháló- vagy fűrtábrán a karikatúra alapján, melyek az erdőirtás és felfelhasználás környezeti-társadalmi problémái.

Ellenőrzés:

Vita: a csoportokat két táborra osztjuk, amelyek megpróbálnak érvelni egy vita során a helyi lakos és a fogyasztó szemszögéből az erdőirtás szükséges, illetve kényszerű voltáról, a környezeti

problémákról szóló ábra felhasználásával.

Alkalmazások: Amerika regionális földrajza (Brazília gazdasága); Ázsia regionális földrajza (pl. DK-Ázsia)

Variációk: A játék egyszerűbb, ha a kapcsolatokat fel nem tüntető pókhálóábrát készítünk. A feladat teljesebb, ha a felírt problémák, hatások közötti ok-okozati kapcsolatokat is feltérképezzük.

A feladatokhoz tartozó képek elérhetők a földrajz tanári kézikönyv Tudástárának feladatgyűjteményéből a következő link segítségével: www.tudastar.komplexalapprogram.hu

3.1.36. Értékek és sztereotípiák – az arab világ egyik vezetője: Szaúd-Arábia

Cél:

Tartalmi: az arab térség társadalmának bemutatása az aktuális politikai-gazdasági hírek elemzésén keresztül

Képességfejlesztési, nevelési: összehasonlító képesség fejlesztése, kommunikációs készség fejlesztése, problémamegoldó gondolkodás fejlesztése, együttműködési készség fejlesztése, környezetvédelmi nevelés, motiváció, rendszerezőképesség fejlesztése

Külső koncentráció: történelem

Korcsoport: 13 év

Munkaforma: csoportmunka

Előkészületek: a képanyag előkészítése, szerzői jogok ellenőrzése, ha kell, akkor nyomtatás, de ha kis létszámú az osztály, akkor elegendő a kivetítés

Idő: kb. 20-25 perc, de kevesebb képpel rövidíthető

Játékleírás:

1. lépés: Minden csoport megkapja a képeket, Szaúd-Arábiáról szóló borítékot.

2. lépés: A tanulók egymás csoportjaiba sétálva elmesélik a képről alkotott benyomásaikat.

3. lépés: A tanár kérdéseket tesz fel a csoportok segítségére.

Ellenőrzés: Rendszerezik a képeken látható információkat előre megadott kérdések, illetve – a differenciálás jegyében – önálló feldolgozással.

Alkalmazások: Ázsia regionális földrajza

Variációk: A feladattípus bármely regionális földrajzi témakör tanításánál használható.

A feladatokhoz tartozó képek elérhetők a földrajz tanári kézikönyv Tudástárának feladatgyűjteményéből a következő link segítségével: www.tudastar.komplexalapprogram.hu

3.2. Linkgyűjtemény

A földrajz 7. és 8. évfolyamhoz kapcsolódó linkgyűjtemény elérhető a Felső tanári kézikönyv Tudástárában a következő link segítségével: www.tudastar.komplexalapprogram.hu

3.3. Tankockagyűjtemény

Tankocka – LearningApps a Komplex Alapprogramban

A LearningApps.org egy interaktív oktatási segédanyagok létrehozására készített web 2.0-s felület. Az oldalon való regisztráció után sablonokat használva viszonylag egyszerűen lehet változtos, interaktív és multimédiás applikációkat – tankockákat – létrehozni, azokat megosztani.

A **Komplex Alapprogram** céljait és alapelveit figyelembe véve a **LearningApps** felületen létrehozott tankockák a játékalapú tanítás-tanulás eszközei, amelyek bármilyen böngészőt futtatni képes eszközön használhatók. Segítik az **ismeretátadást** és az **ismeretszerzést**, fejlesztik a **digitális kompetenciát**, az együtt-tanulás élményét nyújtják játékos környezetben. A pedagógusok a tankockák használatával színesebbé, élvezetesebbé tehetik a tanóráikat, hiszen több érzékszervi csatornát megmozgatva szöveget, képet, audio- vagy videófelvétel-részletet is megjeleníthetnek a tankockákon belül. A tanóra bármely szakaszában használhatók, növelve a tanulói aktivitást, motivációt.

Emellett a tankockák kiválóan alkalmasak **differenciálásra** is, mert tartalmuk egyénre szabható. Remekül használhatók távoktatásra, formatív értékelésre is, továbbá a tanulóknak is lehetőségük van kreatív tartalom előállítására. A felület elősegíti a tudásmegosztást, mert a tankockák nyilvánossá tehetők, így mások által is felhasználhatók és átdolgozhatók.

A pedagógusoknak szánt kézikönyvbe a Komplex Alapprogramhoz készített tankockák kerültek. Ezek könnyen beemelhetők a tanítók által már kidolgozott, meglévő óratervekbe is. A tankockák szabadon alkalmazhatóak az órán a tanulók képességeinek, érdeklődésének megfelelően.

Reméljük, hogy e kis módszertani ízelítővel hozzájárulunk a játékos, örömteli tanulás megvalósításához.

Készítette: Barna Katalin, Keszler Éva

Ellenőrizte: Sándorné Halász Erzsébet

7. osztály

Témakör vagy cím	QR-kód
Tájékozódjunk! https://learningapps.org/view5204544	
Mikor történt? https://learningapps.org/5204563	

Mit tudsz a talajról https://learningapps.org/5204584	
Közetlemezek https://learningapps.org/5204624	
Összefoglalás https://learningapps.org/5204638	

Hol van több csapadék? https://learningapps.org/5204675		Mi a neve? https://learningapps.org/5204455	
Hol találhatók? https://learningapps.org/5204698		Afrika https://learningapps.org/5204082	
Hol van melegebb? https://learningapps.org/5204711		Afrika domborzata https://learningapps.org/5204082	
Hol milyen az éghajlat? https://learningapps.org/5204722		Érdekes nevek https://learningapps.org/5204497	
Hol élnek? https://learningapps.org/5204790		Afrika – összefoglalás https://learningapps.org/5204798	
Számolj https://learningapps.org/5204934		Hol élnek? https://learningapps.org/5204826	
Hitel vagy megtakarítás? https://learningapps.org/5204403		Afrika éghajlata https://learningapps.org/5204851	
Gazdaság – haszon https://learningapps.org/5204429		Afrika vízrajza https://learningapps.org/5204861	

Afrika tájai https://learningapps.org/5204877	
Afrika kialakulása https://learningapps.org/5204918	
Afrika tájai – párkereső https://learningapps.org/5204967	
Afrika tájai 2. https://learningapps.org/5204997	

Mikor csatlakozott? https://learningapps.org/5205422	
Mikor keletkezett? https://learningapps.org/5205433	
Európa nagytájai https://learningapps.org/4890007	
Európa határai https://learningapps.org/5205450	
Fővárosok https://learningapps.org/5205498	
Az Unió országai – összefoglalás https://learningapps.org/5205509	
Dél-Európa https://learningapps.org/5205555	
Európa melyik részére jellemző? https://learningapps.org/5205564	

8. osztály

Témakör vagy cím	QR-kód
Az Unió fővárosai https://learningapps.org/5205405	
Ország – főváros https://learningapps.org/5262176	
Európa országai https://learningapps.org/5205413	

Melyik fővárost rejtettük el? https://learningapps.org/5230539	
Franciaország ipara https://learningapps.org/5205548	
Oroszország ipara https://learningapps.org/5205521	
Oroszország vízrajza https://learningapps.org/5205541	
Milliomos https://learningapps.org/5205566	
Nagytájak https://learningapps.org/5205574	
Növények a Kárpátokban https://learningapps.org/5205483	
Nemzeti parkjaink https://learningapps.org/5205467	

Hol milyen kőzet található? https://learningapps.org/5251019	
Miről híres https://learningapps.org/5205476	
Városaink https://learningapps.org/5251003	

4. Komplex Alapprogram fogalomtár

A Komplex Alapprogram Konceptiója, alapelvei, pedagógiai modellje képzés (KAK): a ⇒ Komplex Alapprogram ⇒ alprogramjaihoz kapcsolódó ⇒ pedagógus-továbbképzéseket megalapozó, harmincórás, akkreditált pedagógus-továbbképzést is magába foglaló nevelési-oktatási program.

Alprogram: a ⇒ Komplex Alapprogram Konceptiójára, illetve a ⇒ Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanulócsoportokban tanítási-tanulási stratégiára épülő, a ⇒ partnerintézményekben a ⇒ komplex órák és az ⇒ alprogrami foglalkozások tematikájában megjelenő fejlesztő program, amelyhez akkreditált, harmincórás ⇒ pedagógus-továbbképzés is kapcsolódik.

Alprogrami foglalkozás: tanórán kívül szervezett délutáni, komplex képesség- és készségfejlesztő tartalommal megtöltött, a ⇒ Komplex Alapprogram ⇒ alprogramjaihoz kapcsolódó foglalkozás.

DFHT: a ⇒ Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanulócsoportokban tanítási-tanulási stratégia közkeletűen használt betűszó alakja. Az egyes fogalmakban és szóösszetételekben való használatát lásd a jelen fogalomtár megfelelő betűhelyein.

DFHT-val támogatott tanóra: a ⇒ partnerintézményekben megvalósuló, a ⇒ Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanulócsoportokban tanítási-tanulási stratégia alapján szervezett közismereti óra.

Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanulócsoportokban (DFHT) tanítási-tanulási stratégia: a ⇒ Komplex Alapprogram tanítási-tanulási stratégiája, amelynek célja a tudásban heterogén tanulói csoport hatékony kezelése, fókusz a pedagógus által végzett rendszeres státuszkezelés.

Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanulócsoportban (DFHT) tanítási-tanulási stratégia képzés: a ⇒ Komplex Alapprogram ⇒ alprogramjaihoz kapcsolódó ⇒ pedagógus-továbbképzéseket megalapozó, harmincórás, akkreditált pedagógus-továbbképzés, amely-

nek célja a ⇒ DFHT tanítási-tanulási stratégia elsajátíttatása a ⇒ partnerintézmények pedagógusaival.

Digitális alapú alprogram (DA): a tanulók digitális állampolgárrá nevelését az információs és kommunikációs technológiákhoz kapcsolódó műveltség széles körű és folyamatos fejlesztésével támogató ⇒ alprogram, amihez ⇒ pedagógus-továbbképzés is kapcsolódik.

Elektronikus Szakmai Támogatórendszer (e-SZTR): a Szakmai Támogatórendszer keretében, a ⇒ partnerintézmények pedagógusai és intézményvezetői által feltett és gyors választást igénylő kérdések megválaszolására kidolgozott elektronikus rendszer, amelyet ⇒ e-SZTR-munkatársak koordinálnak és működtetnek.

Elektronikus úton történő támogatás: az ⇒ Elektronikus Szakmai Támogatórendszer keretei között, az ⇒ e-SZTR-munkatársak közreműködésével megvalósuló, a ⇒ partnerintézmények pedagógusait és intézményvezetőit támogató szolgáltatás.

Életgyakorlat-alapú alprogram (ÉA): a szociálisan értékes és egyénileg eredményes életvezetést közösség- és önfejlesztő tevékenységformák kialakításával, direkt és indirekt nevelési módszerek alkalmazásával megalapozó ⇒ alprogram, amihez ⇒ pedagógus-továbbképzés is kapcsolódik.

Élménysuli: 1. A ⇒ Komplex Alapprogram intézményi szintű megvalósulása, amely a tanulók aktív tanórai részvételének támogatására, az élményszerűsége, a játékos tanulási szituációkra, a kisebb vagy más jellegű terhelésre és a sikerélményre épül. 2. A Komplex Alapprogram bevezetéséhez kapcsolódó, összetett kritériumrendszernek megfelelő, az ⇒ iskolahálózat részét képező ⇒ partnerintézmény pályázati úton elnyert megnevezése.

Gyakran Ismételt Kérdések (GYIK): a ⇒ partnerintézmények pedagógusai és intézményvezetői által, az ⇒ Elektronikus Szakmai

Támogatórendszeren keresztül többször feltett és szélesebb érdeklődésre is számot tartó kérdések, illetve az $\Rightarrow$ e-SZTR-munkatársak által adott adekvát válaszok gyűjteménye, amely a $\Rightarrow$ Komplex Alapprogram hivatalos weboldalán érhető el.

Iskolahálózat: a $\Rightarrow$ Komplex Alapprogramba tartozó $\Rightarrow$ partnerintézmények, szűkebb értelemben az $\Rightarrow$ Élménysulik szakmai hálózata.

Intézményi workshop (IWS): a $\Rightarrow$ Szakmai Támogatórendszer keretében megvalósuló, a $\Rightarrow$ tantestület jelenléti támogatását segítő munkaforma, amely során az $\Rightarrow$ intézményi workshop megvalósítója a $\Rightarrow$ Komplex Alapprogram elemeit részletesen bemutatja a $\Rightarrow$ partnerintézmények tantestületei számára.

Komplex Alapprogram (KAP): 1. Az EFOP-3.1.2.-16-2016-00001 azonosítószámú, „A köznevelés módszertani megújítása a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése céljából – Komplex Alapprogram bevezetése a köznevelési intézményekben” című pályázati program. 2. Komplex szolgáltatási csomag, amely magában foglalja a hét akkreditált $\Rightarrow$ pedagógus-továbbképzést, a $\Rightarrow$ Szakmai Támogatórendszert és a $\Rightarrow$ Komplex Alapprogram Tudástárban elérhető kiadványokat és segédleteket, valamint az $\Rightarrow$ iskolahálózatot is.

Komplex Alapprogram Országos Pedagógusképző és -továbbképző Központ (KA OK): a $\Rightarrow$ Komplex Alapprogram keretei között és annak megvalósítása érdekében létrehozott, a $\Rightarrow$ pedagógus-továbbképzések szervezését, a $\Rightarrow$ Szakmai Támogatórendszer működtetését és az $\Rightarrow$ iskolahálózat koordinációját végző központ.

Komplex Alapprogram Tudástár: a $\Rightarrow$ Komplex Alapprogram keretében készült elektronikus dokumentumkezelő és -szolgáltató rendszer, amely biztosítja a Komplex Alapprogramhoz, valamint az azt megvalósító $\Rightarrow$ Élménysulihoz kapcsolódó tartalmak tárolását, hozzáférhetőségét és visszakereshetőségét.

Komplex óra: kötelező és szabadon szervezhető tanóra, ahol a tanítás-tanulás folyamata a tananyagtartalom mintegy 30%-nak az $\Rightarrow$ alprogramokkal összekötve, interdiszciplináris keretek között valósul meg. Ez az adott tantárgy éves összóraszámának 10%-át jelenti.

Logikaalapú alprogram (LA): a tanulók gondolkodásának fejlesztését a matematikaórák játékos megközelítésével, logikai játékok alkalmazásával és a szabadidős tevékenységek játékos szervezésével támogató $\Rightarrow$ alprogram, amihez $\Rightarrow$ pedagógus-továbbképzés is kapcsolódik.

Művészetalapú alprogram (MA): a művészettel nevelés lehetőségeire fókuszáló, a nevelési-oktatási feladatok megvalósítását a zene, a tánc, az irodalom, valamint a vizuális és népművészet segítségével megvalósító $\Rightarrow$ alprogram, amihez $\Rightarrow$ pedagógus-továbbképzés is kapcsolódik.

Partnerintézmény: olyan köznevelési intézmény, amely a fenntartóval kötött együttműködési megállapodás alapján vállalja a $\Rightarrow$ Komplex Alapprogram bevezetését és iskolai megvalósítását, pedagógusai részt vesznek a $\Rightarrow$ pedagógus-továbbképzéseken, illetve adott feltételek teljesülése esetén használhatják az $\Rightarrow$ Élménysuli megnevezést.

Ráhangelődő foglalkozás: a $\Rightarrow$ partnerintézményekben évfolyamonként ajánlottan heti 2-3 alkalommal, a tanítási nap kezdetén megvalósuló foglalkozás, amelynek tartalma az aktuális iskolai és a tanulókat érintő eseményekhez kapcsolódik.

Szakmai fejlesztő: a $\Rightarrow$ Komplex Alapprogram keretében fejlesztő tevékenységet végző szakember.

Szakmai támogatás: a $\Rightarrow$ Komplex Alapprogram $\Rightarrow$ Szakmai Támogatórendszerén keresztül a $\Rightarrow$ partnerintézmények számára biztosított szolgáltatások összefoglaló elnevezése, amelynek a $\Rightarrow$ jelenléti támogatáshoz, illetve az $\Rightarrow$ elektronikus úton történő támogatáshoz kapcsolódó módszerei és munkaformái, valamint a Tudástárban elérhető szakmai anyagai állnak rendelkezésre, továbbá az $\Rightarrow$ iskolahálózathoz kapcsolódó szolgáltatások megnevezése.

Szakmai támogató: a $\Rightarrow$ Komplex Alapprogram keretében a $\Rightarrow$ szakmai támogatást megvalósító, a $\Rightarrow$ Szakmai Támogatórendszer működtetésében $\Rightarrow$ e-SZTR-munkatársként, a $\Rightarrow$ DFHT tanítási-tanulási stratégia szakmai támogatójaként, $\Rightarrow$ alprogrami szakmai támogatóként, $\Rightarrow$ intézményvezetőt támogató szakemberként vagy $\Rightarrow$ intézményi workshop megvalósítójaként részt vevő munkatárs.

Szakmai Támogatórendszer (SZTR): a $\Rightarrow$ Komplex Alapprogram $\Rightarrow$ partnerintézményeinek pedagógusai és intézményvezetői részére $\Rightarrow$ szakmai támogatást biztosító rendszer, amelynek feladatai: a $\Rightarrow$ Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanulócsoportokban tanítási-tanulási stratégia és az $\Rightarrow$ alprogramok intézményi implementációjának, osztálytermi gyakorlattá válásának elősegítése és nyomon követése (1) $\Rightarrow$ elektronikus úton történő támogatással, amelyre az $\Rightarrow$ e-SZTR online felülete ad lehetőséget; (2) $\Rightarrow$ jelenléti támogatással, amely személyes találkozásokon alapuló segítségnyújtást biztosít a pedagógusok számára; továbbá (3) szakmai anyagokhoz való hozzáférés biztosítása a $\Rightarrow$ Komplex Alapprogram Tudástár elektronikus felületén keresztül, (4) $\Rightarrow$ iskolahálózat működtetése, amely összefogja a $\Rightarrow$ Komplex Alapprogramot megvalósító intézményeket, és szakmai fórumot biztosít a program fenntarthatósága érdekében.

Szakmai Támogatórendszer online felülete:

a $\Rightarrow$ Komplex Alapprogram hivatalos honlapjáról elérhető weboldal, a $\Rightarrow$ Szakmai Támogatórendszer szervezési és adminisztratív feladatainak koordinációja érdekében kialakított online felület.

Te órád: a $\Rightarrow$ partnerintézményekben a délutáni időszakban, az $\Rightarrow$ alprogrami foglalkozások mellett megvalósuló, a tanuló érdeklődéséhez és az iskola lehetőségeihez igazított, ajánlottan heti egy-három órában megvalósuló foglalkozás.

Testmozgásalapú alprogram (TA): az élményszerű, testmozgáson és mozgásos tanuláson alapuló módszerek és tevékenységek tanítási-nevelési folyamatba történő integrálását; a rendszeres testmozgás igényének kialakítását és a testnevelés-tanítás módszertani fejlesztését célzó $\Rightarrow$ alprogram, amihez $\Rightarrow$ pedagógus-továbbképzés kapcsolódik.

